

Présidence: M. Lucien Weiler, Président
M. Jos Scheuer, Vice-Président • Mme Colette Flesch, Vice-Président

Sommaire

1. 4909 - Proposition de loi sur l'euthanasie et l'assistance au suicide (suite)
  - *Discussion générale (suite): M. Robert Mehlen, M. Aly Jaerling, Mme Nancy Arendt, M. Charles Goerens, M. François Bausch, Mme Marie-Josée Frank, Mme Colette Flesch, M. Michel Wolter (déposant deux amendements), M. Jean-Claude Juncker, Premier Ministre, Ministre d'État, M. Jean Asselborn, Vice-Premier Ministre*
  - *Vote sur les amendements 1 et 2 (rejetés)*
  - *Vote sur la proposition de loi (adoptée)*
  - *Vote sur la dispense du second vote constitutionnel (accordée)*
  - *Motion 1: M. Michel Wolter, Mme Lydie Err, M. Mars Di Bartolomeo, Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale (motion retirée)*
  - *Résolutions 1 et 2: Mme Lydie Err, Mme Martine Stein-Mergen, M. Mars Di Bartolomeo, Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale (résolutions retirées)*
2. 5725 - Projet de loi établissant un cadre pour la fixation d'exigences en matière d'écoconception applicables aux produits consommateurs d'énergie
  - *Rapport de la Commission de l'Économie, de l'Énergie, des Postes et des Sports: M. Alex Bodry*
  - *M. Jeannot Krecké, Ministre de l'Économie et du Commerce extérieur*
  - *Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel*
3. 5887 - Projet de loi autorisant le Gouvernement à subventionner un neuvième programme quinquennal d'équipement sportif
  - *Rapport de la Commission de l'Économie, de l'Énergie, des Postes et des Sports: M. Alex Bodry*
  - *Discussion générale: Mme Françoise Hetto-Gaasch, M. Eugène Berger, M. Jacques-Yves Henckes, M. Aly Jaerling, M. Jeannot Krecké, Ministre des Sports*
  - *Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel*
4. 5943 - Projet de loi modifiant l'article L. 222-9. du Code du Travail en vue d'adapter le salaire social minimum
  - *Rapport de la Commission du Travail et de l'Emploi: M. Marcel Glesener (répond à M. le Ministre François Biltgen)*
  - *Discussion générale: M. Ali Kaes, M. Alexandre Krieps, M. John Castegnaro, M. Gast Gibéryen, M. Aly Jaerling, M. François Biltgen, Ministre du Travail et de l'Emploi*
  - *Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel*
5. Discours de fin d'année de M. le Président
  - *M. le Président, M. Gast Gibéryen, M. François Biltgen, Ministre du Travail et de l'Emploi*

Au banc du Gouvernement se trouvent: M. Jean-Claude Juncker, Premier Ministre; M. Jean Asselborn, Vice-Premier Ministre; M. Fernand Boden, Mme Marie-Josée Jacobs, MM. François Biltgen, Jeannot Krecké, Mars Di Bartolomeo et Jean-Louis Schiltz, Ministres; M. Nicolas Schmit, Ministre délégué.

(Début de la séance publique à 14.31 heures)

]] M. le Président.- Dir Dammen an Dir Hären, d'Sitzung ass op.

Huet d'Regierung der Chamber iergendwel-lech Matdeelungen ze maachen?

]] M. Jeannot Krecké, Ministre de l'Économie et du Commerce extérieur.- Neen, Här President, ech gleewen net.

(Interruption)

]] M. le Président.- Dir Dammen an Dir Hären, da fänke mer u mat eisem Ordre du jour an den Diskussiounen iwwert d'Propo-sition de loi iwwert d'Euthanasie an d'Assis-tance au suicide. Et sinn nach ageschriw-wen: den Här Mehlen, den Här Jaerling, d'Madame Arendt, den Här Goerens, den Här Bausch, d'Madame Frank, d'Madame Flesch an den Här Wolter. Elo ass et um éischte Riedner fir haut de Mëtteg, dem ho-norabelen Här Mehlen.

1. 4909 - Proposition de loi sur l'euthanasie et l'assis-tance au suicide (suite)

Discussion générale (suite)

]] M. Robert Mehlen (ADR).- Merci, Här President. Ech wëll, fir unzefänken, deene Leit, déi eis hei d'Gesetz erkläert hunn - de Projet oder d'Propositoun -, Merci soen.

Mir sinn offiziell an der Santéskommissioun net vertrueden. Mäi Fraktiounskolleeg Gast Gibéryen war awer eng etlech Mol do, fir ze

suivéieren, wat do ofgelaf ass. Mir wëllen duerfir all deene Leit, déi hei matgeschafft hunn, an ech menge se hunn alleguer pro-béiert éierlech matzeschaffen, félicitéiere fir déi Aarbecht, déi se gemaach hunn - och, wa mer d'Konklusiounen net integral kennen deelen.

Ech wëll direkt virewech d'Haltung vun eiser Partei an eiser Fraktioun explizéieren. An e-ism Wahlprogramm vun 2004 huet d'ADR ganz kloer Folgendes gesot: „Wir sprechen uns klar für den flächendeckenden Ausbau der Palliativmedizin aus, um den Sterben-den die letzte Lebensphase so erträglich wie möglich zu gestalten. Wir sind aber ge-gen die Legalisierung der Euthanasie, wie sie zum Beispiel in den Niederlanden er-laubt ist. Es muss im Ermessen der Ärzte bleiben, schmerzlindernde Mittel zu verab-reichen, auch wenn dies eine Verkürzung der letzten Lebensphase zur Folge hat.“ Dat war 2004.

Den 2. Abrëll 2006 huet eis Partei e Grond-sazprogramm op engem Kongress verab-schit, wou mer am Paragraph 59 soen: „Im Zusammenhang mit dem Gesundheitswe-sen und der fortschreitenden medizinischen Forschung stellen sich immer wieder neue ethische Fragen, deren Beantwortung ein hohes Maß an Fachwissen und Verantwort-lichkeit erfordert. Grundsätzlich respek-tieren wir in diesen Fragen die Gewissensfrei-heit unserer politischen Mandatsträger.“ Dat ass d'Situatioun, an där mir eis als ADR an dëser Problematik befannen.

Mir hätten awer, Här President, gemengt, an esou enger wichtiger Fro, déi amgang ass och d'Vollek deelweis bal ze splécken an déi sech zu engem grouesse Politikum héich-

geschaukelt huet, hätt ee kënnen e Referen-dum organiséieren.

Mir wëlle soen, datt eis grondsätzlech Atti-tüd ass, datt ee scho wichteg Froe soll zum Referendum zouloossen. Leider ass eis Ge-setzgebung nach net esou wäit, datt och op Initiative populaire esou Froe kënnen en-gem Referendum ënnerworf ginn. Mir wës-sen, datt dat just an där Prozedur de Fall ass, déi elo amgang ass mam Artikel 34 vun der Verfassung.

Här President, mir kucken dëse Problem net duerch en ideologesche Brëll a probéieren, sachlech ze analyséieren an ofzeweien. Mir fannen et och normal, datt an der Öffent-lechkeet haart a leidenschaftlech gestridde gëtt, schliesslech geet et jo ëm Froe vu Lie-wen an Doud.

Mir fannen och contrairement zu deem, wat Einzelner hei gemengt hunn, datt fräi Mee-nungsausserung muss erlaabt sinn. Aller-déngs gëtt et Regeln, un déi jiddweree sech ze halen huet. Dat Éischt ass, datt ee muss bei der Wourecht bleiwen, an dat Zweet ass, datt een net däerf ënnert d'Gür-tellinn schloen. Sécher ass dat an der Ver-gaangenheet net ëmmer respektéiert ginn.

Ech wëll mech, well meng Zäit jo awer limi-téiert ass, fir d'éischt mat de Pro-Argumen-ter auserneesetzen. Ech mengen, d'Prota-gonisten hunn dat hei gemaach, ech brauch net op all déi Argumenter anzegoen. Et geet hei grondsätzlech ëm d'Fräiheet vum Mënsch, fir an enger penibeler, ganz schwiereger Situatioun zum Liewensenn do-riwwer ze entscheiden, wéi a wéini datt hie wëllt stierwen.

Ech mengen, et kann ee grondsätzlech sech zu där Fräiheet bekennen, unni datt ee verschiddene Leit do op d'Plate-banden trëppelt. Zu der Fro, ob ee soll zouloossen, stroffräi onmënschlech physesch a psy-chescht Leiden ze beenden op Wonsch vu Betraffenen, gëtt et och nach een Argu-ment, wat gesot gëtt: Wa mir et net hei rege-len a wa mer net wierklech gutt Regeln duerfir opstellen, dann ass d'Gefor ganz grouss, datt Leit, déi dat maache wëllen, an d'Ausland auswäichen, wou manner kon-trolléiert gëtt.

Wann ee sech mat deenen Argumenter aus-erneesetzt, da si sécher Argumenter dran, déi derfir schwätzen a fir Einzelner vun eis heibanne sécher och ausschlaggebend sinn, fir fir d'Euthanasiegesetz ze stëmmen.

Wa mer d'Kontra-Argumenter kucken, da si mir awer der Meinung, datt et e ganz déci-sivë Schrack ass, wann déi Propositoun hei sollt Gesetzeskraaft kréien, deen eist gesell-schaftlecht Zesummeliewe ganz staark verännert. Et soll een de psychologeschen Effet vun dësem Schrack an der Gesell-schaft net ënnerschätzen.

An ech froen: A wat fir enger Gesellschaft liewe mer? Mir gesinn, datt d'gesellschaft-lech Verännerungen ëmmer méi séier statt-fannen. Mir gesinn a mir bedauern et och, datt den Zesammenhalt vun de Familljen zerbréckelt un der Realitéit vun enger Welt, déi ëmmer méi materialisteschen a egois-tesch gëtt. De Mënsch gëtt leider ëmmer méi ënnert dem Aspekt vu sengem Notze fir d'Gesellschaft a fir d'Ekonomie gekuckt.

Mir sinn haut leider schonn esou wäit, datt Fraen, déi net vun der Offer vun der öffent-lecher Kannerbetreuung Gebrauch maa-chen, fir kënnen schaffen ze goen, sech scho bal müssen dofir entschëllegen. Ech sinn iwwerzeegt, datt mer hei lues a lues an en ähnlechen Zeenario eraginn.

Da muss ee sech d'Fro stellen an enger Ge-sellschaft, déi ëmmer méi al gëtt, wou déi eeler Generatioun ëmmer méi zouhëlt pro-portional zur jonker Generatioun, wéi grouss den Drock an zéng oder an 20 Joer op déi eeler Generatioun wäert ginn.

Ech hat lech déi leschte Kéier eng Ge-schicht erzielt vun engem Naturvollek an Nordamerika, wou de Suizid vun deenen Alen ugeholl war, well Nahrungspräcaritéit war an déi jonk Generatioun eigentlech nëmmen da konnt gesond eropwuessen an dat ënner akzeptablen Ernährungskondi-tiounen, wann déi Al, déi net méi schaffe konnten an net méi konnten op d'Juegd goen, sech suicidéiert hunn. Dat war uge-holl. Do war eng Schlucht, a wa se dann der Gesellschaft näischt méi zunotz waren an awer wahrscheinlech nach gesond waren, da si se do erofgesprongen, fir datt déi Jonk konnten nowuessen, datt se sollten eppes ze iessen hunn.

An ech hat dunn d'Fro gestallt an ech stelle se haut nach eng Kéier: Wéi grouss ass an där Gesellschaft d'Fräiwëllegkeet vun deem Suicide gewiescht?

Ech kéint mer virstellen, datt déi Leit och nach gär an hirer Famill gelieft hätte mat hi-ren Enkelkanner. Mä si hunn et gemaach, well et eng Noutwendegkeet war. An do muss een d'Fro hannendrunhanken: A wat fir eng Gesellschaft gi mir eran?

Wéi reagéiere Kanner an eiser Zäit, fir déi d'Elteren ëmmer manner Zäit hunn, wann d'Elteren eng Kéier al a gebriechelech ginn? Wéi reagéieren dës Elteren, wa se mierken, datt si nach just eng Laascht fir d'Kanner sinn? Wéi grouss gëtt de psycheschen Drock, dee sech op déi Leit auswierkt?

Wien ënnerscheet dann tëschent dëser psy-chescher Détresse an der Souffrance psy-chique insupportable, wéi se an der Propo-sition de loi steet, déi als Konditioun dra-steet, fir datt soll kënnen eng Euthanasie stattfannen?

Ouni déi Méiglechkeet vun enger Euthana-sie kéim wahrscheinlech keen op d'Iddi, fir dat dann ze froen, ganz einfach, well déi Dier zou ass. Oder alternativ, wann een e bësse méi wäit wëllt goen: Wann d'Euthana-sie, wéi dat de Moie jo och geschwat ginn ass, nëmme fir ganz extrem Situatiounen mat engem valabele Contrôle préalable erlaabt wär, bräicht ee sech och keng Gedanken doriwwer ze maachen.

Mä wann d'Dier zur Euthanasie bis opsteet, dann ass d'Gefor grouss, datt et lues a lues an déi Richtung evoluéiert. Ass déi Dier eng Kéier och nëmmen ee Splack op, da weess keen, wéi wäit datt se eng Kéier opge-maach gëtt. Dat ass och den Haaptgrond, woufir mir eis als Partei déi leschte Kéier géint d'Legaliséierung vun der Euthanasie ausgeschwat hunn.

Ech erlabe mer bei dëser Geleeënheet, och, wann dat verschiddene Leit vläicht net gefält, par analogie op e Kommentar hinze-weisen, deen - ech mengen - virgëschter Moien op RTL war, wou e Journalist a sen-gem Kommentar dorop higewisen huet, datt an där deemools och hefteg ëmstriddener Problematik vum Avortement dat deemools och méi als eng Exceptioun dohinnerge-stallt ginn ass, a wou de Journalist gesot huet, datt et awer haut scho bal gängeg Praxis ass, datt och mat enger medika-mentöser Applikatioun, déi nach net esou laang besteet,...

(Interruption)

...dann och Embryoen ofgedriwwen ginn.

Wa mer hei zu Lëtzebuerg keng hunn, da gëtt et der, Madame Flesch, ganz sécher am Ausland. A mir sinn hei op kenger Insel, dat soe mir jo bei all Geleeënheet.

D'Fro, déi ee sech muss stellen, ass déi fol-gend, an déi ass ganz haart: Komme mer eng Kéier, mir selwer, an d'Situatioun, datt mer eis mussen entschëllegen, wa mer net d'Euthanasie froen?

Eng aner Fro ass, datt d'Vertrauensverhält-nis tëschent Dokter a Patient dorop ba-séiert, datt den Dokter de Patient net eleng léisst, mä bis an den Doud era begleet. Et ass d'Fro, déi sech stellt vum medezinesche Personal. Doutmaachen ass keng Aufgab vum Dokter. An et ass nach net laang, datt en Dokter eis gesot huet, d'Ausbildung, fir eng Euthanasie ze praktizéieren, déi dauert eng Véierelstonn. D'Ausbildung, fir eng voll medezinesch Dokterformatioun mat Ausbil-dung an der Palliativmedezin hannendrun ze maachen, dauert zéng Joer. An duerfir muss een och verstoen, datt eng ganz Par-tie Doktere soen: Mir wëllen näischt domat ze dinn hunn.

Een Dokter schreibt: De Suicide médicale-ment assisté ass a Wierklechkeet e Suicide médicalement provoqué an huet näischt mat Medezin ze dinn.

Wann een an d'Gesetz kuckt, da gesäit een, datt am Artikel 15 steet, datt déi Dokteren, déi dat net wëlle maachen, et musse justi-fiéieren, wa si refuséieren, fir d'Euthanasie ze praktizéieren. Och dat weist, datt mer schonn an enger Logik sinn, déi eiser Mee-nung no ze wäit geet.

Wat soen d'Dokteren? Mir haten déi eng oder aner Entrevue och mat der AMMD, an

déi ass bei mir op jidde Fall a ganz lieweger Erënnerung bliwwen. D'prinzipiell Ausso, d'Haaptausso vu Säite vun den Dokteren ass, datt d'Palliativgesetz, wat mer jo de Moie gestëmmt hunn, hinne genuch Méiglechkeete géif loossen.

Elo gëtt et natierlech Leit, déi fir d'Euthanasie antrieden och hei an dësem Haus, déi de Contraire behaapten. Do stellen ech d'Fro als Politiker, deem net all Dag mat der Praxis ze doen huet: Si mir an der Lag, besser doriwwer ze jugéieren, wéi déi Leit, déi all Dag, dagdeeglech mat deenen heiansdo ganz sensibelen, ganz delikate Froen ëm d'Begleitung vum Mënsch u sengem Liebenssinn konfrontéiert sinn? Si mir besser an der Lag, doriwwer ze jugéieren, wéi déi, déi dat all Dag maachen? Dir Dammen an Dir Hären, ech hale mech léiwer un dat, wat d'Doktere mer soen!

Et stellt sech d'Fro vun den Abusen. Ech wollt, an ech hunn dat schonn eng Kéier hei gesot, dorop hiweisen, datt an Däitschland viru kuerzem oder an deene leschten een, zwee Joer aus Grënn vun der Kriminalstatistik eng Partie Leit exhuméiert si ginn, an do ass festgestallt d'Fro op, wéi héich d'Potential an eiser Gesellschaft ass, fir nozehëllefen.

Mir hunn och vun Dokteren eenzel Fäll erzielt kritt, déi engem d'Bedenken op jidde Fall nach méi grouss gemaach hunn. Ech hunn net d'Zäit, fir am Detail dorop anzegeen, mä wou een awer kloer gesinn huet, datt och dacks oder heiansdo am Entourage vu Leit dach awer iergendwéi déi Leit beaflosst ginn an Drock gemaach gëtt, fir a Richtung Euthanasie ze goen.

Do stellt sech dann d'Fro an deem Zesummenhang vum Contrôle a posteriori. Mir deelen d'Meenung, datt, wann ee bis dout ass, et dann op jidde Fall ze spéit ass, egal wat een dann duerno erausfënnt.

Wéi wëllt een e Contrôle exécutéiere vum État psychique vun där Persoun, déi euthanaséiert ginn ass, vun deem Moment, wou si hir Awëllegung zu deem Akt ginn huet? Dat ass nodréiglech net méi ze maachen.

En anere Grondsaz, deem d'Juristen heibanne gutt kennen, ass deen: Wo kein Kläger, da kein Richter. A mer wësse ganz gutt, datt och a Fäll vu medezineschem Versoen d'Feeler ganz, ganz rar viru Gericht landen. Wéi schwéier deet och en Dokter sech, dee viru Gericht muss géint en aneren Dokter aussoen.

Duerfir, an dorobber insistéiere mir, wärend mir, wann dann déi Fro sech gestallt hätt, fir de Contrôle a priori gewiescht.

Ech wollt och e Bléck iwwert d'Grenze werfen. Mir wëssen, datt an Holland an an der Belsch an och an der Schwäiz d'Euthanasie erlaabt ass. A mir stellen eis awer d'Fro: Ass et dann net erstaunlech, datt just déi grouss Länner, eis grouss Nopeschlänner wéi Däitschland a Frankräich, wou déi Diskussiounen jo awer och mat ganz vill Vehemenz an - ech géif och soen - mat ganz vill Sachverstand ganz kritesch gefouert ginn, sech dergéint zur Wier setzen oder net bereet sinn, fir d'Euthanasie wëllen anzeféieren?

Normalerweis ass et jo ëmgekéiert, datt mir Lëtzebuerger fir d'éischt ofwaarden, bis datt all déi aner eppes ëmgesat hunn, an dann decidéiere mir och, dat ze maachen. Duerfir fanne mir et komesch, datt elo eng Benelux vun der Euthanasie an der Europäescher Unioun soll entstoen.

Ee Wuert zum politesche Kontext. Mir fannen et dach awer wirklech eng komesch Konstellatioun. Mir sinn d'accord, datt all Proposition de loi, déi vun Deputéierte vun dësem Haus erabruucht gëtt, soll zur Sprooch kommen an datt se och soll bis zur Ofstëmmung kommen. Mir hu laang derfir gestridden. Mir hu laang erlieft, datt Propositionen, bei deenen ee sech vill Méi ginn huet, déi een hei eragereecht huet, einfach am Tirang leie bliwwen sinn an datt ni doriwwer diskutéiert ginn ass.

Mir sinn absolut d'accord, datt all Proposition de loi, déi hei deponéiert gëtt, hire Wee soll goen. Et ass och richtig, datt jiddwer Deputéierte soll sengem Gewëssen no stëmmen. Mir fannen dat guer net ausser-

gewéinlech. Eigentlech seet eis Constitutioun dat jo, datt jiddweree sengem Gewëssen no am Interêt vum Land soll stëmmen, ouni vun iergendengem Uweisungen entgéintzehuelen.

Duerfir fanne mer et trotz allem e bësse verwonnerlech, datt déi leschte Kéier trotzdeem gréisstendeels no Fraktiounen ofgestëmmt ginn ass. Ech wonnere mech doriwwer, kann awer eigentlech net unhuelen, datt esou eng eescht Gewëssensfro wéi déi hei an iergendenger Form vun der banaler Parteipolitik sollt beaflosst ginn.

Här President, ech kommen net derlaanscht, fir e Wuert iwwert d'Roll vun der CSV an dësem ganze Kontext hei ze verléieren. Wann een de Regierungsprogramm kuckt, da fënnt een näischt iwwer e Gesetz, wat soll a Kraaft gesat ginn iwwert d'Praktizéiere vun der Euthanasie, awer datt de Projet de loi, deem deemools schonn deponéiert war vun der viregter Regierung iwwert d'Palliativmedezin, soll réexaminéiert an ëmgesat ginn. Am CSV-Programm steet nëmmen, datt d'CSV fir eng optimal Fleeg bis un d'Liewenssinn géif antrieden. Et fënnt ee mat kengem Wuert eng Undeutung pro Euthanasie.

Duerfir, dat ass och d'Erklärung, ass jo héchstwahrscheinlech och näischt an de Regierungsprogramm komm. Wann een dann awer als Parallellbeispill kuckt, wéi an der Fro vum Reliounsunterrecht an de Schoule verfuer ginn ass, da kann ee sech eigentlech nëmme wonnere.

Mir wëssen, datt den Här Bodry d'lescht Joer eng Initiative geholl hat, fir doriwwer ze diskutéieren a fir ze kucken, ob mer am Kader vun de Schoulgesetzer do net kéinten awer virukommen an deem Sënn, datt de Reliounsunterrecht aus de Schoule géif erausgeholl ginn. Do ass vu Säite vun der CSV, an zwar duerch de Mond vun hirem President, ganz kloer an däitlech gesot ginn: Dir wësst jo, datt mer dat an der Koalitioun net virgesinn hunn. Domadder ass et vum Dësch. Mir kënnen elo nach hei diskutéieren. Mä da soll jiddwereen a säin nächste Wahlprogramm schreiwen, wat hie wëlle huet, an da sollen d'Wieler decidéieren, an duerno gesi mer weider.

Et ass komesch, datt an enger Fro, déi jo wäit iwwert de Reliounsunterrecht erausgeet, d'CSV bereet ass, dat hei zouzeleesen, well bei der Euthanasiefro hätt d'CSV och kënnen hire Veto aleeën. Mir si fest iwerzeegt, wann d'CSV oder wann de Premierminister gesot hätt: Dat do war net ofgemaach, dat steet net zur Diskussioun. Wann dat do passéiert, da spille mir net méi mat. Da kennt et eventuell zu Neiwohlen; datt dann d'LSAP och bereet gewiescht wär, fir de Koalitiounsaccord ze respektéieren.

Mä d'CSV huet et net gemaach. Si huet net nëmme kee Veto ageluecht, si mécht och nach alles, fir datt dat Gesetz hei, wann et da gestëmmt ass, esou séier wéi méiglech kann a Kraaft trieden.

Här President, do komme vill Leit dobaussen net mat. Do gëtt et der, déi sech Froe stellen. Froe wéi déi heiten: Spillt d'CSV hei keen duebelt Spill? Offiziell ass se géint d'Euthanasie an hir Deputéiert stëmmen och praktesch alleguer géint d'Euthanasie. Domat steet si natierlech op der Sait vun deene Leit, déi géint an deelweis souguer vehement géint d'Euthanasie sinn. Si léisst awer zou, datt ënner hirer Regierungsbeedegung mat Hëllef vum klengen Koalitiounspartner e Gesetz gestëmmt gëtt, mat deem si fundamental net d'accord ass.

Här President, dat ass an der Geschicht vun dësem Land e Virgang, deem et nach net ginn huet, a wat dobaussen och kee versteet. Mä d'CSV kann awer fir sech an Usproch huelen, datt ënner hirer Regierungsféierung en Euthanasiegesetz konnt a Kraaft trieden, wat jo vill Leit dobaussen als e grouse gesellschaftleche Fortschritt ugesinn. Domat, esou soe vill Leit dobaussen, spekuléiert se op d'Stëmmen vun deene Leit, déi fir d'Euthanasie sinn. Dat ass e subtilt duebelt Spill, wat sécher net opgoe wäert.

Mir hunn haut de Moien d'Palliativgesetz gestëmmt. Dat ass e gutt a laang iwwerfällt Gesetz. D'Madame Frank vun der CSV huet hei beklot, datt dat Gesetz esou laang verschleift ginn ass. Ech komme bei dëser Geleeënheet net derlaanscht, dorop hinzeweisen, datt mir zweemol d'Initiativ geholl haten, fir dat Gesetz weiderzibréngen an datt souguer d'CSV hei géint déi Initiativ gestëmmt huet a gesot huet: Neen, déi zwee Gesetzer komme mateneen.

D'Madame Frank huet och - an ech hunn och opmierksam nogelauschert, an ech hunn hir souguer Recht ginn - vehement hei gefuerdert, datt elo misste Méttelen zur Verfügung gestallt ginn, fir datt dat Palliativgesetz kennt ëmgesat ginn. Si huet sech hei

batter beklot - an, Madame Frank, ech hunn aus anere Leit hirem Mond schonn datselwecht héieren -, datt Leit einfach a Pampers geluecht ginn, well net genuch Personal do ass, fir éierbar mat deene Leit op d'Toilette ze goen. Et kann ee sech do d'Fro stellen: Gëtt bei esou enger Humiliatioun net an eenzelne Fäll schonn den Ufank vun der Détresse geluecht, déi iwwer kuerz oder laang zum Doudeswonsch féiert?

Ech kommen awer net derlaanscht, d'Madame Frank ze froen: Wéi laang ass d'CSV schonn onënnerbrochen an der Regierung? Oder ass hei, wéi esou dacks, de Koalitiounspartner doru schold? Et ass wirklech eng traureg Tatsaach, datt et op ville Plazen u Fleegepersonal feelt an d'Fleegepersonal iwwerfuert ass. Déi Zoustänn sinn awer sécher net d'Schold vun der Opposition.

Da soll een och de Courage hunn, net nëmmen heihinner fuerderen ze kommen - et si fuerderen, déi mir och ënnerstëtzen -, mä als Partei och en „mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa“ ze soen. Ech géif mengen, eng CSV misst déi Wieder aus dem Confiteor eigentlech gutt kennen.

(Interruption)

Här President, ech kommen zur Konklusioun.

» M. Michel Wolter (CSV).- Et gesäit een, wou Dir hierkommt.

(Hilarité)

» M. Robert Mehlen (ADR).- Ech hunn e misse gutt auswendeg léieren. Ech kann lech et soen!

D'ADR ass der Meenung, datt een dat Palliativgesetz scho laang hätt kënnen ëmsetzen an d'Palliativfleeg hätt misse landeswäit ausgebaut ginn. Et hätt een domat kënnen Erfahrungsammelen an dann no e puer Joer Konklusiounen zéien, ob dat dann elo duergeet oder net.

D'Linn vun eiser Partei als Ganz ass an eise Wahlprogramm definéiert, an déi ass net fir d'Euthanasie. An eise Grondsatzprogramm, dee virun zwee Joer vun Nationalkongress ugeholl ginn ass, hu mir eise politesche Mandatären an dësen an anere schwierigen ethesche Froen awer d'Fräiheet zougestanen, fir no hirem Gewëssen ze entscheeden. Esou wäerte mir et och haut halen. Ech perséinlech wäert aus deene Grënn, déi ech elo grad explizéiert hunn, géint dëse Projet stëmmen.

Ech soen lech Merci.

» M. le Président.- Merci, Här Mehlen. Den nächste Riedner ass den honorabelen Här Jaerling.

» M. Aly Jaerling (Indépendant).- Merci, Här President. Ech wëll der Madame Err, obwuel ech net mat hiren Iwwerleeungen d'accord sinn, awer fir hiren engagéierten Exposé félicitéieren. Datselwecht géllt och fir den Här Huss; och him wëll ech fir säin engagéierten Exposé félicitéieren. Mä e war mer e bëssen ze vill CSV- a kathoulesch-Kierch-orientéiert an dofir zum Deel och fir mech net ganz objektiv.

Der Madame Stein wëll ech awer extra fir hiren Exposé félicitéieren, well e war sachlech an objektiv gefouert...

(Hilarité)

Dir musst waarden! Ëmmer wann ech d'Blumme geheien, hunn ech jo nach d'Vase, fir nozeschéissen.

(Hilarité)

E war sachlech an objektiv gefouert, dat obwuel d'CSV sech an dëser Fro net grad mat Ruhm bekleckert huet. Dir sollt mech ëmmer ausschwätze loossen.

Här President, ech bedauern zudéifst, dass déi Proposition de loi, déi hei virläit, zu enger aarmséileger ideologescher, reliéis a souguer wahlpolitesch verseuchter Spléckung vun eiser Gesellschaft gefouert huet.

» Une voix.- Très bien!

» M. Aly Jaerling (Indépendant).- Dëst aarmséilegt Trauerspill ass vu verschiddene Säiten esou wäit gaangen, dass souguer Dealer vun der Geschicht mat an d'Spill bruecht gi sinn, fir déi eng oder déi aner Position ze ënnermaueren. Dass schwaarz Dealer aus der Vergaangenheet oder, wéi haut hei vum Här Huss, aktuell menschlech Dramen duerch den Aids an Afrika erausgekroopt goufen, fir Scholdzouweisungen ze maachen, déi mam Sujet näischt ze dinn hunn, zeechent net grad vun engem gudde Stil.

Et geet scho laang net méi ëm eng seriö Diskussioun iwwer Palliativmedezin oder Euthanasie. Et geet ëm ideologeschen a reliéis Fundamentalismus, deem et dem Bierger praktesch onméiglech mécht, nach an dësen zwee Gesetzer den Duerchbléck ze fannen. An dat geet aus vu gutt prepa-

rierten Ëmfroen oder och Petitiounen, an deenen an der Fro schonn d'Antwort virpreparéiert ass, an déi Biller vermëttelt hunn, déi der Realitéit net entsprechen, och wa sech der elo e puer honnert fir oder géint d'Euthanasie ausgeschwat hunn. Wann ee wirklech hätt wëllen dem Bierger seng Meenung froen, dann hätt ee meng Proposition fir e Referendum kënnen akzeptéieren.

Här President, d'Konfusiounen an där heiter Saach si menger Usicht no haaptsächlech doduerch entstanden, well einfach stur drop beharrt ginn ass, déi zwee Projeten, Palliativ an Euthanasie, zesummen ze behandelen. Wann d'Gesetz iwwert d'Palliativmedezin nämlech zäitversat a separat behandelt gi wier, wiere seng dra verankert menschlech Prinzipien vill méi kloer zum Virschäi komm. Da wier dem Bierger kloer ginn, dass mer net méi wäit brauchen ze goen, dass mer kee Gesetz iwwert d'Euthanasie zousätzlech brauchen an dass mer och dofir keng Ännerungen vun eise Strofrecht brauchen, déi de Wee opmaachen, fir d'Ëmbränge vu Mënschen ze legaliséieren.

Här President, den 20. am Broochmount 1979 war fir eist Land e gesellschaftspolitesch histoireschen Dag, well deem Dag ass d'Doudesstrof ofgeschafft ginn. Eis Gesellschaft war sech endlech bewosst ginn, dass keen, och de Stat net, e Recht huet, fir Mënscheliewe gewaltsam zu Enn ze bréngen, egal wat geschitt. Deemools koumen déi, déi am haartsten d'Ofschafung vun der Doudesstrof zu Recht gefuerdert hunn, aus deselwechte Kreesser wéi déi, déi haut d'Ëmbränge vun de Mënschen erëm wëlle legaliséieren.

Als Parlamentarier misst et op jidde Fall eis éischt Pflicht sinn, d'Mënscheliewen ze schützen, an net Méiglechkeeten ze schaffen, fir Mënscheliewe gewaltsam zu Enn ze bréngen. Fir mech ass de Schutz vum Mënscheliewen eng iewescht Pflicht. A mir ka jo keen nosen, dass ech dat aus ideologeschen oder reliéis a scho guer net aus wahlpoliteschen Hannergedanken maachen. Mä et ass einfach aus Mënschlechkeet, wou ech dat verrieden.

Här President, d'Auteurs vun dëser Gesetzesproposition schwätzen och vu Selbstbestëmmung, déi de Mënsch misst hunn, wann et ëm säi Liewe geet. D'Gesetzesproposition selwer awer weist aus, dass et keng Selbstbestëmmung am Fong gëtt, well et net de Patient ass, dee sengem Liewen en Enn mécht, mä hie muss een aneren domat beoptragen.

An och wat dat Schreiwes betrëfft, an deem de Patient säi Wëlle kann ausdrécken, fir net weiderzeliwen, muss och net ëmmer - an do gëtt et Beweiser genuch derfir - sengem eegene Wëllen entsprechen. Dass dat méiglech wäert sinn, beweisen d'Texter selwer, déi nodréiglech eng Kommissioun aféieren, déi soll kontrolléieren, ob de Patient dann elo legal oder net ëmbruecht ginn ass.

De Code pénal soll esou verfaasst ginn, dass deen, deem d'Euthanasie bedriwwen huet, stroffräi ausgeet. Fir mech ass et einfach inakzeptabel, dass d'Ëmbränge vu Mënschen iergendwéi an eiser Gesellschaft soll eng Kéier stroffräi gemaach ginn.

Fir mech gëtt et kee valabelt Argument fir déi Proposition iwwert d'Stierhëllef unzehuelen, weder menschlecher Natur nach well ee mengt, dat wier Selbstbestëmmung. An ech kann lech versprechen, dass ech weder mam Bëschof nach mam Poopst geschwat hunn an och soss kee mech ka beaflossen. Dat wësst Der jo.

Wann ech gelift, Här Huss?

» M. Jean Huss (DÉI GRÉNG).- Neen, ech muss mer dat mierken.

» M. Aly Jaerling (Indépendant).- Jo, dann ass et op jidde Fall eppes, wat bei mir kloer ass a wat bei lech net esou kloer ass.

Här President, wann awer elo sollt déi Gesetzesproposition hei ugeholl ginn, dann ass se fir mech rechtskräfteg. Da muss se awer, esou wéi dat och an der Motioun verlaangt ass, no bausse genau erkläert ginn, well awer nach Konfusioun besteet mat all hire Konsequenzen.

Wat elo d'Position vum Grand-Duc betrëfft, esou wëll ech hei soen, dass dee just dat Recht genotzt huet, wat him vun der Verfassung gi war, och wann dat jorzéngtelaang no enger Tradition anescht praktizéiert ginn ass. Mä hien huet soss näischt gemaach, wéi e Recht ze notzen.

D'Chamber huet sech mam Accord vum Grand-Duc - dat soll een awer ganz kloer soen - fir eng Verfassungsännerung ausgeschwat. Ech hat e Referendum verlaangt, fir d'Bierger ze froen, ob se d'accord sinn oder net, fir dem Grand-Duc seng Rechter nach just op representativem Plang festzeschreiwen. Dës Motioun war leider net recevabel.

Mä d'Resolutioun hei vun der Chamber, fir nei Verfassungstexter ze verfaassen, hunn ech awer akzeptéiert, well déi Texter an dëser Legislaturperiod net méi zum Vote kommen an d'Partei sech kënnen an der Wahl-campagne dozou positionéieren an d'Leit sech dann och kënnen eng Meenung bilden. Dat ass bal datselwecht wéi e Referendum, an dofir hunn ech dat akzeptéiert.

Wann ech gesot hunn, wann dës Gesetzespropositioun gestëmmt ass, dann ass se rechtskräfteg, da wëll ech domadder och soen, dass ech dann awer och keng politesch gesteiert Initiativ wäert ënnerstëtzen, déi elo just zum Zil huet, dat heiten nach eng Kéier ëmzekéieren oder weider institutionell Problemer ze schafen.

Ofschléissend wëll ech awer soen: Kee Mënsch wëllt stierwen, mä leider ass Stierwen en Nieweneffekt vum Liewen. Ech hoffen op jidde Fall, dass jiddwereen heibannen haut dee richteg Choix getraff huet am Interessi vun de Mënschen, ëm déi et jo awer schlussendlech geet, an dass elo, wou mer mam Palliativgesetz e richteg Schrëtt an déi richteg Richtung gemaach hunn, d'Euthanasie an de Suicide assisté wierklech d'Ausnahm bleiwen a just an hoffnungslose Fäll ugewannt ginn.

Ech wëll lech op jidde Fall soen: Ech wëll net stierwen, well wat géif dës Welt ouni mech maachen?

(Hilarité)

» M. le Président. - Merci, Här Jaerling. D'Wuert huet elo déi honorabel Madame Arendt. Madame Arendt, wann ech gelift.

» Mme Nancy Arendt (CSV). - Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech halen dës Ried a mengem perséinlechen Numm.

Dës lescht Méint a virun allem déi lescht zwou Woche ware keng einfach Zäit, fir kee vun eis heibannen, well jiddwereen nach eng Kéier op d'Prouf gestallt ginn ass, well jiddweree vläicht d'Chance souguer genotzt huet, bei dësem esou kriddelechen an essenziellen Thema seng Positioun nach eng Kéier ze iwwerdenken.

Et huet ee sech bei all Artikel an der Zeitung oder Lieserbréif, bei all Kommentar um Radio oder op der Televisioun, bei all perséinlechem Gespréich, jo, an och beim Bekanntmaache vun eisem Grand-Duc senger perséinlecher Meenung ëmmer erëm frësch iwwerleucht, ob een dann net awer vläicht ze wäit oder souguer eventuell net wäit genuch déi esou berühmten Dier probéiert opzemaachen.

Et gëtt bestëmmt keen heibannen, dee sech net laang mat dëser Thematik beschäftegt huet, sech wierklech seriö Gedanken gemaach huet a sech Zäit geholl huet, fir mat ville Leit, sief et aus dem Gesondheitssektor, sief et mat Frënn oder einfach a senger eegener Famill iwwert dës Sujet ze schwätzen. A jiddweree vun eis - ech hoffen dat op alle Fall - ass zu senger perséinlecher eegener Meenung an Iwwerzeegung komm. Ech respektéiere se all.

Jiddwereen, mengen ech emol, huet dës esou wichteg Zäit genotzt, fir méi kloer ze gesinn. Et ass och fir dës Kéier keng einfach Entscheedung; natierlech net, wat d'Palliativmedezin ubelaangt, well do si mer eis jo all eens, mä virun allem an der Fro iwwert déi aktiv Stierfhëllef.

Et ass och keng einfach Entscheedung, well et geet eben ëm d'Liewensenn. Et ass eben net einfach, vum Doud ze schwätzen, well keen huet e gären, mä e gehéiert awer derzou. Mir sinn all kulturell, reliéis geprägt an all Eenzelne vun eis huet sech duerch seng individuell Erfahrungen, dat, wat hie perséinlech a sengem Liewe matgemaach an erlieft huet, beweegt, fir ganz eleng déif bannendran zu senger eegener Meenung ze fannen.

Dat, wat mam Kierper geschitt, wann en op eemol wierklech krank gëtt oder ass a keng Chance op eng Besserung oder Heelung huet, ass net ëmmer einfach ze akzeptéieren. Jiddweree geet eben anescht domat ëm, well jiddwereen eben en Individuum ass a säi Kierper a säi Geescht anescht erlieft, anescht emfënnt, anescht denkt, aner presentéiert, anescht verschenkt, anescht fillt, anescht ausliefert, an dofir selbstverständlech och eng ënnerschiddlech Opfaassung oder Virstellung vum Stierwen huet.

Ob Chrëscht, ob Moslem, Buddhist oder Laizist, mir müssen all akzeptéieren, dass mer ënnerschiddlech sinn, dass net all Mënsch d'nämlecht denkt an dass déi allermeescht vun eis bei hirer leschter Entscheedung op hirem leschte Wee, op alle Fall deem op dëser Äerd, sech net vun engem anere virschreibe loossen, wat fir ee Wee fir hien dee beschten oder deem eenzege Wee soll sinn, mä dass déi allermeescht vun eis selwer entscheede wëllen.

Fir mech war dat dat wichtegst Element bei dëser Debat; net, wéi mir hei perséinlech iwwer eist Liewensenn denken, mä dass deen, dee vläicht anescht denkt, och säi Choix kritt bei senger allerleschter Entscheedung a selbstverständlech ënner strikte Viraussetzungen. An déi si fir mech strikt, méi strikt, wéi se beim éischte Vote waren.

Et geet fir mech ganz einfach net ëm meng Astellung. Et geet ëm deem seng, dee mat enger onheerbarer Krankheet diagnostizéiert ass, dee keng Heelungs- oder Verbesserungschancen huet, deen, deen ouni Drock - well esou steet et dran - seng fräi Meenung kann ausdrécken a répétitif formuléiert huet, dass hien net esou liewe wëllt, well dat, wat him bleift, fir hien net méi liewenswäert ass, obschonn hien opgekläert gouf, wat hien nach alles fir Méiglechkeeten huet, fir eie grad de Kampf net opzeginn an ze begleeden.

An eréischt dann, wann hie selwer fir sech de Kampf verluer huet, wann hie sech opginn huet, wann hien net méi wëllt an net méi kann, eréischt dann, léif Kolleegen, da musse mer hien och kënne goe loossen. Och déi Leit hu fir mech e Recht, am Frid-den ze stierwen.

Hei ass et einfach net u mir als Politiker, fir si ze entscheeden. Mä et ass u mir, fir déi Méiglechkeeten, déi elo scho praktizéiert ginn, legal ze encadréieren an esou gréisstméiglech Abusen ze verhënneren.

» Plusieurs voix. - Très bien!

» Mme Nancy Arendt (CSV). - Ech sinn dovunner iwwerzeegt, dass souguer wa mer et géife fäerdeg bréngen, eng perfekt fonctionnéierend Palliativmedezin a ganz Lëtzebuerg op d'Been ze setzen - an ech zweifelen net drun, dass mer dat fäerdeg bréngen, mat deenen allermotivéiertsten Dokter an a Fleegepersonal, déi omnipräsent an alleguerten um allerleschte Stand vun der Schmäerztherapie sinn, souguer da wäerten et awer ëmmer Leit ginn, déi fir sech an der Palliativmedezin keng Léisung gesinn. An och wann et der net vill sinn, an d'Praxis an d'Erfahrung aus deenen anere Länner, wou déi aktiv Stierfhëllef scho praktizéiert gëtt, beweist eis jo, dass dat just Ausnahme sinn, da muss een och deenen hire Wëlle kënnen akzeptéieren.

Ech hu Schwiereregkeeten, d'Iddi, fir d'Kommissioun ex ante, also virun drun ze maachen, ze ënnerstëtzen. D'Auteure si jo och de Mueren am Detail dorop agaangen, den Här Bodry och, an ech wäert elo net nach eng Kéier alles dat widderhuelen.

Et ass och net nëmme, well de Statsrot dës Propos ofgelehnt huet, mä well ech ganz genau weess, dat geet aus de Statistiken ervir, dass déi Leit, déi sech fir d'aktiv Stierfhëllef entscheed hunn, iwwer 90% Mënsche sinn, déi am allerleschte Stadium Kriibs sinn. Also just kuerz, e puer Deeg virum Doud sinn. A fir se dann nach duerch onnéideg Prozeduren opzehalen, bis se dann awer vläicht vum selwe gestuerwe sinn, ass fir mech schwéier ze akzeptéieren.

Déi Mënschen hu jo och scho genuch matgemaach. Wéi schlecht muss et engem sinn, bis dass ee sech wëllt opginn! Déi si sech all eens. An héchstwahrscheinlech och mat hirer Famill. An déi bieden, fir erléist ze ginn.

Mir kréien ni d'Sécherheet, dass all Feeler vermidde ka ginn, ob d'Kommissioun virun drun oder duerno ass. Och net bei de Patienten, déi nach voll am Liewe stinn. Ech denken, et ass wichteg, dass et se gëtt, och wa se ex post bleift, well den Dokter bestëmmt zwee- oder dräimol iwwerleet, ob e wierklech alles richteg gemaach huet. Ob en alleguer d'Méiglechkeeten ausgeschöpft huet. Ob en alles erkläert huet, wat et nach fir Méiglechkeete gëtt. An en iwwerleet sech ganz sécher e puermol, ob en all déi Viraussetzungen, déi festgeluecht gi sinn, och wierklech agehalen huet.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, et kéint ee wahrscheinlech nach méintlaang weider iwwerleeën an driwwer schwätzen, bis dass een all Zweifel aus dem Wee geraumt hätt, wéi wäit ee wëllt dës Richtung agrenzen a wéi wäit ee wëllt goen. A wat ass dann d'Ausnahm vun der Ausnahm? A wie gëtt sech dann och d'Recht, hei ze jugéieren, wat dann esou eng Ausnahm ass?

Vläicht ass fir deen, deen net direkt beträff ass, dee vu baussen observéiert, eng Ausnahm deen, deen net méi selwer ootme kann, deen net méi selwer iesse kann, dee sech net méi bewege kann, deem seng Péng se net kontrolléiert kréien a wou vläicht deen een oder deen anere sech heemlech fret, wéi deen esou eppes aushält, ob dat iwwerhaupt nach liewenswäert ass. Mä deen, deen doläit, dee fënnt dat net. Well en hofft a well e kämpft. A well en net opgëtt. A well en dat Leiden als en Deel

vun sengem Liewen akzeptéiert an erdréit. A well e wëllt liewe bis zum Schluss. Well dat fir hien nach liewenswäert ass. An dat ass säi gutt Recht. Kee vun eis gesäit dat anescht.

Mä vläicht ass et eben och ëmgedréint an et ass deen, deen nach selwer ësst an otemt, dee seet, hie wär dës Ausnahm. Well en net méi geheelt ka ginn, eng Maladie sans issue huet. Well e keng Chance méi gesäit. Well e keng Hoffnung méi huet, keng Kraaft a keng Loscht méi huet a seng Péng fir hien net méi ze erdroen ass. Well en net méi kann. Well fir hien dat kee Liewe méi ass a well en net méi liewe wëllt. A well e wëllt erléist ginn.

Mä säi Partner oder säi Meedchen oder säi Papp seet, hien ass keng vun deenen Ausnahmen, well hien en net wëllt opginn a well hien e wëllt bei sech behalen. A well hien en net wëllt goe loossen a well hie fir e kämpfe wëllt.

Wien entscheet dann hei, wien eng Ausnahm ass a wien net?

Hei ass et net um Meedchen an et ass och net um Papp oder um Mann, an et ass och scho guer net un enger Kommissioun, fir ze jugéieren, an och net un eis, fir ze jugéieren, wann een ënnert d'Viraussetzunge fält, déi mir festgeluecht hunn, déi d'Auteure festgesat hunn, wien nach soll a wien nach kann a wien net. Ech fannen, dass dat nëmme dee selwer ass, deen hei kann entscheeden, ob hien nach kann an ob hien et nach packt.

Här President, ech si fir mech scho virun e puer Méint zu menger Konkursioun komm, an ech hoffen, dass se weider respektéiert gëtt, gradesou wéi ech déi Mënsche respektéieren, déi fir sech zu enger anerer Konkursioun komm sinn. Si huet och elo net geännert. Au contraire, si huet sech verstärkt.

Ech wëll alle Kolleegen heibanne Merci soe fir déi interessant Gespréicher, déi mer hatten, mat all deene verschiddene Meenungen, an et war ëmmer mam Respekt zu deem anere senger Meenung. Ech soe jiddwerengem Merci fir déi Zäit, déi e sech geholl huet, fir mat mir driwwer ze schwätzen.

Dës Propositioun ass fir mech perséinlech elo vill besser wéi déi virdrun. Si ass méi strikt a si ass méi sécher. An eenzel Schwiereregkeeten, déi mir besonnesch um Häerz louchen, sinn eraus: déi dement Leit an d'Kanner tëschent 16 an 18 Joer. Et ass alles gesot.

Ech wëlt Merci soen, dass hei d'Gewëssensfräiheet zougesprach ginn ass, an et ka fir mech selbstverständlech nëmme esou sinn, dass dat bei der ganzer Thematik de Fall ass. Et huet ee se oder et huet ee se net. Dat geet net stéckerchersweis, heifir Jo an duerfir vläicht Neen. Well dat Ganz ass nun eben emol e Ganzt. An hei ännert ee seng Meenung net vun haut op muer.

Ech sinn iwwerzeegt, dass déi, déi sech getraut hunn, aus hirem vläicht übleche Kader sech erauszebewegen, dëst aus voller Iwwerzeegung gemaach hunn. A se sech guer net erlaabt hätten, méi fräi oder manner fräi ze denken an ze iwwerleeën, wann dës Gewëssensfräiheet net déi absolut Viraussetzung gewiescht wär.

Aus soss kengem anere Grond huet ee sech getraut. An ech denken, et ass grad dat, wat d'Mënschen dobausse vun hire Vertrieber bei dësem esou essenziellen Thema verlaangt hunn: op där enger wéi op där anerer Säit eis éierlech Meenung ze soen. Weider näischt aneschtens hunn ech gemaach.

Ech soe Merci, dass ech meng perséinlech Meenung behale konnt. Et weist mir, dass do, wou ech an der Partei sinn, dass dat eng staark Partei ass, eng Vollekspartei ass. Déi eben och ënnert hiren Deputéierte Mënschen huet, déi eben net all d'nämlecht denken. An ech si frou, an där Partei ze sinn.

Här President, léif Kolleegen, zum Schluss wëllt ech op en Zitat zrëckkommen, wat mech bei all eisen Diskussiounen zu dëser Thematik ëmmer erëm verfollegt huet. Dat, wat just indirekt mam Thema ze dinn huet, mä wat mech awer ëmmer erëm frësch beschäftegt huet, nämlech dat vum Här Dokter Leonetti. Hie sot oder hien huet sech gefrot: «Le corps est-il négociable (...)?»

Senger Meenung no net. An ech kann em jo och net méi wéi Recht ginn. Fir mech dierf de Kierper och net négociable sinn.

Mä ech weess net, ob den Här Leonetti net weess, a wat fir enger Welt mir liewen. Well d'Realitéit ass eng ganz aner. Ech muss ganz éierlech gestoen, dass mir alleguerten, all déi, déi sech esou Gedanken maachen iwwer eng Gesellschaft, déi zouléisst, dass déi puer Leit, och wa jiddwereen als Eenzelne wichteg ass, déi net méi wëllen an net méi kënnen, hirem Wonsch, fir éischter er-

léist ze ginn, wa se an esou enger aus-sichtsloser Lag sinn, nozekommen, deen nämlechten Asaz weisen, wann eng Gesellschaft zouléisst, dass Milliounen vu Kanner a Frae weltwäit all Dag négociéiert a verkaaft ginn. An déi allermeescht vun hinne sech dat net gewënscht hunn an de ganze Rescht vun hirem Liewen nach viru sech hunn an domadder liewe mussen.

Här President, zum Schluss: Ech sinn iwwerzeegt, dass, wann een souguer net perséinlech fir déi aktiv Stierfhëllef ass, een awer dësen Text stëmme kann. Well et jo hei ëm déi Mënsche geet, déi fir eng aktiv Stierfhëllef sinn, an net ëm déi, déi dergéint sinn. Well déi, déi dergéint sinn, déi hu jo hire Choix!

Ech soen lech Merci fir d'Nolauschteren.

» Plusieurs voix. - Très bien!

» Une voix. - Bravo! Bravo!

» M. le Président. - Merci, Madame Arendt. Nächste Riedner ass den honorablen Här Goerens.

» M. Charles Goerens (DP). - Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech mengen et géif esou lues Zäit ginn, dass mer de Gruet géifen zoutippen. Meng Virriednerin, där ech wëll félicitéiere fir hir Opriichtegkeet an hir Éierlechkeet, huet do schonn e gud-den Ufank gemaach.

Ech wollt ufänke wéi si a soen, dass ech och net am Numm vu menger Fraktioun schwätzen. Ech schwätzen hei a mengem ganz perséinlechen Numm. Ech hat eng Kéier op engem Parteikongress gesot: Wann ee mer eng Kéier kann ënnerstellen, et wier awer och nëmme e Schiet vun engem Drock ausgeübt ginn op ee vu mengen néng Kolleegen, an e ka mer dat beweisen, da ginn ech nach an der Sekonn meng Demissioun als Fraktiounschef.

Hei ass och eng vun deene weínege Entscheedungen, déi mir selwer schwéier gefall sinn. Ech ginn zou, ech sinn hei e laangen Zickzackkurs gefuer. Well ech ganz on-sécher war an deem Dossier.

Ech hunn och meng Meenung net gebilt an der Fraktioun. Ech hu meng Meenung gebilt mat menger Fra, mat menge Kanner a mat mengen Elteren. An ech hu versicht eraus-zefannen, ob mer iwwert datselwecht géife schwätzen.

Ech war erstaunt ze remarquéieren, dass meng Elteren, déi am Fong net vu Beruff aus prédestinéiert si fir Gesetzer ze liesen, hoer-genee woussten, wourëm dass et géing. À la fin du compte hunn ech awer selwer missen tranchéieren.

Ech hunn esou tranchéiert wéi ech et am éischte Vote hei gemaach hunn an ech wollt och nach eng Kéier kuerz soen, dass deen Entscheedungsprozess do keen einfachen ass. A well ech weess, wat ech alles duerchgemaach hunn an deem Dossier, verstinn ech, dass aner Leit aner Meenungen äusseren doriwwer. An et géif mer am Dram net afalen, fir iwwer iergendeen hierzefalen.

Ech mengen, wa mer eis weínstens kéinten dorop eenegen, dass mer géife respektéieren, dass et net eng Wourecht gëtt, mä „que la vérité est plurielle“, dann hätt dee Gruet, dee mer elo hei hunn an dee muttwëlleg déif gemaach ginn ass a leschter Zäit, ni dierfen entstoen.

Ech hat gehofft, dass mer alleguerten heibannen - an elo ass heibannen den Débat jo nach gaangen.

(Interruptions)

Ech hu gesot, elo ass e jo nach gaangen. En ass och net vun dobaussen onwahrscheinlech vill responsabiliséiert ginn.

Vu dass et schonn x-mol gesot ginn ass heibannen, wëll ech net op eng Partie Saachen zrëckkommen, déi dobaussen zirkuléieren, kollektiv Fantasmen. Ech wëll nëmme just een eraushuelen: Ech fannen et schued, dass Leit gleewe gedoe ginn, déi e gewësenen Alter hunn, dass si elo mussen dru gleewen. Wéi déif muss ee falen, fir sech un esou enger Psychos ze bedeelegen? Dat solle mer eis emol jiddweree froen.

Wier et dann net méi einfach, an enger Diskussioun, déi esou komplizéiert ass, mir géifen einfach akzeptéieren, dass eleng duerch eng Presentatioun vun de Fakten, an zwar dat, wat am Gesetz oder an der Proposition

de loi steet, wa mer dat emol géife presentéieren dobaussen esou wéi et dosteet? Quitte datt een do ganz vill Désaccordé begéint, mä datt wéinstens dat a senger Véridicitéit eriwuerkém. Dann hätte mer scho ganz vill gemaach an da géife mer dee Gruef net muttwëlleg méi breet maachen.

Well wa mer eis nëmmen un déi geplangten Dispositiounen halen an un d'Fakten, ass wéi gesot déi Diskussioun hei nach schwéier genuch. Firwat ass dat esou schwéier?

Mä well an deem Gesetz hei geet et souwuel ëm d'Leide vu Mënschen, woubäi Leide vill ze vill schwaach ausgedréckt ass, fir dat ermëzeginn, wat een emfënnt, wann een iwwer déi do Fäll schwätzt. Et geet ëm d'Leide vu Mënschen an et geet och ëm Prinzipië wéi zum Beispill dee vum Respekt vum Liewen oder de Prinzip vum der Irreductibilitéit vun der mënschlecher Dignitéit.

Wann ech mech elo mental - dat ass deen Zickzackkurs, op deen ech d'éinescht higewisen hunn - bei d'Bett vun engem Patient stellen, esou wéi d'Madame Arendt et beschriwwen huet: Dat Allerlescht, wat mer do afält, ass Polemik. Dat Allerlescht, wat mer do afält, dat sinn «des sentiments de refus» fir dat op mech awierken ze loossen, wat deen emfënnt. Dat Allerlescht, wat mer do afält, ass Parteipolitik.

Wann ech awer e bësse vum Bett zréckginn, ech maachen e puer Schrëtt zréck oder ech ginn nach e bësse méi wäit zréck, an ech ginn an e Sall wou mer an engem akademesche Kader iwwer Prinzipien diskutéieren - a gleeft mer et, ech maachen dat immens gär, an et ass esou flott wann ee sech an enger Diskussioun ka fest u seng Prinzipië klameren an et brauch een nëmme just no de Prinzipien ze kucken -, dann ass d'Léisung op eemol ganz einfach.

Wann ech awer dann erm zréck bei d'Bett gi vun deem Patient, dann ass et op eemol net méi esou einfach. Da gesinn ech eppes op mech duerkommen, wat ech schonn eng Kéier erlieft hunn 1995. Ech hu vun engem Geeschtlechen an Telefonsuruff kritt - ech war deemools am Europaparlament -, deen huet gesot, d'Politik verseet op eng Manéier, déi net ze verantwerten ass a Bosnien-Herzegowina.

Ech kommen dorobber zréck, well deesewechte Geeschtlechen huet mech och elo ugeruff am Kader vun dëser Debatt. An ech hunn em dës Kéier geäntwert: „Ech hunn lech deemools eng ganz domm Äntwert ginn. Ech hunn lech deemools gesot, et gëtt Prinzipien am internationale Völkerrecht, déi kënnen mer net verletzen.“ An ech hunn him esou Saache gesot wéi Unantastbarkeet vun de Grenzen an et däerf een net d'Souveränitéit vun engem Stat attackéieren. Dat geet net.

De Geeschtlechen huet mer deemools gesot, dat wier eng Äntwert, déi reng op Prinzipië sech géif reduzéieren, mä déi Prinzipië kéimen nach net bei de Mënschen un. Wéi Recht datt en hat, hu mer bei Srebrenica gesinn!

Ech wëll hei net iwwer Srebrenica schwätzen, mä ech wëll awer soen, datt dee klaseschen Dilemma, an deem mer eis hei befannen, genau deesewechten ass. An et ass dat, wat d'Politik esou schwéier mécht. All Kéiers dann, wa Prinzipien net méi un de Mënsch erukommen an et begéint een dem Mënsch an deem, wat e verlaangt, net méi ganz, dann hu mer e seriöse Problem.

Déi eng tranchéieren esou, déi aner esou. Op kee Fall huet een d'Recht, egal wéi een tranchéiert, fir eng aner Realitéit ze iwwersinn, nämlech déi, datt de Mënsch e relationellt Wiesen ass an datt en den Zousproch vu jiddwerengem verdéngt, deen e begéint. Déi eng kënnen em méi hëllefen, déi aner kënnen em manner hëllefen.

Ech hu keen héieren, deen net bereet ass an dee refuséiert, fir deem Mënsch, mat deem, wat hie ka verrieden, ze hëllefen. Da loosse mer wéinstens dat festhalen an dat net och nach erkenne loossen, andeem mer de Gruef nach méi déif maachen!

Zréck bei d'Stierfëllef. Wa mer eppes decidéieren, dann hu mer dovun d'Konsequenzen ze droen. Déi sinn haut ganz prezis beschriwwen ginn.

Wa mer näischt decidéieren, wann d'Gesetz net gestëmmt gëtt, huet dat da keng Konsequenzen? Oder fir et anescht auszedrücken: Wann dat Gesetz hei gestëmmt gëtt, ass d'Welt dann net méi an der Rei?

Da woen ech awer emol un dat ze erënnere, wat mer an all deene Gespréicher matkrute vu Leit dobaussen aus der Société civile, vu Leit, déi e léiwe Mënsch verluer hunn an déi gesot hunn, et ass awer op eemol séier gaangen. Ech weess net, wat ech kann domadder ufänken, well ech war ni derbäi. Et sinn der heibannen, déi wësse méi domadder unzefänken. Oder wat d'Doktere gesot hunn. Oder wat Eenzelner souguer behaupt hunn.

Ech wéisst emol gär, wa mer d'Debatt hei wirklech ganz opriichteg féieren, wat erauskomm wier iwwer déi aktuell Praxis, Lëtzebuerg wie gehabt, wat dann erauskomm wier, wa mer eng Enquêtekommission gemaach hätten a mir hätten all deene vagen Undeutungen a Rumeuren emol eng Kéier Glawe geschenkt a mir hätten ënner Eed alleguer déi aussoe gelooss, déi doriwwer bericht hunn. Ech wier emol wirklech gespaant, ob dann nach als Resultat vun där Kommissioun déi „heile Welt“ hätt kënnen festgehalen ginn.

Wat geschitt also, wa mer elo légiféieren a wann déi Proposition de loi hei a Kraaft gesat gëtt?

Ech ginn emol dovun aus, datt dann och nach wie vor dat gëllt, wat ech d'éinescht gesot hunn, datt jiddweree sech drëm beméit, fir deenen, déi wirklech an enger exekrabeler Situatioun sinn, déi Souffrancen ze erdroen hunn, mat deene se eleng net fäerdeg ginn, ze hëllefen.

Mir kréien eng Palliativmedezin, déi, hoffen ech, flächendeckend kann applizéiert ginn an déi net un iergendenger budgetärer Lacune scheitert. Mä et wäerte Fäll bleiwen, an dat ass och meng Lecture vun der Situation, wou d'Qualen esou grouss sinn, datt de Patient mat där Method eleng senge Souffrancen net kann en Enn setzen.

Hu mer awer e Gesetz, wat déi Fäll regelt, stelle mer sécher, datt et legal Konditiounen ginn, déi menger Meenung no awer strikt genuch virschreiwene, wat ze geschéien huet.

Hu mer awer kee Gesetz, geschitt dann näischt? Oh dach! Da geschitt awer eppes. Da geet et esou viru wéi bis elo. An da gi mer eis an de Schiet vun deem Monument vun Hypokrisie setzen a mir kënnen eis da géigesäiteg Geschichten zielen a soen, d'Welt wier an der Rei. D'Welt ass awer dann net an der Rei. Hei si mer dann total am groe Beräich.

Dat, wat ech fäerten - ech si meng Ängschten nach net alleguerte lass, Här President -, dat, wat ech fäerten, dat ass, datt de groe Beräich elo anzwousch anescht verlager gëtt. Ech gesi manner Geforen - et ka keen eis eng Garantie ginn, datt dat Gesetz hei éiweg ouni Pann applizéiert gëtt - an deene Fäll, déi virgeholl ginn am Kader vun der Applikatioun vun dësem Gesetz, wéi ausserhalb vun där Zon, wou mer net, wéi gesot, am gréngen, mä am groe Beräich sinn.

Mir sinn an deem groe Beräich am Fong an deem gudden ale Lëtzeburger Modell. Jiddwereen huet eppes héieren, awer kee wëllt eppes gesot hunn. Da kommt mir halen op mat där Hypokrisie a mir soen eis, trotz allen Differenzen, was Sache ist a wou mer kënnen Abusen évitéieren! Et ka keen heibannen en Intérêt drun hunn, datt mer déi do Praxis, an déi bal iwwer all Lëpse kennt, virun toleréieren, ouni datt mer iergendeppes ënnerhuelen.

» **Plusieurs voix.** - Très bien!

» **M. Charles Goerens (DP).** - Et kann eis net duergoen, datt nëmmen d'Fassad intact ass, an datt mer eis net ëm dat bekëmmere, wat hannert de Mauere passéiert. Ech ginn offen zou, datt ech net dee gewiescht wier, deen de Courage gehat hätt, fir dës Diskussioun un d'Rullen ze kréien. Ech hu mech der Diskussioun eréischt gestallt, wéi ech net méi derlaanscht komm sinn, fir an deem doten Dossier Faarf ze bekennen. Dir kennt dat als Feigheet bezeechnen, ech huelen dee Virwurf gär un, mä et ass awer esou, datt et Leit gëtt, déi den Thema Doud verdrängen. Ech sinn e liebensbejoende Mënsch an ech hunn ëmmer versicht, déi do Realitéit vun Liewen ausblenden. Dës Kéier kommen ech net derlaanscht, an duerfir och déi doten Décisioun.

Här President, Lëtzebuerg befënnt sech haut, den 18. Dezember, an enger net onbedenklecher Situatioun. Et brauch ee sech wirklech net méi vill afalen ze loossen, fir dëst Land a feu et a sang ze setzen. Zweek oder dräi Leit, oder fënnf, kënnen méi zu

Fall bréngen, kuerzfristeg, wéi der 500 oder 1.000 kënnen opriichten. Ech verkéieren elo scho laang an deem Gebai hei, ongeféier 30 Joer, ech hu bis elo souzese praktesch kee begéint, wann een u säi gudde Wëllen appelléiert, deen net bereet wier, eng Hand mat unzepaken, fir déi gréisste Gefor, déi mer hei zu Lëtzebuerg hunn, ofzewenden, nämlech déi vum Broch vun der sozialer Kohesioun.

Et ass dat, fir dat et sech rentéiert, hei am Land anzetrieden, an et ass dat, wat eis am Fong misst héich an helleg sinn, an et ass dat, wat mer mussen hikréien andeems mer alleguer eng Schëpp an de Grapp huelen an dee Gruef do zoutippen. Et sinn enorm Efforten noutwendeg, fir eisen nach bis elo exemplaresch funktionnéierende Modell, dee wéi gesot vun enger grousser sozialer Kohesioun geprägt ass, ze halen. Da loosse mer dat net muttwëlleg op d'Spill setzen!

Ech wollt zum Schluss e puer Pisten opzeechnen, déi eis hëllef kéinten, doriwwer ewechzekommen. Ech fannen et gehéiert zu deenen nobele Reflexer an der Politik, datt ee sech op d'Säit vun deene Schwaachen, vun deene Kranken, vun deenen onheelbar Kranken, vun deenen ënner grousser physeschen a psychesche Souffrancë leidende Mënsche stellt. Sech op deenen hir Säit stellen, dat wëllen déi, déi d'Soins palliatifs befürworten. Dat si mer alleguer. Sech op deenen hir Säit stellen, dat wëllen awer och déi, déi fir d'aktiv Stierfëllef sinn.

Et konnt bis haut nach kee mir beweisen, datt et hei am Land 70% Leit ginn, déi sech éischer zum Banditentum higezu fillen, an 30%, déi zum oprechte Gank fäeg wieren. Déi Karikatur entsprécht net dem Lëtzeburger Wiesen. An déi Karikatur reflektéiert scho guer net dat erm, wat mer heibannen alleguer wëllen. An ech schléissen och déi do Säit mat an, well och vun do si ganz vill Versich ënnerholl ginn - menger Meenung no, déi gëtt net vu jiddwerengem gedeelt -, fir ze kucke fir dee Gruef do ze iwwerbrécken.

Dat Zweet, wat ech wollt soen: Zu deenen nobelste Beruffer gehéieren déi vum Dokter a vum Infirmer, vum Soignant, déi, déi sech nieft dat Krankbett stellen, wou ech am Fong all Kéiers, wann ech mech mental dohinner stellen, meng Entscheidung erm festegen. Kommt mir ginn deenen all Moyenen, datt net och nëmmen déi geréngste budgetär Lacune kann invoquéiert ginn, fir eppes ze justifiéieren, wat vun Eenzelnen net ka matgedroe ginn!

Drëtens, de Mënsch ass e relationellt Wiesen. Mir konnt och nach kee wäismaachen, datt deen, dee fir d'aktiv Stierfëllef ass, net amstand ass, engem Kranke seng Hand ze reechen a sech bei deem säi Bett ze stellen an deem Zousproch ze ginn, an deen an eng positiv Logik eranzebréngen, dee mat an d'positiv Gedanken eriwuerzehuelen. Mir konnt - an ech hunn och nach wirklech keen esou begéint - nach kee beweisen, datt déi Leit net dozou fäeg sinn.

Et huet keen de Monopol vum Handhalen a vun der Proximitéit an de Gedanken a vun de Gefiller zu deene Leit. Ech mengen, si sinn alleguerte fäeg dat ze maachen. Da loosse mer och net maachen, wéi wann déi eng dat géife maachen an déi aner dat net. Ech mengen, si sinn alleguer bereet dat ze maachen, quitte datt se iwwer eenzel Moyenë verschiddener Meenung sinn.

Véiertens, d'Dignitéit. Wann eppes sech lount, fir sech derfir anzusetzen an der Politik, dann ass et fir d'Irreductibilitéit vum Dignitéitsprinzip. Déi gëllt deem, deen amgang ass ze stierwen. Ech fanne mir sollen eis an eise Gespréicher, déi mer féieren, och erm eng Kéier an der Optik fir de Gruef zoutetippen, esou behuelen, datt mer och ze erkenne ginn, datt mer och eng Dignitéit an deem erkennen, deen nach leeft an deen ënner Ëmstänn enger anerer Meenung ass wéi mir.

Fënneftens, ech kommen net derlaanscht fir e Wuert ze soen iwwer d'Kierch. Ech hu mat ganz ville Leit aus der kathoulescher Kierch geschwat. Ech gehéieren och nach zu deem Veräin. Ech sinn zwar elo kee Fanatiker, mä ech hunn dat do awer ni opginn. An ech fannen, datt e Land och ouni geeschteg Autoritéit net auskënn. Mech huet am Fong net gestéiert, datt den Erzbischof sech zu Wuert gemellt huet. Et hätt mech éischer gewonnert, wann hien dat net gemaach hätt. Mech huet awer och gewonnert, datt den Erzbischof an deem, wat hien ausgedréckt huet, e korrekten Toun fonnt huet. En Toun, dee Gespréichskanal offe léisst, en Toun, an deem eng aner Meenung zum Ausdrock kennt, an en Toun, deen och Brécke schléit zu Leit, déi net senger Meenung sinn.

Ech kann nëmme bedauern, datt deen Toun, deen den Erzbischof gewielt huet, an

deen hie wahrscheinlech gewielt huet, fir ze weisen, op wéi engem Toun ee kann a soll schwätzen, ganz ënnerschiddlech suivéiert ginn ass. Ech muss lech awer soen, datt ech och zimlech iwwerrascht sinn, net datt Leit sech an Italien Gedanke maachen, oder zu Roum Gedanke maachen heiriwwer. Mir sinn an enger globaler Welt, an d'Kierch huet eng global Postur, si kann dat maachen.

Dat, wat mech awer stéiert... Mir hu jo och Gespréichskanal an diplomatesch Relatione mam Vatikan... Et sinn heibanne Leit, déi géife sech awer eng Fro stellen: Wann de Verhältnisméissegkeetsprinzip misst zur Unwenng kommen, dann ass awer eng Fro erlaabt, nämlech déi: Déiselwecht Kierch, déi sech elo aus hirer Siicht vläicht zu Recht Gedanke mécht iwwer dat, wat geschitt, déiselwecht Kierch huet wéineg protestéiert an anere Phasé vun der Geschicht, an ech erënnere un déi, déi tëschent 1933 an 1945 war. Meng Fro ass déi: Firwat deemools bei esou vill Onrecht esou wéineg Protest?

Här President, ech wollt ofschléissen a soen, datt, wa mer d'Entmënschlechung vun eiser Gesellschaft wëllen thematiséieren, da si mer um Holzwee, wa mer se ausschliesslech an dësem Domän an an d'Uwendung vun dësem Gesetz siche ginn. D'Entmënschlechung vun der Gesellschaft ass eng Realitéit. Wann ech Wieder huelen, an Dir braucht nëmme just d'Unwörter des Jahres ze huelen, déi lescht, do kommen esou Wieder vir wéi „Humankapital“. „Humankapital“, wéi wäit oder wéi wéineg stellt eng Gesellschaft sech nach Froen, déi de Mënsch am Fong op eng Kapitaldimensionsun reduzéiert?

Oder „Zellhaufen“. Wéi déif ass ee gesonk, wann een de Mënsch op dat do reduzéiert? Oder „durchrasste Gesellschaft“? Dir kennt dat nokucken, ech wëll lech wirklech erspueren, wien dat gesot huet. Mä dat ass e Mann, dee ganz staark ugesinn ass an der Gesellschaft, dee vun enger „durchrasste Gesellschaft“ geschwat huet.

Dir kennt och noliesen oder vläicht lech erënnere, datt et net recommandabel ass, fir Leit aus gewëssene Quartiere mat dem Begrëff „Racaille“ ze bezeechnen, déi ee mam Kärcher kann ewechmaachen. Déi hunn awer e gutt Verhältnis, déi Leit, déi dat do soen, zu deenen, déi moralesch Wäerter ganz héich halen.

Här President, déi Biesemen, mat deenen zu Lëtzebuerg gekiert gëtt, déi wierken ënner anerem duerfir nach nei, obscho se scho ganz al sinn, well se zimlech geschount goufen a fréiere Phasen. Ech wollt och all deene Merci soen, wéi meng Virriednerin, déi sech an dësem schwierigen Dossier wirklech derduerchgequält hunn. De Konträr wier net gutt. Grad wéi et och net gutt ass, datt eng Partie Leit sech ganz schnell konnte fir d'aktiv Stierfëllef bekennen, ouni datt se wirklech woussten, wourëm et géing. Och mat deene musse mer schwätzen, an duerfir schenken ech deene Statistiken an deene Sondagen, déi doriwwer gefouert ginn, null Wäert.

Eenzeg an eleng ausschlaggebend an dëser Fro ass deem Eenzelne säi Gewëssen. Dat ass net einfach, mä maacht deenen et wann ech gelift net muttwëlleg schwéier. Macht deenen et net muttwëlleg schwéier, déi versichen duerno ze handeln an ze mengen, si hätten domadder dat Beschte gemaach, wat se konnten, fir dozou bäize droen, datt dës Gesellschaft e bësse méi mënschlech gëtt.

Ech soen lech Merci.

» **Plusieurs voix.** - Très bien!

» **M. le Président.** - Merci, Här Goerens. Nächste Riedner ass den honorabelen Här Bausch.

» **M. François Bausch (DÉI GRÉNG).** - Här President, Dir Dammen an Dir Hären, erlaabt mer a menger kuerzer Interventioun, déi mer awer wichteg ass, net méi weider op den Inhalt vum Text anzegoen - ech mengen, datt ass wirklech en long et en large gemaach ginn -, mä et geet mer drëms, a kuerze Wieder eng Rei mir eege philosophesch Iwwerleeungen eranzebréngen, firwat ech haut esou stëmmen wéi ech ofstëmmen, an dann um Schluss awer och eng Konklusioun ze zéien.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, mir beschäftegen eis haut mat Liewen an Doud. Dat ass en Themeberäich, deen d'Mënschen enorm beweegt, esou datt se och kontrovers op eng Aart a Weis doriwwer diskutéieren, an dat aus zwee grousser Grënn.

Deen éischten ass emol d'Liewen an den Doud als solches. Den Doud ass an eiser Gesellschaft eppes, zemools an eise sougenanntene westleche Gesellschaften, wou mer eis ganz schwéier domat dinn. Mir hunn

eigentlech e ganz komplizéierten a schwéieren Ëmgank mam Doud. Dat ass net an alle Gesellschaften esou. Et war och net ëmmer esou. Dat huet och filosofesch, reliéis Hannergrënn, kulturell Hannergrënn, mä Fait ass, datt mer e schwéieren Ëmgank mam Doud hunn.

Déi eng, déi beträff sinn, déi kuerz virdru stinn, déi hunn Ängschten, déi si vun der Ängscht beträff, an déi, déi niewendru stinn, déi iwwreg bleiwen, déi si vum Leed getraff. Ech hunn dat och selwer eng Kéier misse perséinlech materliwen, bei enger Persoun, déi mer extrem noustoung, déi ganz jonk gestuerwen ass, wéivill Schwieriegkeeten ech eigentlech perséinlech hat, fir mat där Persoun an deene leschten Deeg iwwert den Doud ze schwätzen. Ech maache mer haut nach de Virwurf, datt ech dozou onfäeg war, datt ech haut, no Reflexioun, duerno gemierkt hunn, datt déi Persoun enorm Besoinen hat, fir iwwert den Doud ze schwätzen, ech awer dozou onfäeg war, well ech einfach den Doud net wollt gesinn, den Doud op mech projezéiert hunn, du meng eegen Ängschte kritt hunn, an dat d'Saach sécherlech net méi einfach mécht.

Et ass awer och esou, datt een zweete Punkt bei där Diskussioun do extrem vill matspillt, wann et ëm Liewen an ëm Doud geet, well do spillen natierlech filosofesch an och reliéis oder aner Weltanschauunge mat. A jee nodeem, wéi een d'Ausenanersetzung filosofesch oder reliéis féiert, oder wéi wäit ee se dreift, ka se extrem hefteg ginn. Jo, si ka souguer verletzend ginn, fir net ze soen extrem verletzend ginn.

D'Froestellung, ëm déi et haut geet, ass fir mech perséinlech eigentlech einfach. Et geet fir mech ëm d'Recht fir d'Selbstbestimmung vum Mënsch. Et ass meng filosofesch a weltanschaulich Iwwerzeegung, datt all Mënsch d'Recht huet, selwer iwwer säi Liewen ze entscheeden. Dëst ass eng laizistescht Weltanschauung, eng laizistescht Haltung, wat meng eegen ass, an et ass ganz natierlech, datt et schwierig ass, déi an Aklang ze brénge mat der Mee-nung vun anere Matmënschen, déi zum Beispiill dru gleewen, datt net den Eenzelne selwer iwwer säi Liewen ze entscheeden huet, mä datt eleng Gott iwwert d'Liewen an den Doud kann entscheeden.

Mir kënnen laang iwwer meng Astellung par rapport zu aner Leit hirer Astellung - déi déi hunn an déi ech respektéieren, esou wéi si mat Sécherheet jo och meng wäerte respektéieren - diskutéieren, mä mir kommen do wahrscheinlech kaum op e gemeinsamen Nenner an där Astellung. Et kann een dat esou gesinn, an ech hu gesot, ech respektéieren dat och. Mä wat ech net ka respektéieren oder och net wëll respektéieren an och net kann akzeptéieren, dat ass, datt eng Weltanschauung enger anerer hir Mee-nung iwwer Liewen an Doud kann duerch gesetzlech Veruerdnung opzwéngen. An dat ass d'Situatioun, an där mer haut sinn.

An ech muss soen, dee Saz, deen d'Madame Kemp-Arendt virdru gesot huet, deen huet eigentlech bal alles gesot. Dee Saz, wou se gesot huet, eigentlech misst jiddwereen heibannen dat Gesetz iwwer Euthanasie kënnen stëmmen, well déi eng behalen dat, wat se hunn, an déi aner kréien dat, wat se de Moment nach net hunn. Et ass genee dat, ëm wat et eigentlech geet bei där doter Fro.

Meng perséinlech Liewensphilosophie, déi baut op op déi universell Deklaratioun vun de Mënscherechter. Déi garantéiert ënner anerem filosofesch a reliéis Fräiheeten an d'Recht, déi och kënnen fräi auszedrécken. An och de Stat muss garantéieren, an enger neutraler Optik, datt jiddweree seng perséinlech reliéis a filosofesch Mee-nunge kann ausdrécken an och ausliewen. Déi Deklaratioun iwwert d'Mënscherechter garantéiert awer och d'Recht op Selbstbestimmung ebe vun all Mënsch a vun all Vollek. An an deem Sënn hunn ech mech och fir d'Recht op Selbstbestimmung um Liewenssinn entscheed, an aus deene Grënn ass et fir mech och kloer, datt ech fir déi Proposition de loi wäert stëmmen.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, mir wäerten haut elo, no enger laanger Debatt, doriwwer entscheeden. Ech betounen: no enger laanger Debatt. Well d'Debatt ass jo net erëischt ugaange wéi virun annerhallwem Joer ongeféier d'Regierung sech entscheed huet, duerch eng Deklaratioun vum Premierminister - déi ech eigentlech extrem positiv fonnt hunn an esou engem Domän wéi deem heiten -, datt d'Parlament hei soll fräi entscheeden, an all Deputéierten no sengem Gewëssen an no senger Liewensastellung hei soll entscheeden, mä déi Diskussioun hu mer jo scho laang virdru gefouert. Déi geet jo schonn an d'90er Joren zrëck. Mir sinn eigentlech zënter zwielef, 13, 14 Joer an deem Parlament amgaangen

op déi eng oder aner Weis doriwwer ze diskutéieren. Mir wäerten haut, wéi gesot, doriwwer entscheeden. De Vote, deen haut wäert geholl ginn, an déi Entscheedung wäert ech als gudden Demokrat respektéieren, egal wéi dee Vote wäert ausgoen.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, duerch déi Diskussioun, déi mer ronderëm dës Proposition de loi haten - déi laang Diskussioun, a virun allem déi Schlussphas vun där Diskussioun, déi haart, fir meng Begrëffer vill ze vill haart gefouert ginn ass -, sinn och mënschlech Sonne geschloe ginn. A grad mir mussen awer no deem Vote, wann dës Vote da fäerdeg ass, alles druersetzen, datt trotz alle Meenungsverschiedenheeten, déi eis trennen, déi Wonnen heele gelooss ginn, an datt déi vill ze déif Schützegrëf, déi sech opgebaut haten, erëm zougeschott ginn.

Meenungsverschiedenheeten, ënnerschiddlech filosofesch oder reliéis Weltanschauungen därefen net dozou féieren, Här President, Dir Dammen an Dir Hären, datt eis Gesellschaft anzwee gerappt gëtt. Dat ka sécherlech net Sënn an Zil si vun esou enger wichteger Diskussioun. Déi gréng Fraktioun wëllt, wann dës Vote fäerdeg ass, hëllefen déi Brécken ze schloen, fir datt et net zu engem Anzweespléck vum der Gesellschaft kënnt. Mir hoffen, datt jiddwereen heibannen dat och esou gesäit an och mat dozou bäidréit.

Ech soen lech Merci.

» **Plusieurs voix.** - Très bien!

» **M. le Président.** - Merci, Här Bausch. Nächste Riedner ass déi honorabel Madame Frank.

» **Mme Marie-Josée Frank (CSV).** - Merci, Här President. Dir Dammen an Dir Hären, haut de Moien, wéi mer iwwert d'Palliativgesetz heibannen diskutéiert hunn, hunn ech mech besser gefillt. Firwat? Well d'Palliativgesetz een allgemengt Recht schafft, fir jiddwereen en fin de vie a senger Ganzheet ze encadréieren.

Et sinn haut de Moien a villen Diskussiounen hei ganz rësonnabel Argumenter duergeluecht ginn, wou ech all deenen, déi haut hei geschwat hunn, mä Respekt ausdrécken. An awer bedauern ech ganz staark, datt an den Aussoe vun haut de Mët-teg der vill vun hiren eegenen negativen Erfahrunge geschwat hunn, wann et ëm Stierwen an Doud an hirem enke Familien- oder Bekanntekrees gaangen ass an duerfir elo en faveur vun der Euthanasie sinn.

Kolleeginnen a Kolleegen, mir liewen haut am 21. Jorhonnert, an duerch de medezinesche Fortschritt an der Palliativbetreuung bräichten haut Patienten net méi ënner mënschenonwierdege Konditiounen ze stierwen, wann eng adequat Prise en charge garantéiert wier. Ech ginn zou, fréier hunn oft stierweskrank Mënsche missen onnëtz leiden, sinn onnëtz laang un enger Apparatedezin hänke gelooss ginn, mä leider gëtt et dat och haut nach, well et nach Medeziner gëtt, déi nach kee palliative Reflex hunn, fir vun där kurativer an déi palliativ Phas iwwerzegoen. Dat ass och doduerch bedéngt, datt se nach net déi néideg Formationen gemaach hunn.

Als Infirmière hunn ech och Situatiounen erlieft, déi mënschenonwierdeg waren. Ech kann a muss awer haut an hei bezeien, datt ech nimools a menger méi wéi 20-jähriger Praxis als Infirmière derbäi war, wou bewosst engem Mënsch sengem Liewen en Enn gesat ginn ass.

E Beispill: Et war eng eeler Patientin, déi ganz vill Péng hat a gejëmtert huet. Ech hunn den Dokter gefrot: Muss déi Madame net méi Schmärzmëttel kréien? Den Dokter huet ordonnéiert d'Dosis vum Morphium, dem Dipidolor eropzesetzen. Ech hunn dat gemaach, war nach e bësse bei der Patientin, si ass méi roueg ginn, ech sinn erausgaangen, sinn op eng Schell gaangen, sinn no kuerzer Zäit erëmkommen, an zu mengem Erstaune war d'Patientin dout. Dat huet mech schonn enorm erfieert. Weder den Dokter nach ech haten d'Intentioun der Madame hirem Liewe bewosst een Enn ze setzen, mä d'Zil war hir Schmärzen ze reduzéieren. An dat ass, Kolleeginnen a Kolleegen, wat d'Palliativgesetz erlaabt.

An der Proposition de loi steet, datt den Akt vun der Euthanasie an Acte médical gëtt. Dat kann ech nimools akzeptéieren, datt d'Euthanasie als en Acte médical erlaabt ass. Kolleeginnen a Kolleegen, dat sprengt bei mir d'Rumm. Et ass hei vill vu Familiengeschichte geschwat ginn. Och ech hu meng Familiengeschicht, an hu vill positiv Erfahrungen um Liewenssinn, zum Beispill bei menger Mamm, erlieft.

Aus Respekt vis-à-vis vu mir, menger Famill an all deenen, déi sech säit Jore mat Leif a Séil fir d'Implementéierung vun der Palliativmedezin asetzen, wäert ech ëmmer géint

d'Euthanasie sinn a bleiwen. Ech bleiwe menger Grondiwwerzeegung treu, datt et derwäert ass sech fir d'Würd an de Schutz vum Mënsch bis zu sengem Liewenssinn anzesetzen.

Ech kann och nimools och nëmme fir eng ofgeschwächte Form matstëmmen, och net fir eng Exception d'euthanasie. Ech fäerten den Abus an hunn och kee Vertrauen an eng Kontrollkommissioun, weder virdrun nach duerno. Well wie garantéiert, datt alles gemaach ginn ass fir d'Euthanasie ze verhënneren?

Fir mech ass d'Euthanasie, egal wéi een d'Kand nennt, egal wéi een et be- an ëmschreift, vun deem Moment u wou den Élément intentionnel um Spill steet, dat bewosst Doutmaachen, bewosst déi Sprëtzt ginn, wou ee weess, elo gëtt a kierzester Zäit dem Liewen en Enn gesat.

Aus deene genannte Grënn, Kolleeginnen a Kolleegen, hoffen ech, datt Dir mäin negative Vote heibannen an dobausse respektéiert.

Merci.

» **M. le Président.** - Merci, Madame Frank. Dann ass déi nächst Riednerin déi honorabel Madame Flesch.

» **Mme Colette Flesch (DP).** - Här President, léif Kolleegen a Kolleeginnen, fir d'alleréisch wëll ech der Santéskommissioun an de Rapporteurs Merci soe fir déi vill Aarbecht, déi an der Kommissioun säit dem Vote vum 19. Februar gelescht ginn ass, notament fir de Suergen a Bemerkunge vum Statsrot entgéintekommen.

D'Rapportrice, d'Madame Err, an den Här Alex Bodry sinn op déi eenzel Ännerungen an Amendementen, déi vun der Kommissioun proposéiert ginn, agaangen an et brauch een net dorop zrëckzekommen. Ech wëllt ënnersträichen, dass et mir schéngt, dass déi Amendementer an déi richteg Richtung ginn an dass domadder den Text verbessert ass.

Här President, zur Proposition de loi am Allgemenge kënnt ech dat widerhuelen, wat ech den 19. Februar gesot hunn, mat enger Ausnahm. Deemools hunn ech begréisst, dass d'Diskussioun manner vergëft war wéi beim Avortement. No den Evenementer vun de leschte Wochen, national an international, géif ech dat haut net méi woen ze behaapten.

Meng Attitüd zur Proposition de loi bleift déiselwecht. Ech wäert deen Text, esou wéi en ons haut virläit, stëmmen. Ech respektéieren d'Meenung vun deenen, déi enger anerer Meenung sinn.

Ech verstinn a respektéieren d'Haltung vun der kathoulescher Kierch. An hirer Optik ass déi Haltung legitim. D'Kierch muss awer wëssen, dass hir Haltung net vun alle Lëtzebuerger gedeelt ass an dass si d'Gesetz net mécht, mä dass dëst Parlament d'Gesetz mécht. Ech ka mech och net befrënnen mat der Aart a Weis wéi verschidde Vertrieeder a Frënn vun der Kierch hir Meenung zum Ausdrock bruecht hunn a versicht hunn, Drock op d'öffentlech an d'politesch Meenung ze maachen.

De Mëtteg si mer gewuer ginn, dass de Poopst selwer sech an d'Diskussioun agemëscht huet, wuel a méi verstännege Wieder wéi déi, déi verschidde vu senger Vertrieeder gebraucht hunn. Mä nach.

De Poopst huet gemengt, deem neie Lëtzebuerger Ambassadeur beim Hellege Stull, dee seng Lettres de créance presentéiert huet, mussen ze soen - an ech zitéieren -: «Je voudrais (...) saisir aussi l'occasion de notre rencontre pour exprimer ma très vive préoccupation au sujet du texte de loi sur l'euthanasie et le suicide assisté, actuellement en débat au Parlement. Ce texte, accompagné par ailleurs et d'une manière contradictoire...» - ech widerhuelen: et d'une manière contradictoire - «...d'un autre projet qui contient d'heureuses dispositions législatives pour développer les soins palliatifs afin de rendre la souffrance plus supportable dans la phase finale de la maladie et favoriser pour le patient un accompagnement humain approprié, légitime concrètement la possibilité de mettre fin à la vie. Les responsables politiques, dont le devoir grave est de servir le bien de l'homme, tout comme les médecins et les familles, doivent se rappeler que la décision délibérée de priver un être humain innocent de sa vie est toujours mauvaise du point de vue moral et ne peut jamais être licite.» Enn vum Zitat.

Här President, ech expriméiere meng grave Préoccupatioun iwwert déi Interventioun. Ons Kolleeg vum der CSV misste sech menger Meenung no och Gedanken maaachen, ob hir Amendementer, déi si an der Kommissioun abruecht hunn, a besonnesch deen iwwert de Filtre palliatif, kompatibel si mat den Direktiven, déi mer elo vu Roum aus ze héiere kréien.

Zweetens, de Vatikanstat wär gutt beroden, sech drun ze erënneren, dass et an der Diplomatie en unerkannte Prinzip ass, sech net an d'intern Ugeleeënheete vun engem anere Land anzemëschen.

» **Une voix.** - Do hutt Der ganz Recht, Madame Flesch.

» **Mme Colette Flesch (DP).** - Här President, seelen hu mir am Parlament d'Geeleënheet, ons iwwer Texter auszesprechen, déi jiddweree vun ons esou direkt an esou déif mënschlech beréieren. Seele si mer beruff, iwwer Texter ofzestëmmen, déi esou fundamental Froe wéi Liewen an Doud usprieche. Seele si mer mat Texter konfrontéiert, déi esou grave filosofesch, reliéis, ethesch a sozial Problemer fir jiddweree vun ons opwerfen. Déi Froen - an dat ass hei och scho gesot ginn - muss schlussendlech jiddweree vun ons fir sech selwer beäntweren. A si bedéngen a mengen Aen, dass een deem anere seng Meenung respektéiert.

Här President, den 28. Abrëll hat den Institut grand-ducal, Section des sciences morales et politiques eng Diskussioun, déi dem Thema Euthanasie gewidmet war. D'Membere vun der Sectioun vun de Sciences médicales waren och invitéiert. Philosophen, Juristen an Dokteren hunn un der Diskussioun deelgehol.

De Maître Patrick Kinsch huet déi juristesche Introductioun gemaach. Wéi hien zu Recht ënnerstrach huet, ass dës Debatt iwwert d'Euthanasie eigentlech keng juristesche Debatt, obschonn d'Riichter opgeruff sinn, d'Recht ze sprieche, dat an de Bicher steet. Mä d'Debatt ass eng politesch a filosofesch.

Sécher gi vu béide Säiten d'Mënscherechter beméit. Mä et ginn zwou Conceptiounen vun de Mënscherechter, déi allen zwou valabel sinn, mä déi sech an dëser Debatt géigeniwwerstinn: engersäits de Schutz vum Liewen, anerersäits de Schutz vun der individueller Fräiheet.

Wéi de Patrick Kinsch och ënnerstrach huet, därefen d'Mënscherechter net zum Virwand geholl ginn, fir déi gesellschaftspolitesch Debatt ënnert den Teppech ze kieren. An deem Zesummenhang huet hien zwee Arrëten ugefieert, déi ech duun nogelies hunn an déi besonnesch opschlossräich sinn.

Deen éischten ass dee vill zitéierten Arrêt Pretty géint d'Vereenegt Kinnekräich vun der Cour européenne des droits de l'Homme vum 29. Abrëll 2002. D'Cour huet deemools festgestallt, dass de Refus vun den englesche Riichter, d'Assistance au suicide ze autoriséieren opgrond vun de bestehenden engleschen Texter, keng Violatioun vun den Artikelen vun der Mënscherechtskonventioun géif duerstellen. Si huet awer zum Deel der Madame Pretty Recht ginn an erkennt un, dass d'Protektioun vum Privatliwen hir gewësse Rechter zouerkennt.

D'Cour schreift: «La dignité et la liberté de l'homme sont l'essence même de la Convention» européenne des droits de l'Homme. «Sans nier en aucune manière le principe du caractère sacré de la vie protégé par la Convention, la Cour considère que c'est sous l'angle de l'article 8 que la notion de qualité de la vie prend toute sa signification.»

A si seet weider: «La requérante en l'espèce est empêchée par la loi d'exercer son choix d'éviter ce qui, à ses yeux, constituerait une fin de vie indigne et pénible. La Cour ne peut exclure que cela représente une atteinte au droit de l'intéressée au respect de sa vie privée, au sens de l'article 8, paragraphe 1 de la Convention.»

Deen zweeten Arrêt, deen ech wëll zitéieren, ass dee vläicht net esou bekannten, mä dee mer am Zesummenhang mat onser Diskussioun vun haut besonnesch wichteg erschéngt. Dat ass den Arrêt vun der belscher Cour d'arbitrage vum 14. Januar 2004 iwwert de Recours en annulation vum belsche Gesetz vum 28. Mee 2002 iwwert d'Euthanasie, dee vun enger A.s.b.l. Jurivie an enger A.s.b.l. Pro Vita agereecht gi war. De Recours ass vun der Cour d'arbitrage verworfen ginn, mat der Begrënnung, dass d'Parlament déi néideg Restriktiounen a Garantien an d'Gesetz geschriwwen huet, fir dass dem Patient säi fräie Wëlle géif respektéiert

ginn. Här President, an der Proposition de loi, déi elo virun ons läit, sinn déiselwecht Restriktiounen a Garantien agebaut.

Eng aner Considératioun, Här President: Eminent Spezialiste vun der Palliativmedezin a Géigner vun der Euthanasie hunn zouginn, dass si och Fäll haten, wou d'Palliativmedezin um Enn war a wou se hu missen op aner Mëttelen zréckgräifen, fir de Patient vu sengem Leiden ze erlëisen.

Et ass also net verwonnerlech, dass bei der schonn erwähneter Diskussioun am Institut grand-ducal zum Schluss eng Fro am Raum bliwwen ass: Wat ass ausser der Intentioun - an nach, géif ech soen - den Ënnerscheed tëschent Soins palliatifs a ganz besonnesch Sédation terminale an Euthanasie?

Domadder, Här President, si mer erëm bei der philosophescher a gesellschaftspolitescher Fro. Hei wëll ech ganz besonnesch ënnersträichen, dass et am Gesetz oder an der Proposition de loi, déi mer haut diskutéieren, net drëm geet, d'Euthanasie ze legaliséieren, wéi d'Madame Jacobs den 19. Februar gemengt huet missen ze soen, an nach manner d'Euthanasie ze institutionaliséieren.

Et geet drëm, d'Euthanasie ze dépenaliséieren an extremen, kloer a restriktiv ëmschriwene Fäll, ënner spezifesch festgeluechte Konditiounen, déi enger Kontroll ënnerleien, an déi op ausdréckleche Wonsch vum betraffene Patient ënnerholl gëtt. Si gëtt also net d'Regel, mä bleift eng Exceptioun.

Ech wëll och hei den Häre Bodry an Huss Merci soe fir hiren Hiweis op dat vum Erzbischof erwähnte soi-disant Aklerecht op Euthanasie. E Recht, wat et awer am Gesetz net gëtt.

Här President, mir wollten a mir wëlle bei dëser Diskussioun kee Reliounskrich féieren. Mir mengen awer, dass ee muss op gewëssen Excësen hiweisen, déi am Laf vun der Diskussioun elo zum Schluss zum Ausdrock komm sinn. An onser Fraktioun hu mer ganz vill iwwert déi Proposition de loi diskutéiert. Et gouf an et gëtt bei ons bei dësem Gesetz kee Fraktiounszwang. Jiddweree vun ons ass op seng Manéier opgrond vu sengen Erfahrungen an där Fro zu enger Konklusioun komm a wäert no beschem Wëssen a Gewësse stëmmen.

Fir mäin Deel, Här President, sinn ech der Meinung, dass de Législateur an dëser Fro dāerf handeln a muss handeln, dass e muss e rechtliche Kader schafen, mat präzise Konditiounen a Kontrollen, fir Abusen ze vermeiden a fir der Hypokrisie en Enn ze setzen, déi bei dëser Fro bei ons bis elo vill ze laang geherrscht huet.

Ech soen lech Merci.

» Plusieurs voix.- Très bien!

» M. le Président.- Merci, Madame Flesch. Den nächste Riedner ass den honorabelen Här Michel Wolter. Här Wolter, wann ech gelift.

» M. Michel Wolter (CSV).- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech si frou, dass ech de Moien net hu misse schwätzen. Et ass eng extrem schwiereg Diskussioun, an där mer sinn. Et ass eng Diskussioun, an där et ëm d'Fro vum Liewe geet an ëm d'Fro, wéi mer, wann d'Liewen un d'Enn geet, mam Doud ëmginn. An et geet ëm d'Fro, wéi mer d'Äntwerte fannen, fir mat där Situatioun eens ze ginn.

Et ass, net nëmmen zu Lëtzebuerg, eng extrem komplex Diskussioun. Et ass eng Diskussioun, déi Länner spléckt, déi Meinunge spléckt, déi kontrovers gefouert gëtt an déi een iergendwann eng Kéier muss klären.

Well all Diskussioun, wa se laang genuch gefouert ginn ass, muss zu enger Klärung kommen, och wann déi Klärung nëmme provisoresch ass a wa se selbstverständlech, wéi ech mengen dass et misst sinn a Froe vun där heiten Importenz a Gravitéit, och enger regelmässiger Bestandsopnahm muss ënnerworf ginn.

Duerfir sinn ech dankbar, dass ech elo schwätze muss, och wann ech mat der Madame Spautz d'accord sinn, dass den Débat de Mëtteg e bësse méi passionell gefouert ginn ass, e bësse méi mat Gefiller gefouert ginn ass, well ech mech de Moien zum Deel hei während annerhallef Stonn an enger Ofrechnung gespiert hunn. An enger

Ofrechnung vu gewëssene Riedner mat hirer Positioun zur CSV, zur Kierch, zum „Lëtzebuerger Wort“, alternativ déi dräi, alternativ zwee dervun oder annerhallef dervun. An ech wëll de Kollegeen de Mëtteg Merci soen, dass mer d'Diskussioun op en aneren Niveau kritt hunn. Och wann et en Niveau ass, wou mat méi Gefiller diskutéiert gëtt, well ech mengen, dass et eng Diskussioun ass, déi derwäert ass, och zum Deel mat Gefiller gefouert ze ginn.

Mir hunn an deene leschte Jore vill iwwert dëse Sujet diskutéiert. Ech si mat der Madame Flesch d'accord, an dat kënnt aus deem, wat ech virdru gesot hunn, dass d'Debatt den 19. Februar méi sachlech war. Si wär den 1. Februar nach méi sachlech gewiescht, well si hat sech tëschent dem 1. Februar an dem 19. Februar scho méi veronsachlecht. Mä dat, wat mer awer déi lescht Méint erlieft hunn de part et d'autre vu Leit, déi sech agemëscht hunn, vu Leit, déi am Dossier diskutéiert hunn, huet en fin de compte net derzou bäigedroen, fir zu enger gesonder Aart a Weis am Émgank mat där Diskussioun ze féieren.

Den Här Goerens, dee jo weess, dass ech e schätzen, allerdéngs ëmmer nëmmen esou wäit wéi ech och Tate gesinn aus deem, wat e seet, huet en Opruff gemaach fir de Gruuf zouzetippen. Hien huet en Opruff gemaach, dass een net soll aner Leit jugéieren. Hien huet derfir plädéiert, dass d'Proposition de loi richtig duergestallt géif ginn.

Här Goerens, ech plädéieren derfir, dass och déi, déi Problemer hu mat der Proposition de loi, richtig duergestallt ginn...

» M. Charles Goerens (DP).- Natierlech!

» M. Michel Wolter (CSV).- ...an dass hir Meinung richtig duergestallt gëtt.

» M. Charles Goerens (DP).- 100%!

» M. Michel Wolter (CSV).- Wann een de Reproche op eng Säit mécht, muss een an dësem Dossier och akzeptéieren, dass e Reproche op eng aner Säit gemaach gëtt.

Wann d'Medien informationsbildend solle sinn, muss se akzeptéieren, de part et d'autre, de Pour an de Contre vun de Meinungen och ze publizéieren a sech net op eng Meinung ze focaliséieren.

Wat mer matkritt hunn an deene leschte Méint, an zwar virum 19. Februar schonn, ass, dass mer en fin de compte eis an e klassesche Schema hibeweegt hunn, lues a lues hibeweegt hunn, vun enger Debatt, déi vun eisem Premier ugefaange ginn ass, wéi e gesot huet: „Ech hätt gär, dass dës Diskussioun am Kader vun der Gewëssensfräiheet gefouert gëtt, dass all Deputéierte bei Éier a Gewësse kann decidéieren“, hin zu enger Diskussioun, déi net méi esou gefouert gëtt. Wou en fin de compte Meinungen, vun deenen ech fest dervun iwwerzeegt sinn, dass weder déi eng nach déi aner majoritär wieren, weder hei am Haus nach dobaussen, sech Här a Meeschter vun der Diskussioun gemaach hunn. An dass déi Kräfte hei am Haus, an ech ziele mech ausdrécklech do derzou, déi fir den Ausgleich hätte kënnen suergen, déi am Fong d'Responsabilitéit gehat hätten, an dësem Haus e Projet ze maachen, deen den Owend mat iwwer 50 Stëmme gewielt gi wier, versot hunn.

» Une voix.- Très bien!

» M. Michel Wolter (CSV).- Wann extrem Positiounen, wéi se vertruete gi sinn de part et d'autre, iwwerhandhuelen iwwer e gesonde Mënscheverstand, wa se iwwerhandhuelen iwwert dat, wat véier Fraktiounspresidenten hei fäerdeg bruecht hätten, wa se sech zwee Deeg beienee gesat hätten, da si mer menger Meinung no an engem Zeenario, dee kee gudden Zeenario ass.

A wa mer iwwert d'Geschicht diskutéieren, Här Goerens, da soll eis dat, wat an deene leschte Wochen a Méint hei passéiert ass, och fir d'Zukunft vun eisem Land eng Léier sinn. Et soll eng Léier sinn, wéi eng Debatt, déi eng Debatt vun deem Eenzelnen, vun all Eenzelne vun eis 60 soll sinn, en fin de compte dégeneréiert ass an eng Debatt, wou eng ganz Rei Leit sech net méi beweegt kréien. An déi Bewegungsonfräiheet, déi ass net unilateral.

Déi Bewegungsonfräiheet, an déi mer erakomm sinn, déi zum Deel iwwer Loyalitéitsfroen herno gekläert ginn ass, déi betrëfft eis alleguer. An déi misst eis en fin de compte alleguerten interpelléieren.

» Une voix.- Très bien!

» M. Michel Wolter (CSV).- Ech hu gesot, et ass eng schwéier Diskussioun. Et ass eng Diskussioun, wou deen Eenzelne soll seng Meinung soen a bis zum Schluss kënnen soen. Ech hu mat ville Leit geschwat, heibannen an dobaussen. Ech hunn et ge-

sot an ech bleiwen derbäi: Dat, wat haut zum Vote an dësem Moment kënnt, dat fënnt weder an eiser Gesellschaft, an där enger nach an där anerer Form, an ech mengen och net an den Häerzer vun de 60 Deputéierten, déi heibanne sëtzen, eng Majoritéit.

Mä mir hu keen anere Choix, well d'Diskus-sioun esou gefouert ginn ass, dass en fin de compte op eemol gesot ginn ass, et ass alles oder et ass näischt. Et ass schwaarz oder et ass wäiss. Dass déi, déi dat Grot gesinn, esou wéi Dir, Här Goerens, esou wéi anerer et heibanne gesinn - an Dir sidd net deen Eenzege heibannen -, en fin de compte kapituléiert hunn.

Ech hu mech och schwéiergedoen, wéi vill heibannen, fir mer meng Meinung ze bilden, well vill vun eis heibannen, wéi iwwer-gens och dobaussen, jo am Fong, wa se iwwert de Sujet hei diskutéieren, emol haapt-sächlech mat deem diskutéieren, wat se selwer erlieft hunn. Jiddweree vun eis huet Situatiounen erlieft an eng Richtung oder an eng aner, an ech hu fonnt an deene leschte Méint, dass vill Leit aus deenen Erfahrung-geraus diskutéiert hunn.

Et ass richtig, dass een dat soll maachen. Mä gi mer dann den Owend eraus a mir ré-pétéieren de Vote vum 19. Februar? Gi mer den Owend eraus a mir stëmme mat 30 oder mat 31, 32 géint 26, 27 oder 28? Stëmme mer eppes, vun deem mer wëssen, dass et eis Gesellschaft spléckt?

Mir wëssen, dass e Vote, deen haut den Owend ausgeet mat 31 op 29, mat 32 op 28, de Gruuf net zoutippt, mä de Gruuf bestoe léisst do wou en elo ass.

Duerfir hunn ech decidéiert, an zwar gëschter Owend - a meng Kollegee wëssen, dass et mer schwéiergefall ass -, fir op d'Tribün ze kommen, well ech mengen, wann d'Geschicht geschriwwen gëtt iwwert dat heite Kapitel, da sollen d'Leit wëssen, dass et eng Positioun ginn ass, déi vun der Madame Err, dem Här Huss verteidegt ginn ass, eng aner Positioun ginn ass, déi vun anere Memberen heibannen a vun Institu-tiounen dobausse vertruete ginn ass an dass et eng drëtt Meinung gi wier. Dass et e Kompromëss hätt kënnen ginn. Dass een an d'Exception d'euthanasie hätt kënnen kommen, esou wéi den Här Fayot se definiert huet a sengem exzellenten Artikel, deen en am „Lëtzebuerger Land“ publi-zéiert huet, iwwert d'Grief eraus an der Fol-leg vum Vote vum 19. Februar probéieren, méi eng breet Majoritéit ze fannen.

Mir müssen eis d'Fro stellen, ob mer et probéiert hunn. Hu mer wierklech alleguerte probéiert, nom 19. Februar eng Solutioun ze fannen, déi eng méi breet Majoritéit an dësem Haus fonnt hätt, oder net? Eng Solutioun, déi eis dann och - do sinn ech mat Vil-len d'accord - als Politik nees an d'Mëtt vum Vollek bruecht hätt. An déi an engem Mo-moment, wou d'Land vill aner Erausforderun-gen erlieft, Grief vläicht net opkomme ge-looss hätt, déi mer awer an deenen nächste Méint wäerten hunn.

Et ass iwwert d'Leit geschwat ginn. Et ass gesot ginn, et soll een iwwer wat den Eng-länner „opinion polls“ nennt net ze vill disku-téieren.

Ech hunn den 19. Februar, wéi ech d'Trap erofgaange sinn, mat engem Kolleg heibannen diskutéiert, vun deem ech weess, dass e Schwieregkeeten huet fir d'Proposi-tion de loi Err/Huss ze stëmmen, an ech hunn hie gefrot: Wéi ass et, dass du dat gestëmmt hues? An hien huet gesot: Ech hunn et gestëmmt, well ech e Samschdeg am „Tageblatt“ eng Émfro gelies hunn, an där iwwer 80% vun de Leit gesot hunn, si wäere fir d'Euthanasie.

(Brouhaha)

Elo sot Der, dat ass eng Karikatur. Ech soen net, wien et ass. Ech kéint et awer soen. An dee Mann sëtzt heibannen an e weess, dass e mer et gesot huet.

Wann een dat mécht, kann ech och dat respektéieren. Et muss ee just kucken, wann ee säi Vote justifiéiert op déi doten Aart a Weis, ob dat bei sech selwer, well och dat ass en Deel vun engem perséinleche Choix, der Realitéit entsprécht vun deem, wat déi sou-genannten Émfroen och soen.

Firwat ass déi Émfro dann de 16. Februar publizéiert ginn am „Tageblatt“? Firwat ass se net eng Woch virdru, zwou Woch virdru, dräi Woch virdru gemaach ginn?

Majo, genau a prezis fir dräi Deeg virum eischte Vote Leit par rapport zu enger Mee-nung, déi se eventuell hätten, aneschtens ze organiséieren.

(Brouhaha)

Dat ass fir mech op exakt deemselwechten Niveau unzegesinn, wann een et um sel-wechten Niveau gesäit. Ech hunn dat vir-

drun a menger Ried, Här Schreiner, kloer an daitlech gesot.

Et hu sech an deem Sondage 79% vun de Leit fir d'Euthanasie ausgeschwat, op d'Fro, ob se dat am Kader vum Recours à l'eutha-nasie en cas d'une maladie incurable géife maachen. Doropshi sinn en fin de compte déi 79% vun de Leit gläichgestallt gi mat en-ger Initiativ, déi hei am Parlament geholl ginn ass.

Et ass eng zweet Fro gestallt ginn, déi mir de Leit gestallt hunn: Wéi se dann dervun aus géife goen, wann ech an enger Situa-tion incurable wier, wann ech mech also an der Situatioun Pretty an esou weider befan-nen. Och do hunn 79% vun de Leit gesot, dass se der Meinung wäeren, dass an deene Fäll d'Euthanasie soll gemaach ginn.

An op eng drëtt Fro, déi mer gestallt hunn, andeem mer d'Leit gefrot hunn: Sidd Der der Meinung, dass déi Krankheet - ech kommen nees op déi éischt Hypothees zréck, well an där zweeter Hypothees gëtt et nämlech keng Solutioun - fir d'éischt emol soll behandelt gi mat alle Méiglechkeeten, déi d'Medezin huet? Op déi Fro, Här Huss, hu 84% geäntwert, dass se där Meinung sinn.

» M. Jean Huss (DÉI GRÉNG), co-au-teur.- Där Meinung sinn ech och.

» M. Michel Wolter (CSV).- Neen.

» Une voix.- A mir och.

» M. Michel Wolter (CSV).- Ech men-gen, Här Huss, wann ech lech de Moien no-gelauschtert hunn, wann ech der Madame Err nogelauschtert hunn, wann ech dem Här Wagner nogelauschtert hunn, dass Dir där Meinung net sidd.

» M. Jean Huss (DÉI GRÉNG), co-au-teur.- Dir musst besser nolauschteren.

(Brouhaha)

» M. Michel Wolter (CSV).- Jo, Här Huss, do komme mer nach drop.

» M. le Président.- Da kommt, loosst den Här Wolter elo schwätzen!

» M. Michel Wolter (CSV).- Mir kom-men nach dorop, Här Huss. Well Dir an Är Associatioun, mengen ech, lech fir eppes aneschtens asetzt, wat ech awer respektéieren. Ech respektéieren et. Mä ech sinn hei an engem Vote, an da muss ech kucken, ob dat, wat ech gesot kréien, den Text, deen domadder verbonne gëtt, an d'Gespräch, wat domadder verbonne gëtt, datselwecht ass. An ech menge fir mech, dass et net datselwecht ass.

Ech sinn der Meinung, dass Dir fir e Recht anriet, wat net mam Ausfüiere vun alle Méiglechkeeten um Niveau vun der Medezin an Aklang ze bréngen ass.

» M. Jean Huss (DÉI GRÉNG), co-au-teur.- Den Text vum Gesetz verhënnert guer näischt.

» M. Michel Wolter (CSV).- Ech kom-men, Här Huss, wann Der erlaabt, och op den Text vum Gesetz zréck.

Mir hunn den 19. Februar hei an der Cham-ber e Vote geholl. Déi eng hunn doraus e Vote définitif gemaach. Mir waren der Mee-nung, dass et e Vote de principe wier. E Vote de principe, well de Statsrot keen Avis ge-maach huet, well d'Proposition net disku-téiert war.

Mir hunn als CSV festgestallt - dat wëll ech soen, an ech si frou, dass den Här Bodry dat akzeptéiert huet -, dass et eng Majoritéit hei am Haus gëtt, fir de Prinzip vun der Eu-thanasie anzeféieren. Mir wollten awer nom 19. Februar eng Diskussioun driwwer féie-ren, nodeem mer, wéi d'Madame Stein et de Moie gesot huet, duerch all eis Gremië gaange sinn. Vun der Fraktioun ugefaangen iwwert den Nationalcomité bis zum Conseil national hu mer decidéiert, dass mer dee Vote géifen akzeptéieren, wat säi Prinzip ubelaangt.

Duerfir kann ech net verstoen, dass et haut nach Leit gëtt, déi der Meinung sinn, d'CSV hätt sech net beweegt. D'CSV huet sech be-weegt! Den Här Wagner ass der Meinung, dat wär, well dat eben esou gewiescht wär. Jo! Et huet eppes domadder ze din, dass, wann een Demokrat ass an ee mat engem Vote konfrontéiert ass, wou ee gesäit, dass et eng Majoritéit gëtt, een zwou Attitüde kann hunn.

Déi éischt Attitüd ass déi, fir ze soen: Ech bleiwe bei deem, wat ech gesot hunn. D'ailleurs war dat, wat d'CSV den 19. Fe-bruar och nees aus dem Mond vun der Ma-dame Stein gesot huet, wäitass méi nuan-ciéiert, wéi ech et dobaussen héieren hunn. Mä mir hu gesot: Mir akzeptéieren de Vote vum 19. Februar a mir wëllen an eng franche Diskussioun antrieden doriwwer, fir ze kucken, wéi wäit dass mer ginn.

Duerfir hu mer Amendementer eraginn, fir dass mer kéinten och als CSV an enger Diskussioun zesummen zu engem Text kommen, deen och eise Bedenke géif Rechnung droen an deen eis et géif erlaben, fir de Projet an zweeter Lecture ze stëmmen. Ech hoffen, dass eis dat net och nach zum Virwurf gemaach gëtt, dass een no engem éischte Vote - an ech hat d'Impressioun, dass dat engem quasi zum Virwurf gemaach gëtt - seet: Mir sinn d'accord, fir en éischte Vote ze respektéieren, mä mir wëllen awer nach iwwert d'Étendue vun deem Vote diskutéieren.

Duerno sinn Amendementer erakomm. Ech mengen, Här Huss, dofir hu mer de Problem tëschent eis. An dofir hu mer och dee Vertrauensproblem am Paragraph 3 vum Artikel 2.

Déi Proposition, déi mer wollte maachen, besteet doranner, dass Dir an d'Madame Err nom éischte Vote, wou den 19. Februar hei iwwert d'Exception d'euthanasie diskutéiert ginn ass - wou ech quasi all Riedner héieren hu soen, et géif näischt aneschtlers a Fro kommen, et kéint näischt aneschtlers décidéiert ginn -, higaaange sidd an Dir hutt an der Kommissioun, mengen Informatiounen no, ouni dass et a gewëssene Fraktiounen diskutéiert ginn ass, den Deel „se trouve dans une situation médicale sans issue“ erausgeholl an ersat duerch „est atteint d'une affection grave et incurable“.

Domadder hutt Dir a mengen Ae gewisen, dass Der net an enger „end of life“-Situation sidd, mä dass Der e Recht wëllt schaffen, fir deen Eenzelnen, wann hien eng Krankheet huet, déi och à long terme net curabel ass...

» **M. Jean Huss** (DÉI GRÉNG), *co-auteur*.- Mä et ass dran, Här Wolter!

» **M. Michel Wolter** (CSV).- Neen.

» **M. Jean Huss** (DÉI GRÉNG), *co-auteur*.- Da kuckt den Text!

» **M. le Président**.- Här Huss, loosst den Här Wolter seng Ausféierunge maachen!

» **M. Michel Wolter** (CSV).- Här Huss, ech sinn an engem Rasonnement, wou gesot gëtt, wien nom 19. Februar a wat fir eng Richtung gaangen ass. An, Här Huss, ech sinn der Meenung, dass Dir an d'Madame Err eng Proposition erabruecht hutt - an déi ass an der Kommissioun ugeholl ginn -, wou Der „se trouve dans une situation médicale sans issue“ wollt sträichen an domat en fin de compte dat, wat Dir de Moie gesot hutt a wat d'Madame Err de Moie gesot huet, an den Text wollt kleeden, nämlech: „est atteint d'une affection grave et incurable“; wat eng ganz aner Notioun ass, wann ech iwwer Palliativmedezin schwätzen a wann ech iwwer Stierfhëllef schwätzen, wéi dat, wat een eventuell ënnert der Fro vun der „situation médicale sans issue“ ka verstoen.

Ech wollt dat just heibanne soen, och fir d'Geschicht, wa se eng Kéier geschriwwen gëtt, dass dat en Deel ass, firwat dass d'CSV extrem vill Schwieregkeeten huet ze gleewen, dass dësen Text verkaaft gëtt als en Text, dee sech nëmmen an Extremfäll géif applizéieren. Well ech an deem Amendement, an deem, wat ech de Moie vun enger Rei vun Orateuren héieren hunn, en fin de compte verstanen hunn, dass si deen doten Text - dee revidéierten Text, dee revidéiert ginn ass duerch de Statsrot!, net duerch d'Kommissioun - an enger ganz anerer Lecture hunn, wéi mir en hunn.

Duerfir, Här President, Dir Dammen an Dir Hären, mengen ech, dass et wichteg ass, well ech nämlech och nach dem Här Wagner seng Aussoen den 13. Dezember am „Tageblatt“ gelies hunn.

Här Wagner, ech respektéieren Är Meenung. Just muss ech lech soen, dass, wann dat, wat Dir do gesot hutt, Är Meenung ass a wann Dir der Meenung sidd, dass dat am Text dran ass, ech deen Text net ka stëmmen. Dir sot: „Was nun das angesprochene Argument bezüglich älterer und kranker Menschen betrifft, so muss ich sagen, dass, wenn man anderen nicht zur Last fallen will, auch dies eine freie Wahl ist.“

Dat honoréiert lech, Här Wagner. Ech soen lech just: Wann dat Är Interpretatioun ass vum Abschnitt 3 vum Artikel 2 vun der Proposition de loi, dann hu mer an deem Haus hei e ganz staarken Différend doriwwer, wat deen Artikel 3 wëllt besoen. An da wëll ech bei all deene Kolleegen - bei all deene Kolleegen! - an aller Frëndschaft, déi an deene leschte Méint an och nach haut opgetruede sinn a soen, et géif sech just eleng a reng ëm en Text vun der Exception d'euthanasie handelen, soen, dass dat doten net d'Exception d'euthanasie ass, esou wéi se definiert ass. Dat do ass d'Recht op Euthanasie an engem gewëssene Stadium vum Fortgang vun enger...

(*Interruption*)

Ech kommen elo dorop, Här Huss. Dir hutt de Moien dräivéirel Stonn geschwat. Dir hutt lech während 37 Minutte mat der kathoulescher Kierch, mat der CSV an der Kierch, mat der CSV a mam „Lëtzebuerger Wort“ auserneegesat. Ech schwätzen elo, ech weess et net, Här President, 14 oder 15 Minutten?

» **M. le Président**.- Eeef Minutten, Här Wolter.

» **M. Michel Wolter** (CSV).- Eeef Minutten. Här President, ech hu probéiert um Text ze rasonnéieren. Erlaabt mer, dass ech meng Argumentatioun einfach virbréngen.

» **M. François Bausch** (DÉI GRÉNG).- Da maacht dat, wann ech gelift, um richtigen Text. Effektiv, Dir hutt virdru gesot, „sans issue“ stéing net dran. Et steet awer am Text dran.

(*Interruptions*)

» **M. Michel Wolter** (CSV).- Ech muss lech dann nach eng Kéier soen, Här Bausch, dass den 19. Februar e gewëssenen Text gestëmmt ginn ass.

(*Interruptions et coups de cloche de la Présidence*)

Deen Text ass haut nees dran: „se trouve dans une situation médicale sans issue“. Deen Text ass vun der Madame Err an dem Här Huss nom 19. Februar geännert ginn, mat enger Majoritéit an der Kommissioun, an aus deem Text ass en Text gemaach ginn, wou drastoung „est atteint d'une affection grave et incurable“. Dat ass um Niveau vun der Stierfhëllef e ganz aneren Niveau wéi deen, wann een iwwert d'Exception d'euthanasie schwätzt.

Ech hu gesot, dass de Statsrot den initialen Text nees erabruecht huet, deen haut zum Vote steet. Mä déiselwecht Majoritéit huet dat dunn nees gestëmmt. Et ergëtt sech awer, an dat musst Dir einfach akzeptéieren, dat musst Der verstoen, dass et iwwert deem dote Virgang eng Rei Leit gëtt, déi Schwieregkeeten hunn, dann d'Teneur vum Paragraph 3 esou ze liesen, wéi Dir se liest. Wann Der erlaabt, kommen ech elo dorober, wéi een déi Teneur vun deem Gesetz ka liesen.

Ech wëll fir d'éischt emol soen, dass ech am Numm vun der CSV frou sinn - well den Artikel 2 ass dee wichtigsten Artikel an der Proposition de loi -, dass sech nom 19. Februar e Mouvement gemaach huet op der Fro vun de Mannerjähregen a vun den Demenzkranken. Dat ass fir eis eng wesentlech Ännerung par rapport zu deem, wat virdrun dra war.

Et steet awer och dran, dass de Patient majeur muss sinn, «capable et conscient au moment de sa demande». D'Demande muss formuléiert ginn «de manière volontaire, réfléchie et, le cas échéant, répétée, et qu'elle ne résulte pas d'une pression extérieure». Am Paragraph 3 steet dran «le patient se trouve dans une situation médicale sans issue et fait état d'une souffrance physique ou psychique constante et insupportable sans perspective d'amélioration et indépendamment du fait qu'elle résulte d'une affection accidentelle ou pathologique», an et steet dran «la demande du patient d'avoir recours à une euthanasie ou une assistance au suicide est consignée par écrit». Dat sinn déi véier Konditiounen, déi drastinn.

Mir mengen, dass een e fënnfte Paragraph misst derbäisetzen, fir sécherzestellen, dass ee sech an der Exception d'euthanasie befënnt, a fir eis d'Geleeënheet ze ginn, fir eis deem Mouvement da kënnen ze raliéieren. Dee fënnfte Paragraph misst folgend Teneur hunn: «Cette souffrance ne peut être prise en charge de manière efficace ni par la médecine curative ni par les traitements palliatifs», an da kënn dee wesentlechen Abschnitt, deen einfach net zur Kenntnis geholl gëtt: «sans préjudice des dispositions de l'article 40 de la loi du 28 août 1998 sur les établissements hospitaliers».

Deen Amendement do, Dir Dammen an Dir Hären - an ech wende mech net un déi, déi eppes aneschtlers verfolgegen, mä ech wende mech un déi, déi wierklech um Niveau vun der Exception d'euthanasie sinn -, dee verfollegt d'Zil, d'Onwierksamkeet vun der Medezin ze etabléieren, ier un eng Euthanasie soll geduecht ginn oder se gefrot gëtt. An anere Wieder, eréischt dann, wann näischt méi geet oder näischt méi wierkt, eréischt wann d'Medezin hiert Arsenal ausgeschöpft huet an et net méi méiglech ass, engem Mënsch am Sënn vun medezinesche Fortschrétt beim Stierwen ze hëllefen, eréischt da kënn Euthanasie a Fro.

Dat ass an der Hierarchie vun de Méiglechkeeten eppes ganz aneschtlers, wéi wann een der Meenung ass, dass een dat scho

während der kurativer Phas maache kann. Et ass d'Exception d'euthanasie, a Fäll wou d'Medezin kee Rot méi weess, a mir wëssen alleguerten, dass déi Fäll extrem rar sinn. Ech wëll soen, dass an dëser Proposition, a contrairement zu deem, wat ech héieren hunn, d'Recht, fir stierwe gelooss ze ginn, bekräftegt gëtt. Et versteet sech, dass een nëmme ka stierwe gelooss ginn, wann een och um Stierwen ass. Oder aneschtlers formuléiert, et kann een net stierwe gelooss ginn, wann et nach net dorunner ass.

Et kann an eisen Ae bei enger Euthanasiegesetzgebung just drëm goen, der medezinescher Onméiglechkeet Rechnung ze droen, un enger bestëmmter Konditioun vun engem Patient nach iergendeppes zum Besseren ze änneren. Dës Approche ass kee Filtre palliatif, wéi behaupt ginn ass. Si beinhaltet d'Méiglechkeet, d'Palliativmedezin als Ganz oder an Deeler ofzelehnen, mä am Kader vun de Patienterechter, dat heescht, dass eng initial medezinesch Prise en charge statfonnt huet, an de Patient décidéiert, no Informatioun iwwert d'Optiounen, fir net bis zum batteren Enn ze goen.

D'Déclatioun vun dëser Approche an der Zäit...

(*Interruption*)

Ech muss lech ganz éierlech soen, Madame Loschetter, dass ech déi dote Remarque wierklech net apprécieieren.

» **Mme Viviane Loschetter** (DÉI GRÉNG).- Ech hat net mat lech geschwat.

» **M. Michel Wolter** (CSV).- Dann zéien ech meng Remarque direkt zrëck, well dann hunn ech lech falsch verstanen. Well ech hätt dat an dësem Moment als extrem blesant ëmfonnt.

D'Déclatioun vun dëser Approche an der Zäit an an der Evoluitioun vun enger medezinescher Konditioun ass an eisen Aen déi hei: Fir d'éischt déi kurativ Therapie, esou laang an esou wäit et geet. An där Zäit an an deem Zoustand ass an eisen Aen d'Euthanasie ze refuséieren. Et gëtt kee medezinesche Fortschrétt méi a keng Ethik an der Medezin, wann en Dokter als Alternativ zur Therapie kann oder muss Euthanasie proposéieren. D'Recht, op all Traitement ze verzichten, existéiert an dëser Period zwar, kann awer eleng dowéinst net voll ëmfänglech ugewannt ginn, well d'Doktere musse behandeln, soulaang behandelt ka ginn. Den Hippokrateschen Eed léisst näischt aneschtlers zou.

Um Schluss, d'Palliativtherapie fir deen, dee wëllt. Déi meescht wëllen. Déi iwwermeescht wëllen, well et souwisou e fléissen den Iwwergank vun der kurativer zur palliativer Démarche gëtt, a well e wichtigen Deel vun der palliativer Démarche, d'Schmäerzbeämpfung, schonn Deel vun der kurativer Démarche ass. Den Iwwergank vum kurativen zum palliative Stadium ass de Regelfall. Deen - an dat wëll ech nach eng Kéier och dem Här Wagner soen -, deen déi palliativ Betreiuung refuséiert a Stierfhëllef freet, andeem hie sech op d'Recht berëfft, en Traitement, an dësem Fall de palliativen, ofzelehnen, deem senger Demande ass an eistem Amendement Rechnung ze droen. D'Recht op Refus vun all Behandlung ass um Liewensenn absolut.

Allerdéings, et fënnst souwisou Schmäerztherapie statt. Ouni déi hält kee Patient Kriibs am Endstadium aus. An esou Fäll, klassesch „end of life“-Situationen, geet et ëmmer vill méi drëm, stierwe gelooss ze ginn, wéi Stierfhëllef ze kréien. Duerfir menge mir och, als Grupp, contrairement zu deem, wat d'Madame Arendt hei gesot huet, dass dräi Deeg virum Doud iwwer Euthanasie ze diskutéieren, dass dat net d'Approche ka sinn. Well, wann een dräi Deeg virum Doud ass, am Kader vun engem Fall, dee sech iwwer Wochen, Méint a Joren hinziit, ass ee laang an der palliativer Betreiuung dran, an et stellt sech an deem Fall kaum nach d'Fro no der Euthanasie.

An da gëtt et, Här President, déi aner Fäll. Et gëtt de Fall Humbert, de Fall Sébire, de Fall Pretty an esou weider. Eleng d'Tat-saach, dass se individuell bekannt sinn, beleet hiren exzeptionelle Charakter. Et si Fäll, wou kurativ Medezin näischt ka maachen a wou Palliativmedezin inoperent ass. Et sinn déi Fäll, an deenen eng wierklech Euthanasie gefrot ka ginn. Et si Fäll, déi sech dacks net an der Logik vun enger fortschreidender Krankheet befinnen, am Fall Humbert zum Beispill no engem Accident, oder wou d'Fortschreide vun enger Krankheet, ëm déi et geet, eng därmoossen entwierdend Degradatioun vun der mënschlecher Existenzbedéngung duerstellt, dass déi betraffe Leit verlaangen, dass dës Degradatioun net bis op hiert natierlecht Enn lafe gelooss gëtt.

Dat si ganz oft déi Leit, déi neurodégenerativ Krankheeten hunn, déi vun engem bestëmmte Moment un all Nuecht musse fäerten ze erstécken. Dat si Fäll, wou Kriibser därmoossen dramatesch Deformatiounen bewierken, dass déi betraffe Leit sech selwer net méi kënnen erdroen. Dat si Fäll, an deenen déi betraffe Leit wëllen den Doud an d'Enn vun hirer Péng froen, amplatz zum Liewe veruerteelt ze ginn. Och an deene Fäll gräifen d'Bestëmmunge vun eistem Amendement.

Et ass keng effikass kurativ an/oder palliativ Betreiuung méiglech, well se dem Leide vun deene Betraffenen net oder net méi entgéintwierke kann. D'Leit refuséieren d'Fortsetzung vun der Therapie, wéi eng et och ëmmer ass. Si verlaange stierwe gelooss ze ginn a beim Stierwe gehollef ze kréien, well si et net erdroen, zum Liewe verdaamt ze ginn. Dës Leit kréie gehollef, och an eistem Amendement.

Et ass dat, wat an eisen Aen eng grouss Majoritéit vun eiser Gesellschaft wëllt. Dës Majoritéit wëllt, dass, wann näischt oder bal näischt méi wierkt, wann d'Liewen onerträglech ginn ass, dësem Liewen duerch e gewëssenen Akt en Enn ka gesat ginn, wann dee betraffene Mënsch dat wëllt, a wann dat am Virfeld consignéiert ka ginn.

Mir wëllen awer - grad ewéi d'Majoritéit vun eiser Gesellschaft - net eng Stierfhëllef, wann nach Liewenshëllef ka gelescht ginn. D'Majoritéit - mir hunn et getest, et ass net méi wäert wéi aner Tester - wëllt, dass eréischt beim Stierwe gehollef gëtt, wann net méi zum Liewe ka gehollef ginn.

Esou wéi den Text formuléiert ass - et muss een net domadder d'accord sinn, ech biede just, dass eis Aart a Weis et ze gesinn och respektéiert gëtt - a sengem Paragraph 3 vum Artikel 2, ass an eisen Ae villes „sans issue“. Multiple Sklerose ass sans issue, well se onheelbar ass. Den Aids, HIV ass et och. Si si behandelbar, awer op laang Zäit gekuckt sans perspective d'amélioration, an deem Sënn, dass se nach eng Kéier géife verschwannen. Si ginn net hirer Wee, si bleiwen.

Mir hunn Douten, dass de Paragraph 3 vum Artikel 2 eleng déi dote Fäll propper behandelt a proposéieren der Chamber, fir sécherzestellen...

Här Huss, Dir rëselt hei säit enger Véirelstonn de Kapp. Wa mer eis esou eens sinn, froen ech lech, firwat sidd Dir net d'accord? Firwat sidd Dir net d'accord, wa mer eis eens sinn, dass et dat ass, de Paragraph 5, dee mir proposéieren als Amendement mat eranzehuelen, fir eis d'Geleeënheet ze ginn, fir dat kënne matzedroen?

Amendement 1

À l'article 2, il est ajouté un cinquième tiret qui a la teneur suivante:

- cette souffrance ne peut être prise en charge de manière efficace ni par la médecine curative ni par les traitements palliatifs, sans préjudice des dispositions de l'article 40 de la loi du 28 août 1998 sur les établissements hospitaliers.

(s) M. Michel Wolter

Bei dem zweeten Amendement, deen ech wëll erabrénge, deen eis Fraktioun schonn eng Kéier erabruecht huet, geet et iwwert de Kontrollmechanismus an d'Rechtméissegkeet an d'Sënnfällgkeet vun enger Stierfhëllef, ier se praktizéiert gëtt. Mir sinn, ech hunn dat am Débat festgestallt, mat den Auteurs vun der Proposition de loi net op enger Linn. Et ännert nämlech d'fundamental Logik vun engem Text, deen elo haaptsächlech eng Evaluatioun vun enger schonn erfollegter Euthanasie beinhaltet. Mir mengen, dass dat am Virfeld vun der Euthanasie misst geschéien.

Amendement 2

Le point 2 de l'article 2 est remplacé par le texte suivant:

Dans tous les cas de demande d'euthanasie ou d'assistance au suicide, avant de la pratiquer, le médecin a l'obligation de saisir sans délai au moins trois praticiens dont un médecin spécialiste de la pathologie du patient, un médecin expert en traitements palliatifs et un psychiatre. Ce collège, auquel participe le médecin traitant et qui doit être constitué dans les huit jours suivant la demande du patient, doit:

- *informer le patient de son état de santé et de son espérance de vie, se concerter avec le patient sur sa demande d'aide à mourir et évoquer avec lui les possibilités thérapeutiques encore envisageables ainsi que les possibilités qu'offrent les soins palliatifs et leurs conséquences. Il doit arriver à la conviction que la demande du patient est volontaire et qu'aux yeux du patient il n'y a aucune autre solution acceptable dans sa situation;*

- *s'assurer de la persistance de la souffrance du patient et de sa volonté inchangée exprimée à plusieurs reprises. À cette fin, il mène avec le patient plusieurs entretiens, espacés d'un délai raisonnable au regard de l'évolution de l'état du patient;*

- *sauf opposition du patient, s'entretenir de sa demande avec l'équipe soignante en contact régulier avec le patient ou des membres de celle-ci;*

- *s'entretenir de sa demande avec les proches que celui-ci désigne, et notamment avec la ou les personnes de confiance que le patient aurait désignée(s);*

- *s'assurer que le patient a eu l'occasion de s'entretenir de sa demande avec les personnes qu'il souhaitait rencontrer.*

Le collège consigne par écrit le résultat de ces constatations et entretiens. Il rend ses conclusions sur l'état de l'intéressé dans un délai maximum de huit jours.

La demande du patient doit être actée par écrit. Le document est rédigé, daté et signé par le patient lui-même. S'il n'est pas en état de le faire, sa demande est actée par écrit par une personne majeure de son choix. Cette personne mentionne le fait que le patient n'est pas en état de formuler sa demande par écrit et en indique les raisons. Dans ce cas, la demande est actée par écrit en présence du collège de praticiens en charge d'instruire la demande du patient. Ce document doit être versé au dossier médical.

L'acte d'euthanasie ou d'assistance au suicide a lieu dans un délai raisonnable au regard de l'évolution de l'état du patient. Ce délai d'un maximum d'un mois est le plus long possible au regard de l'état médical du patient.

Le patient peut révoquer sa demande à tout moment, auquel cas le document est retiré du dossier médical et restitué au patient. L'ensemble des demandes formulées par le patient, ainsi que les démarches du médecin traitant et leur résultat, y compris le(s) rapport(s) du (des) médecin(s) consulté(s), sont consignés régulièrement dans le dossier médical du patient.

L'article 3 est supprimé.

À l'article 4, point 3, après la phrase «3) que cette situation est irréversible selon l'état actuel de la science», il est inséré la disposition suivante, qui remplace le contenu restant actuel de l'article 4:

Avant de pratiquer une euthanasie demandée par le patient dans des dispositions de fin de vie, le médecin doit saisir le collège de praticiens prévu au point 2 de l'article 2, en vue de l'accomplissement des obligations de ce collège conformément au point 2 de l'article 2.

À l'article 7, alinéa 2, le texte suivant le troisième tiret est remplacé par le texte suivant:

- les nom, prénoms, code médecin et domicile des médecins ayant fait partie du collège de praticiens prévu au point 2 de l'article 2.

À l'article 7, alinéa 2, avant l'actuel quatrième tiret, il est inséré un tiret suivi du texte suivant:

- les conclusions du collège de praticiens.

(s) M. Michel Wolter

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech kommen zum Schluss vu mengen Ausféierungen. Verschidde Leit, hunn ech d'Impressioun, si frou, dass ech elo ophalen. Et war mer e Bedierfnis, an enger Debatt, déi, mengen ech, eng vun deene wichtigsten Debatten ass, déi een an enger Politik ka féieren, ze explizéieren, dass meng Partei de Vote vum 19. Februar akzeptéiert huet, an deem, wat mir den 19. Februar drénner verstanen hunn, e prinzipielle Vote. Dass mer eis Bereetschaft erkläert hunn, iwwert

d'Euthanasie, an extreme Fäll, ze diskutéieren, an dass mer eis Bereetschaft erkläert hunn, wann dee kurativen Deel vun der Medezin eriiwwer ass a kloer definéiert eriiwwer ass, dann de Leit d'Optioun ze ginn, ob se an de palliative Wee wëlle goen oder an d'Euthanasie.

Ech si fest dovun iwwerzeegt, dass 99% vun de Leit, déi an deem dote Fall sinn, de palliative Wee wäerte goen. An ech hoffen, wéi vill anerer, dass d'Palliativmedezin an deenen nächste Joren déi Progrèsen nach wäert maachen, déi Moyenen zur Verfügung gestallt ginn, fir dass, mat Ausnahm vun deene wierklech dégenerative Krankheeten, d'Leit an der Palliativmedezin eng Optioun fannen. An eisen Amendement, contrairement zu deem, wat hei répétitif gesot ginn ass, schléisst och an deem dote Fall, doduerch, dass mer d'Referenz op d'Gesetz vun 1999 maachen, d'Recht net aus fir deen Eenzelnen, fir de palliative Wee net ze goen, wann hien deen net wëllt goen.

Ech mengen, dass dat do de Wee ass, fir un d'Saach erunzegoen, dass dat e Wee ass, deen an dëser Chamber largement majoritär wier. Duerfir erlaben ech mer e leschten Oprüff ze maachen. Ech erlabe mer en Oprüff ze maachen un déi aner Fraktiounen. Wann et drëm geet, Grief zouzeschëdden, wann et drëm geet, Grief net opgoen ze loossen, do ze loosse wou se sinn, maachen ech d'Demande un déi eenzel Fraktiounen, fir eisen Amendement 1 an eisen Amendement 2, dee kloerstellt, dass, ier d'Euthanasie gemaach gëtt, een all Garantie muss hunn, dass et net zu engem Abus ka kommen, ze stëmmen.

D'Gesetz iwwert d'Euthanasie, iwwert d'Stierfbegleedung ass net iergendee Gesetz, wou ee sech e Feeler erlabe kann, wou ee seet, d'Gesetz sinn net perfekt. Bei engem Gesetz wéi deem hei soll ee kucken, dass een no beschtem Wëssen a Gewëssen op der richteger Säit ass. Dass ee sécherstellt, dass de Patient, deen deen dote Wee wëllt goen, ob hien en Ausnahmefall ass, wou mer d'Nimm alleguerte kennen, oder ob hien am Déroulement vun enger Krankheet iergendwann eng kéier vu sengem Recht, wat hie säit 1999 huet, Gebrauch mécht fir ze soen, ech wëll dat doten net méi maachen, ech wëll deen dote Wee net méi virугоen, mä dass mer d'Garantie hunn, dass dee Mënsch aus dem Liewe scheet, nodeem séchergestallt ass, dass virdru séchergestallt ginn ass, dass et säi fräie Wëlle war, an net duerno kontrolléiert gëtt, dass et dat eréischt ass. Dat ass d'Demande, déi mir maachen.

Wa mer gehéiert ginn, wa mer op deenen doten zwee Amendementer eng Majoritéit kéinte kréien, wa mer eis also kéinten an eng Welt bewegen, wou dat, wat mer elo gesot hunn, zweemol haut, Gehéier géif fannen - an ech mengen net, dass eppes, wat mer heibanne gesot hunn, excessiv wier -, sinn ech fest dovun iwwerzeegt, dass e gudden Deel vun der CSV-Fraktioun d'Proposition de loi Err/Huss kéint stëmmen.

Duerfir hoffen ech, dass mer an deenen nächste Minutten - ech hunn déi Amendementer à ce stade eleng ënnerschriwwen - nach eng Rei Ënnerschrëften aus anere Fraktiounen kréien, fir dass mer den Owend, esou wéi den Här Goerens et gesot huet, erausgi mat engem Text, deen, wann e keng Differenze beinhalt, wat ech elo zweemol hei gesot kritt hunn, eis d'Geleeënheet gëtt, fir den Text ze stëmmen, an deen eis d'Garantië gëtt, dass mer net an eng Situatioun kommen, dass Abusé kéinten iergendwann eng kéier vun iergendenger Säit gemaach ginn. Dat ass dat, wat mir froen. Wa mer eng Majoritéit dofir kréien, mengen ech, dass ganz vill Deputéierte vun der CSV den Owend d'Proposition de loi Err/Huss kéinte stëmmen.

Ech soen Iech Merci.

» **Plusieurs voix.** - Très bien!

» **M. le Président.** - Merci, Här Wolter. Mir sinn um Enn vun der Debatt ukomm. D'Regierung huet elo d'Wuert. Den Här Statsminister huet d'Wuert gefrot. Mir deelen elo déi Amendementer hei aus, an ech hätt da gären um Enn vun der Interventioun vum Statsminister, dass mer geséichen, wéi mer mat deene weiderfueren.

Den Här Statsminister huet d'Wuert.

» **M. Jean-Claude Juncker, Premier Ministre, Ministre d'État.** - Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech hunn haut eppes gemaach, wat een net soll maachen, well et funktionell net korrekt ass. Ech hunn déi Debatt, déi d'Chamber gefouert huet, zu engem ganz groussen Deel op der Televisioun, op Chamber direkt, nogekuckt, well ech se eigentlech wollt - dat war eng Absicht an e Schutz géint mech selwer - esou erliewen, wéi d'Leit am Land se och erliewt hunn. An ech hu mech bis virun eelef Se-

konne gefrot, ob ech an där Debatt soll intervenéieren oder et bei der Debatt soll be-loossen, nodeem hei Kollegeen, Frënn, keen, deen net Frënd wier, hir Meinung gesot hunn an enger extrem dramatescher Fro.

Wann ee Chef vun der Regierung ass, dann huet een, wann esou Froe sech stellen, vill Optiounen a sengem Fächer. Déi éischt, déi een huet, ass, dass ee sech un dee Koalitiounsprogramm hält, deen een ënnerschriwwen huet. Dat heescht, ech hunn ni een ënnerschriwwen. D'Parteisprezidenten ënnerschreiwen d'Koalitiounsaccorden, net deen, dee vum Grand-Duc als Formateur bestallt ginn ass.

Ech hunn e puer Regierungen a mengem klenge Liewe gebilt. 1999 eng mat der Demokratescher Partei. Dunn hu mer iwwert déi Fro diskutéiert, seriö, grëndlech, mënschlech a korrekt. D'DP huet mer deemools gesot, si wëllt kee Gesetz iwwert d'Euthanasie. D'CSV hätt och keent gefrot, well jo am Gesetz iwwert d'Organisation hospitalière de Prinzip kloer festgeluecht wier, dass een den Acharnement thérapeutique kënn oflehnen.

Ech muss zu menger extremer Schan zouginn, dass déi Dispositioun vun deem Gesetz mer bal net bewosst war. Esou liicht ass dat hei duerchgewonke ginn 1998/99, wéi dat Gesetz - et war e Gesetz, fir dat de Georges Wohlfart d'Verantwortung gedroen huet - gestëmmt ginn ass.

Meng Partei huet dunn eng Koalitioun mat der LSAP gebilt. D'Wahlresultat huet och net vill aner Méiglechkeeten zougelooss. A mir hunn decidéiert, mir maachen opgrond vun där extrem gudder Viraarbecht vum fréiere Gesondheetsminister Carlo Wagner ee Gesetz iwwert d'Palliativmedezin.

Ech hunn, wéi anerer hoffentlech och, eng vive Erënnerung un eng Diskussioun mat der liberaler Fraktioun an de Raimlechkeete vun der liberaler Fraktioun kuerz viru Chrëschttag 2003 iwwert dat Gesetz. Zu menge Gewunnechte gehéiert et net, no-dréiglech ze rapportéieren aus deene Gespréicher. Ech hunn haut eenzel Contradictiounen festgestallt tëscht deene Gespréicher deemools an de Rieden haut.

Ech ginn a menger Partei - ech wëll hei och eng Ried fir meng Partei halen; enfin, ech abuséieren e bëssen hei vum Parlament - staark kritiséiert oder a Kreesser, déi mengen, si géife menger Partei nostoen - ça reste à prouver -, dass ech als Statsminister dee Vote hei zougelooss hunn. Jo, esou ass et nun awer emol.

Mir hunn ee Koalitiounsaccord mat der liberaler Partei an duerno mat der sozialistescher Partei gehat, deen eigentlech déi Diskussioun vun haut onméiglech gemaach hätt, well mer eis jo fir e Projet de loi iwwer Palliativmedezin ausgeschwat haten, gemeinsam, eng kéier mat deenen engen, eng kéier mat deenen aneren. An elo hu mer haut awer eng Diskussioun. Ech ginn a menger Partei bei Eenzelnen, wahrscheinlech och bei villen am Land kritiséiert vun all deene Kreesser, déi déi Diskussioun net wollten.

Ech wëll dofir just a mengem ganz perséinlechen Numm schwätzen. Ech schwätzen hei net am Numm vun der Regierung, Här President; ech weess iwwerhaupt net, ob dat iwwerhaupt geet?

(Hilarité)

Ech schwätzen hei als Juncker an net als Statsminister. Ech hunn ëmmer fonnt, zënter ville Jore schonn, jo, dass et jo d'Méiglechkeet muss ginn, egal wat d'Partei soen, iwwer Froen ze diskutéieren, mat deenen d'Mënsche sech beschäftegen. An d'Mënsche beschäftege sech nun emol mat där Fro hei op eng séier intensiv, dramatesch, perséinlech, individuell Aart a Weis.

Fannt Dir, dass et d'Aufgab ass vun deem, deen un der Spëtzt vun der Regierung steet, eng Debatt auszetrieden, ze verhënnern, ze soen: Mir hunn decidéiert, dat géif kee Gespräch ginn, an duerfir gëtt et kee Gespräch? Oder fannt Der net - dat soen ech och de Kollege vu menger Partei -, dass et heiansdo, dat geschitt selten, d'Noutwendegkeet gëtt, aus de Partisanegrief auszubriechen an eng Diskussioun stattfannen ze loossen, déi an der Gesellschaft gefouert gëtt?

Fannt Dir - dat froen ech och Eenzelner vu menge Kollegeen -, dass eng Partei, déi 36, 37% huet - ech weess, dass dat wäit vun Ären Dreem ewech ass; dat soen ech deenen aneren -, d'Recht huet, eng Debatt ze verhënnern, just well se Wahle gewonnen huet, an d'Recht huet, net ze akzeptéieren, dass et an der Gesellschaft aner Stréimungen, aner Sensibilitäten, aner Iwwerleeunge gëtt, wéi déi, déi an hirer eegener Partei majoritär sinn?

Ech hu fonnt, an enger Fro wéi dëser muss d'Demokratie Demokratie kënnen sinn, a muss d'Gewësse vum eenzelnen Deputéierten d'Gewësse vum eenzelnen Deputéierte sinn. Ech fannen, an enger Fro wéi dëser gëtt et keng Parteien, gëtt et keng Majoritéiten, déi prëetabléiert sinn, mä geet et just d'Rénge vum eenzelnen Deputéierten ëm d'Richtigkeet vum Wee.

Dofir hunn ech - ech däreif dat vläicht mam Accord vum Här Vizepremier soen - eigentlech ouni eng gréisser Innerregierungsconcertatioun e puermol, souwuel an där leschter Regierung - d'Madame Polfer ass net hei, fir dat ze bestätegen, mä den Här Goerens ass hei - an an dëser Regierung, dat eigentlech hei an der Chamber bei diversen Erklärungen zur Lag vun der Natioun gesot: Hei ass et um eenzelne Volleksvertrieder, well all Volleksvertrieder vertritt d'ganzt Vollek, ze soen, wat hien denkt.

Vu dass där Partei, an där ech sinn, ëmmer ënnerstallt gëtt, si hätt een absolut Machtbewusstsein, wier et vläicht gutt, wann Einzelner, déi dat géint d'Wourecht dauernd verrieden, emol géifen zur Kenntnis huelen, dass deen, deen déi Partei hei vertritt, méi wéi iergendeen aneren, déi Machtpositioun - wéi dat beschriwwen gëtt - net bis zum Schluss gedriwwen huet. Déi Debatt hei géif net stattfannen, wann et mech net géif ginn! Doraus zéien ech keng besonnesch Fiertéit, mä just ee Prinzip, dass et Froen an der Gesellschaft gëtt, déi mussen hei am Haus vun der Demokratie kënnen diskutéiert ginn, ouni iwwerdrüwwene Parteiafloss.

Dat Zweet, wat ech wollt soen, Här President, léif Kollegeinnen a Kollegeen, ass, dass ech déi Proposition de loi, esou wéi se elo virläit, net hätt kënnen stëmmen, wier ech Deputéierten. Ech soen dat just a mengem perséinlechen Numm, ouni doraus eng iergendwéi orientéierend Wierksamkeet fir anerer wëllen ofzeleeden. Ech soen Iech och, firwat.

Ech wiere mech mat aller Kraaft géint all Aflossnahme op d'Parlament vu baussen. Ech fannen dat en inakzeptabele Virgang. Mir akzeptéieren, wann et ëm de Mindestloun geet, wann et ëm den Index geet, wann et ëm d'Famillenzoulage geet, wann et ëm döst oder dat geet, ëmmer - do protestéiert jo keen heibannen; c'est très curieux, mais enfin et ass esou -, dass d'Gewerkschaften eis ënner Drock setzen.

Ech fannen, dass dat en Deel vum demokrateschen Entscheedungsprozess ass, dass den Här Reding eis seet, dass mir déi leschte Mënsche wieren, wa mer net fir d'automatesch Indexéierung vun de Léin a Gehälter wieren. Dat akzeptéiere mer jo.

Mir akzeptéiere méi schlecht, wann d'kathoulesch Kierch an enger Debatt, déi d'Mënsche betrëfft, hir Meinung seet. Ech akzeptéieren dat. Ech fanne souguer - de Charles Goerens huet dat och gesot -, dass den Toun, an deem den Erzbëschof sech a sengem „Hiertebréif“ geäussert huet, akzeptabel ass.

Ech sinn net op alle Millimeteren d'accord, mä Dir kënn der kathoulescher Kierch awer décmment net verweigern, dass se hir Meinung seet. Dat mécht d'kathoulesch Kierch. Dat maachen d'protestantesch Kierchen. Dat maachen all d'Kierche vun der Welt an alle Länner vun der Welt.

» **Une voix.** - An de Mouvement écologique.

» **M. Jean-Claude Juncker, Premier Ministre, Ministre d'État.** - Ech akzeptéieren net, dass de Vatikan sech an déi Debatt hei amëscht. Ech akzeptéieren, dass eng Glawenskongregatioun vum Vatikan sech amëscht. Dat ass kee staatlecht Organ vum Vatikan. Ech akzeptéieren net, dass de Vatikan sech hei amëscht. Je ne l'accepte pas, ob-schonn ech jo ëmmer muss akzeptéieren, dass d'Lëtzebuurger Aussepolitik sech permanent an d'Politik vun den anere Länner amëscht.

Mir si gelunge Leit. Mä ech wëll Iech just soen: Ech akzeptéieren dat net, well d'Staatlechkeet vum Vatikan och eng moralesch Dimensioun huet an eng Beaflossbarkeetsméiglechkeet op d'Denke vu Mënschen huet, déi den Distinguo tëscht Stat a moralescher Kraaft schwéier mécht. Dofir hunn ech Schwierigkeeten, dat ze akzeptéieren. An eisen Ausseminister huet dat och, wéi ech fannen, an de richtigen Termen an deene leschten Deeg ganz kloer gemaach.

Et gëtt nach eppes, wat ech net akzeptéieren. Ech schwätzen nach ëmmer am perséinlechen Numm, Här President. Ech weess guer net, ob ech mech hei iwwerhaupt nach am Kader vum Reglement be-fannen.

» **M. le Président.** - Ech och net.

» **M. Jean-Claude Juncker**, *Premier Ministre, Ministre d'État*. - Ech akzeptéieren net, dass ronderëm dës Proposition de loi Ennerstellunge gemaach ginn, déi einfach net an eis demokratesch Kultur passen. Ech akzeptéieren net, dass déi, déi sech fir déi Proposition de loi als Auteur zur Verfügung gestallt hunn, well dat hir déif Iwwerzeegung ass, oder déi, déi dës Proposition de loi stëmmen - falls se da gestëmmt gëtt -, beschriwwen gi wéi Mäerder a Faschisten. Ech akzeptéieren dat net!

Dat ass géint alles, wat ech denken, well déi, déi fir déi Proposition de loi do stëmmen, keng Feinde vun der Mënschheet sinn; keng Leit sinn, déi déi aner Leit net gär hunn; keng Leit sinn, déi sech ëm d'Interesslag vun deenen, déi leiden a schwéier leiden, foutéieren. Ech wëll gleewen an ech gleewen et, dass déi, déi fir déi Proposition de loi do stëmmen, grad esou frou mat de Mënsche sinn, wéi ech oder wéi anerer.

Ech akzeptéieren also net, dass een deenen Absichten ennerstellt, déi se net hunn. Wat ass dat fir eng Aart a Weis eigentlech, fir engem aneren ze ennerstellen, hie wier e Mäerder, hie wier géint d'Mënschen, hie wier net bereet, d'Leide vun de Mënschen ofzeschwächen, ze linderen, frou si mat de Leit, wa se stierwen? Keen huet d'Recht, engem aneren ze ennerstellen, dass hien dat net wëllt.

Ech akzeptéieren awer och net, dass déi, déi géint déi Proposition de loi sinn, aus deene Grënn, déi d'Madame Stein haut de Moien hei, wéi ech fonnt hunn, eloquent exposéiert huet, a mäi gudde Frënd Michel Wolter haut de Mëtteg an engem séier responsabelen Discours nach eng Kéier nogezeechent huet, no laanger Iwwerleeung, nom Besiche vun hire Liewenserfahrungen an nom Erakucken a sech selwer an an d'Liewensgefäll vun den anere Mënschen, dass déi ennerstallt kréien, si wieren eng reaktionär klerikal Ofwiertrupp. Ech akzeptéieren dat net!

Ech akzeptéieren net eng Sekonn, dass meng Partei hei als e verlängerten Aarm vun engem primitive Vatikanismus duergestallt gëtt! Ech akzeptéieren net eng Sekonn, dass een, dee géint déi aktiv Stierfhëllef ass, esou wéi se hei proposéiert gëtt - an ech ennerstellen deenen, déi se proposéieren, keng Intentioun, déi géint d'Mënsche geriicht wier; wie wier ech, dass ech dat kéint maachen? -, dohinnergestallt gëtt als de reaktionären Deel vun der Weltgemeinschaft.

Huelt wann ech gelift zur Kenntnis, dass mer 193 Staten an der UNO hunn an dass just zwee oder dräi Staten esou ee Gesetz hunn! Huelt zur Kenntnis, dass 190 Nationen sech net fundamental kënnen iren, wa se dee Wee net wëlle goen! Huelt zur Kenntnis, dass, wann 190 aner Nationen - dovun 80 Demokratien, well méi hu mer der net - sech schwéierd mat där Fro, dass dat eng schwéier Fro ass!

Haalt op déi ze beschreiwen, déi net mat der Majoritéit vun dësem Haus, esou wéi se sech den 19. Februar - oder wéini war et? - ofgezeechent huet, averstane sinn, dass dat Retardéierter sinn, dass dat Leit sinn, déi net frou mat deenen anere Leit sinn!

Huelt zur Kenntnis, dass déi Fro, déi mer hei diskutéieren, eng existenziell Fro ass, wou dat heite fir d'Parteien, falls se majoritär Meenungen hunn - déi zwou grouss Parteien hu jo ënnerschiedlech Sensibilitäten a sech selwer an där Fro; dat ass jo net einfach fir déi, déi divergéiere par rapport zum Mainstream vun hirer Partei -, esou oder esou keng Fro ass vu Parteien!

Huelt zur Kenntnis, dass dat heiten eng Fro ass vu Mënschen, déi hei am Numm vun anere Mënschen hei am Land eng Décisioun ze treffen hunn!

Ech fanne somme toute - nieft der Bemierkung, dass ech fonnt hunn, well ech dat op der Televisioun gekuckt hunn, dass dat eng digne Debatt war, mat extrem gudden Debattebäiträg; keen, deen hei geschwat huet, huet sech nieft den Dill gesat, well hie sech doduerch, wat hie gesot hätt, nieft d'Mënsche gesat hätt; an ech soen dat fir jiddwereen -, dass dat heiten eng Debatt ass, déi - därerf ech dat esou soen? - an d'Lieweg gëtt an déi mam Doud ze dinn huet.

Jiddweree vun eis huet jo seng perséinlech Erfahrungen, mam Liewe souwisou, mä och mam Stierwe gemaach. Ass et richtig, dass mer aus deem, wat mer bei deenen Experienze geléiert hunn, allgemeng Schlussfolgerungen zéien? Ass et richtig, aus deem, wat mer selwer erlieft hunn, selwer duerchscharrt hunn, jiddweree vun eis - mir sinn ongeféier alleguer lues a lues an deemselwechten Alter -, allgemeng Deduzéierungen normativer Natur ze zéien? Ech mengen, dass dat net richtig wier.

Ech soen lech an engem Saz wéi an dausend Sätz, fir sech ze erklären; mä wien huet déi Zäit? -, firwat dass ech déi Proposition de loi do net géif stëmmen. Ech stëmmen se net, net well ech deenen, déi se stëmmen oder déi se proposéiert hunn, Absichten ennerstellen, déi se net hunn. Ech mengen, dass déi, déi déi Proposition de loi abruecht hunn, dem Mënsch wollten dëngen.

Ech hu just Angscht. Ech hunn net Angscht fir dat, wat an zwee oder dräi Joer géif passéieren. Déi hunn ech net. Soulaang wéi d'Feier vun deenen, déi dat heite wollten, nach brennt, ass gewosst, wat gewollt war. Mä wann déi fort sinn, wa mer a 15 oder 20 Joer deen Text do applizéieren, wann alleguer déi, déi deen Text mussen applizéieren, an enger anerer Liewens- an Doudesatmosphär grouss gi sinn, wéi déi, déi d'Liewens- an d'Stierwensatmosphär vun deenen ass, déi haut regéieren a parlamentéieren, wat geschitt dann?

Ech gehéieren zu deenen ongléckleche Mënschen hei am Land, déi keng Kanner hunn. Et sinn der nach heibannen. Ech gehéieren zu deenen, déi mengen, si géifen hire Partner iwwerliewen. Dat ass jo déi gelungen Hoffnung, déi een am Witzgespéich...

(*Interruption*)

Gelif?

» **Une voix**. - Eng Horrervisoun fir de Partner.

» **M. Jean-Claude Juncker**, *Premier Ministre, Ministre d'État*. - Jo. Ech ginn emol dervun aus, dass et kéint esou sinn.

Da sinn ech eleng. Ganz eleng, ouni iergendeen! An da wëll ech wëssen, wat geschitt. An dofir hätt ech gär, dass virdrun, ier et geschitt, een driwwer decidéiert, wat geschitt. Ech géif dat Gesetz hei net stëmmen, well ech Angscht hunn.

» **M. le Président**. - Merci, Här Statsminister, fir deen engagéierten Témoignage. Den Här Ausseminister huet d'Wuert gefrot.

» **M. Jean Asselborn**, *Ministre des Affaires étrangères et de l'Immigration*. - Här President, den Här Premierminister huet gesot: Hei schwätzt de Juncker. Ech wollt soen: Da schwätzt hei den Asselborn. Ech géif just zwee Sätz wëllen, Här President, un lech riichten.

Den éischte Saz ass, wann ech nach Deputéierte wier - an ech war et 20 Joer -, géif ech dësen Text stëmmen. Ech wëllt lech just soen, firwat. Well mer, a mengen Aen op jidde Fall, hei d'Méiglechkeet schafen, wann e Mënsch an engem Stadium ass, wou hien d'Leiden net méi erdroe kann, dass mer ee legale Kader schafen, fir dass hie sech kann entscheiden, fir dass hien e Choix huet, fir erléist ze ginn.

Här President, fir mech op jidde Fall ass et net schwéier ze verstoen, och wann ech a mech eraginn, dass, wa mer ee legale Kader schafen, fir e Mënsch an esou enger Situatioun ze erlëisen, dat näischt mat ëmbréngen ze dinn huet. Duerfir géif ech mengen, dass dat, wat mer elo de Mëtteg hei maachen, wa mer an der Chamber eng Majoritéit derfir kriter, en Akt ass vu Mënschlechkeet, dee genee an de Kader vun dësem héijen Haus passt.

Ech soen lech Merci.

» **Plusieurs voix**. - Très bien!

» **M. le Président**. - Merci, Här Asselborn. Dir Dammen an Dir Hären, mir sinn dann um Enn vun der Diskussioun ukomm. D'Madame Err freet d'Wuert nach eng Kéier.

Amendements

» **Mme Lydie Err** (*LSAP*), *co-auteuse*. - Här President, Dir Dammen an Dir Hären, et ass evident, dass ech hei a mengem perséinlechen Numm schwätzen, well mer keng Geleeënheet haten, iwwert déi Propositionen, déi hei en cours de route gemaach gi sinn, Récksprooch ze huelen.

Ech wëll duerfir hei just zwou Saache soen, an zwar, dass den Amendement 1, wéi de Michel Wolter en hei proposéiert huet, schonn eng Kéier proposéiert ginn ass an der Kommissioun, an der Kommissioun net ugeholl ginn ass, an dass de Statsrot - an et ass dat, wat den Alex Bodry haut de Moien op dëser Tribün gesot huet - de Rejet vun deem Artikel eigentlech och motivéiert huet an dësen Termen: «Cet amendement propose de remplacer l'article 3 actuel dans sa totalité. Les auteurs de cet amendement maintiennent dans cet article la condition de l'incapacité de communiquer dans le chef de la personne concernée d'une demande d'euthanasie (...)»

De Statsrot seet, déi heite Fro werft am Fong nei Problemer op: «Cet amendement, contrairement à l'amendement précédent, restreint le champ d'application par rapport

au texte initial et le limite aux cas où le traitement curatif et surtout palliatif s'avérerait inefficace, tout en rappelant le droit du patient, hospitalisé, de refuser toute forme de traitement. Selon le Conseil d'État, l'applicabilité de cette disposition soulève également des questions. En effet, le Conseil d'État n'a pas connaissance de données scientifiques chiffrant la fréquence de traitements palliatifs inefficaces malgré le recours aux sédations palliatives. Il s'interroge sur la portée exacte que les auteurs de cet amendement veulent donner aux conséquences d'un refus de traitement en fin de vie. Est-ce que le refus d'un traitement efficace, et donc non assimilable à un acharnement thérapeutique, induit selon les auteurs un droit à mourir?»

Ech mengen, dass dat eng kloer Sprooch ass. Dat ass och am Fong déi Ursach, firwat mer deen Text do ni a Considération geholl hunn, well hei ass genau dat méiglech, wat ech de Moie gesot hunn, firwat ee misst am Kader vum Gesetz iwwert d'Stierfhëllef de Filtre palliatif rejetéieren als Obligation. Et ass evident, dass, wann d'Patienten um Liewensenn op enger Statioun sinn, wou à la fois Soins palliatifs gemaach ginn an Euthanasie - wouvu mer ausginn -, keen, deen d'Euthanasie freet, net sécherlech och déi aner Soien, déi et gëtt, proposéiert kritt. An dann huet hie logescherweis, och wann dat elo net am Text steet, d'Recht, nom Gesetz iwwert d'Organisation hospitalière Artikel 40, déi Propositionen ze refuséieren.

Et ass aus där Ursach, wou deen Text hei am Fong net eng Ajoute mécht a genau dat mécht, wat e soll évitéieren, an zwar de Leit eventuell d'Interpretatioun loosenn, dass se misste Soins palliatifs kréien, ier se kënnen Stierfhëllef kréien. Or, wa se Soins palliatifs musse kréien, da kënnen se an en Zoustand geroden, dass se net méi à même sinn, sech en toute conscience a Clartéit auszedecken.

Duerfir mengen ech, ass deen Text do, och wann en eigentlech net dramatesch ausgesäit, wann een en esou liest, lourd de conséquences, well en eben déi Méiglechkeet opléisst, de Patient an en Zoustand ze setzen, wou hien net méi à même ass, sech kloer auszedecken.

Dat, wat hei am Text steet, an dat wëll ech dem Michel Wolter soen, dee jo wëllt d'Grief hei zoutippen, dat ass evidentement eppes, wat souwisou geschitt. D'Proposition vun de Soins palliatifs a vun engem Traitement curatif ass eng Proposition, déi ni därerf eng Obligation ginn, se unzehuelen, well wa se ugeholl misst ginn, da si mer an enger Méiglechkeet, wou et kee fräie Choix méi gëtt fir dat eent oder dat anert.

Zu där anerer Proposition d'amendement, fir elo erëm déi Kommissioun, déi duerno ass, virdrun ze huelen, Folgendes: Mir hunn eng Proposition gemaach, mat där mir gemengt hunn als Auteuren, deene Leit, déi Schwierigkeete mat dësem Text hunn, entgéintzekommen, andeem dass mer en neien Artikel 3 gemaach hunn, wou mer soen, wann en Dokter mengt, hien hätt nach gär en zousätzlechen Avis, kann hien, wann hie wëllt, en aneren Expert froen, a wann deen Expert en Dokter ass, da muss hien dee Certificat vun deem Dokter an den Dossier leeën. Dann hu mer zwee Dokteren, déi méiglecherweis sech zum Zoustand vum Patient ausdrécke kënnen.

Wat soll dann elo nach deen drëtten do derbäi? Geet et elo ëm de Prinzip, fir Recht ze hunn, oder geet et dorëm, fir méiglechst vill Garantien ze hunn, fir ze kucken, dass déi Konditiounen, déi am Gesetz drastinn, respektéiert ginn?

Ech gesinn net den Ennerscheed oder d'Plus-value vun enger Kommissioun, wou dräi Dokteren dra wieren, par rapport zum jëtzen Text, wou mer d'Méiglechkeet vun zwee Dokteren hunn, déi virun dem Traitement fir d'Stierfhëllef kënnen consultéiert ginn an déi hiren Avis wëssen doe kënnen.

Duerfir denken ech, dass déi zwee Amendementer ënnert dëser Form fir mech op jidde Fall net akzeptabel sinn.

» **Plusieurs voix**. - Très bien!

» **M. le Président**. - Den Här Scheuer huet d'Wuert gefrot zu den Amendementer.

» **M. Jos Scheuer** (*LSAP*). - Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech gehéieren zu deenen Deputéierten, déi sech beim éischte Vote am Februar enthalen haten. Déi Enthalungen hu sech entscheidend ausgewierkt, an dat kënnt och dës Kéier de Fall sinn.

De Statsminister huet geschwat vun der Wichtigkeet vum Wee, an et wier e perséinleche Choix, deen een ze treffen hätt. Meng Enthalung - an ech mengen och déi vun de Kollegen - war e perséinleche Wee. Ech

wëll awer dee Choix eng Kéier motivéieren a vläicht och nach Froe stellen, a vun der Beantwortung vun dësen Fro hängt och mäi Vote of.

Ech sinn d'accord mat engem medezineschen Akt, deen den Doud bewierkt, wa keng Heelung méiglech ass, nodeem d'kurativ Medezin verseet a kee Mëttel méi do ass fir ze heelen, a wa keen Traitement méi méiglech ass, fir d'Péng ewechzehuelen. Dat sinn déi Bedéngungen, ënnert deenen ech perséinlech d'accord sinn och mat der Euthanasie.

Ech sinn der Meenung, datt souwuel an der kurativer Phas wéi och an der palliativer Phas nach ëmmer e Kontakt zum Liewe besteet, an ech wär frou, wann d'Madame Err mer géif explizéieren, ob eng palliativ Phas identesch ass mat enger Perte de conscience.

Weess een net méi, wat ee mécht, wann een an enger palliativer Phas ass? Vläch kann en Dokter mer dat soen.

Wann dat de Fall ass, dann akzeptéieren ech hire Rasonnement. Palliativmedezin ass fir mech e Filter, deen net ëmmer gräift, deen och ausgeschalt gi kann, op Wonsch vum Patient oder duerch d'Décisioun vum Dokter, vun deem Moment un, wou d'Liewe keent méi ass.

Mir hunn déi ganzen Zäit geschwat iwwert den Doud; wéineg Leit hunn iwwert d'Liewe geschwat. Et gëtt fir dee Moment, deen ee Stierwen nennt, vill philosophesch Definitiouen. E reit sech an an déi vill Situatiounen, déi an der Philosophie, an der Gnoseologie als Grenzsituatiounen definéiert ginn an déi vill méiglech Definitiouen zouloossen.

Fir mech héiert d'Liewen an deem Moment op, wou keng Kommunikatioun méi mat der Aussewelt méiglech ass, dann also, wann de Mënsch seng spirituell Fäegkeete verluer huet, dann, wann hie kee Kontakt méi huet mat dobaussen, dann, wann de Mënsch reduzéiert ass op e vegetativen Organismus.

Fir mech héieren och d'Mënschsinn an d'Liewen op, wann d'Péng onerträglech ass, wann d'Liewen nëmme méi aus Leide besteet, aus Péng, wa kee Mëttel méi gräift. An ech wëll dat just ergänzen, wat den Här Huss gesot huet: Och déi psychesch Péng gehéiert do derzou. An déi psychesch Péng, déi kann och d'Liewen onméiglech maachen. Wann dann de Wonsch formuléiert gëtt, fir dem Liewen en Enn ze setzen, da soll dat ënnert dem Respekt vun de Regeln, déi mer festgeluecht hunn an der Palliativmedezin oder an der Proposition de loi, och geschéien. An dann huet de Mënsch och a mengen Aen e Recht op aktiv Stierfhëllef.

Zwee Momenter gehéieren also zum Liewen: Dat éischt ass d'Kommunikatioun mat deem, wat ronderëm ass, an dat zweet ass e Liewen, wat een nach emfënn als Liewen, als psychesch a physesch Existenz. An da si mer an deem Moment an där Situatioun, wou de medezineschen Akt, fir dem Liewen en Enn ze maachen, an enger Grozon läit, eng Zon, wou d'Palliativmedezin an d'Euthanasie aneneen iwwerginn, wou se de facto zum selwechte Resultat féieren a wou d'Differenzen nëmme gemaach kënnen ginn an enger philosophescher Approche.

Juristes dierf dëse leschten Akt keng negativ Konsequenz fir den handelnden Dokter erginn. Mir legaliséiere jo och net d'Euthanasie, mä mir dépenaliséiere se - d'Madame Flesch huet et gesot. An duerfir ass ee ganzen Arsenal vu Konditiounen virgesinn.

Ech hunn an deene leschte Wochen an an deene leschten Deeg vill gelies. An eent vun deene Bicher, déi mech impressionnéiert hunn, ass dat Buch vum Axel Kahn, dat heescht „L'ultime liberté?“. D'Buch ass viru kuerzem erauskomm. A just fir den Auteur ze situéieren, a fir och emol ze weisen, wéi Leit vu bestëmmte Borden zu där doter Problematik stinn: Den Axel Kahn ass Medeziner. Ech mengen, hien ass Genetiker vu Formatioun. Hien ass Universitätsprofesser, hie war Member vun der Ethikkommissioun a Frankräich. Hien ass erkläerten Atheist an ass politesch lénks agestallt. Den Axel Kahn huet immens Problemer mat der Euthanasie.

Ech wëll just un engem Zitat weisen, wéi schwéier dee Mann sech deet, fir aus där Ambigüitéit vun där Palliativmedezin-Euthanasie-Diskussioun erauszekommen, ee Saz nëmmen, dee praktesch net ze erklären ass. Hie seet: «La mort donnée ne serait rien d'autre que l'équivalent du meurtre commis en état de légitime défense.»

Dat heescht also, datt een Dokter en légitime défense ass, datt hie kee Spillraum huet, fir Liewen ze retten. En légitime défense ass och de Patient, dee Péng erleit, deen um Enn vum Liewen ass, an deem säi Liewen net méi liewenswäert ass. A wien ass de Meurtrier? Dat wär den Dokter!

Dir mierkt un dësem Zitat déi ganz Ambivalenz, déi moralesch Schwierigkeeten, déi e Mediziner huet, dee permanent mat dem Doud konfrontéiert ass, fir zu enger eendeiteger Ausso ze kommen.

Et gëtt keng Wourecht, keng eendeiteg eemoleg Wourecht an dësem Domän. Et ass eng Gewëssensfro, an e Gewëssen ass ëmmer individuell.

Ech si perséinlech net fir d'Liewen ëm all Präis. Ech si géint den Acharnement thérapeutique. Ech si fir d'Euthanasie passive. Ech si fir d'Exception d'euthanasie, an ech sinn och fir d'Méiglechkeet, fir palliativ Mesuren am Endstadium ze refuséieren, mat alle Konsequenzen, déi dat huet.

D'Euthanasie-Palliativmedezin-Debatt ass zu enger - et deet mer leed, fir et ze soen - parteipolitescher Debatt ginn,...

» Une voix.- Très bien!

» M. Jos Scheuer (LSAP).- ...ouni datt Drock ausgeübt ginn ass op ee vun eis.

Ech soe formell: An eiser Partei, an eiser Fraktioun hu mir d'Liberté de vote zougestane kritt, an et huet ni een Drock op eis ausgeübt. Mä alles dat, wat am Virfeld geschitt ass, huet zu engem Clivage politique gefouert, an dee Clivage politique ass a mengen Ae ganz ongesond an dréit näischt zur Würr, zur Dignitéit vun dëser Debatt bäi.

Gutt a béis Kategorien, schwaarz-wäiss Kategorien, e manichäistescht Weltbild droen net dozou bäi, datt mer der Problematik kënnen gerecht ginn. Ech bedauern dat.

Ech bedauern och eppes, wat net ugeschwat ginn ass. D'Mediatiséierung vun der Problematik an déi skandaléis Berichter, déi a leschter Zäit am Ausland iwwer d'Televisioun komm sinn. Si sinn indigne gewiescht, si sinn onmënschlech gewiescht, an si si lassgetréppelt ginn duerch d'Sensationsgier.

Ech bedauern awer nach eppes, wat mer och haut gespuert hunn an der Debatt, wat awer vläicht déi éischte Kéier méi ausgeprägt war: Et ass eng Debatt, déi net sentimentalistescht gefouert ginn dierf. Et ass eng Debatt, déi net emotionell gefouert ginn dierf. Da komme mer zu kengem Resultat. Mä d'Sentimentalitéit ass an d'Diskussioun mat agefloss, mä dat och ass jiddwerengem säi perséinlecht Recht.

Här President, ech adresséiere mech un d'Auteurs vun der Proposition de loi sur l'euthanasie et - an da kënnst deen Term, dee mech schockéiert - l'assistance au suicide.

Mäi Vote hänkt of vun der Äntwert op déi Fro, déi d'Madame Err vläicht deelweis beäntwert huet. Wa si seet, si wär ganz beäntwert, da muss ech dat akzeptéieren.

Ech hunn och Angscht. An zwar hunn ech eng Angscht, déi sech ergëtt aus mengen Erfahrungen, Angscht aus menger Astellung zum Liewen, Angscht aus menger Astellung zur Gesellschaft, aus där Plaz, déi all Individuum, déi all Mënsch am Zesummeliewe mat den anere Leit huet. Ech hunn Angscht aus där Responsabilitéit, déi d'Gesellschaft vis-à-vis vun all eenzelne Mënsch huet.

Wann ech d'Proposition nämlech zu Enn denken, dann ergëtt sech aus dëser Proposition de loi - an dat musst Dir mer elo falsch maachen, Här Huss - eng Legitimatioun vum Suizid, d'Recht zum Suizid, d'Recht also, fir sech ëmzebréngen, als Deel vun enger absoluter individueller Fräiheet, wann e Mënsch der Iwwerzeegung ass, keng Zukunft méi ze hunn, wann hie subjektiv der Meenung ass, d'Liewen hätt kee Sënn méi, wann en all Engagement, all Implikatioun an d'Famill, an d'Gesellschaft nieiert, an och

dann, wann déi Implikatioun an d'Gesellschaft effektiv net existéiert - dat heescht, och dann, wann d'Gesellschaft versot huet.

Wann e Mënsch dann d'Décisioun hält, fir aus dem Liewen ze scheeden, vill ze fréi aus dem Liewen ze scheeden, ass dat net déi philosophesch Konsequenz, déi logesch Konsequenz vun deem Recht op Suizid, wat den Individuum, de fräien Individuum zougestallt kritt?

Meng Fro un Iech ass: Wou endegt d'Fräiheet vum Eenzelnen? Duerfir meng Fro: Firwat net d'Barrière vun dem palliativ Service abauen an dat Gesetz?

Ech soen Iech Merci.

» Plusieurs voix.- Très bien!

» M. le Président.- Merci, Här Scheuer. Den Här Huss kritt elo d'Wuert nach zu den Amendementer respektiv där Fro, déi den Här Scheuer gestallt huet, obschonn et eng philosophesch Fro ass, op déi et schwierig ass ze äntwerten. Den Här Huss huet d'Wuert.

» M. Jean Huss (DÉI GRÉNG), co-auteur.- Den honorabelen Här Scheuer huet zwou Froen gestallt. Ech wëll da versichen, déi zwou Froen ze beäntworten.

(Interruption)

Den honorabelen Här Scheuer huet am Fong zwou Froen gestallt. Déi éischt, fir ze froen, wéi dat dann do ass an deem palliativ Prozess, ob an deem Prozess herno de Patient nach kéint entscheeden oder net.

Et ass ganz kloer, wann een an esou ee Prozess kënn, wou ee mat Schmäerzmëttele behandelt gëtt an eventuell mat Betäubungsmëttele an enger éischter Phas vun der Krankheet, wann déi awer scho ganz wäit fortgeschritt ass, wa schonn esou Mëttele agesat musse ginn, a wann déi Péng herno ëmmer méi staark gëtt, da muss et zu enger ëmmer méi héijer Doséierung komme vu Schmäerzmëttele a vu Betäubungsmëttele. An an engem bestëmmte Moment müssen déi Betäubungsmëttele esou staark agesat ginn, datt d'Konsequenz dovunner dat ass, wat een nennt de Coma artificiel.

Dir hutt vläicht an enger Fernsehsendung e Lëtzeburger Palliativmedeziner héieren, deen am Fall Chantal Sébire dat gesot huet an esou erkläert huet. Ab engem gewëssene Moment, wou ee Betäubungsmëttele esou staark ausgesat ass, ass een iwwerhaupt net méi fäeg, kënnen eng aner Décisioun ze huelen, well dann ass een an deem Prozess mat dran.

Dat, wouër et eis geet, dat ass ganz einfach. Dee Wee ass jo e Wee, dee fir mech en absolut honorabele Wee ass. Ech si jo iwwerhaupt net géint dee Wee. Vill Leit si wahrscheinlech bereet, dee Wee ze goen. Mä an enger gewësser Phas gëtt et och aner Leit, déi soen: Ech wëll awer net ëmmer méi ënner Betäubungsmëttele kommen, ëmmer méi an e Semi-coma geroden an dann nach e puer Deeg, zwou, dräi Wochen an esou virun an deem Zoustand liewen. Déi wëllen, ab engem gewëssene Moment, nach kënnen déi Décisiounen huelen. Dat ass d'Fro eent.

D'Fro zwee, wat de Suicide ubelaangt. Wann Der kuckt, wat an den Dispositiounen vun deem Gesetz steet, da geet et iwwerhaupt net ëm Leit, déi an engem Moment vun hirem Liewe suizidär sinn, well se depressiv sinn. Dat geet jo, de Konditiounen vum Gesetz no, net duer. D'Konditiounen vum Gesetz soen, datt verschidde Saachen zesumme musse wierken. Dat heescht also, datt och eng Maladie incurable sans issue muss sinn. An eréischt wann déi Maladie incurable et sans issue dann och nach psychesch Péng ausléist, eréischt da kann, wann dat dann ënnersicht gëtt, a wann en zweeten Dokter zu deeneselwechte Konklusiounen kënn, de Prozess vun enger Demande d'euthanasie ageleet ginn, déi dann eng Chance op Succès huet, fir iwwerhaupt kënnen duerchzekommen.

Eng einfach Depressioun geet net duer, dat ass keng Maladie incurable. Wa Leit eng Depressioun hunn - et ass jo de Moie geschwat gi vu Leit, Jonker, déi Liebeskummer hunn -, mä do schwätzt dach kee Mënsch vun Euthanasie. Et musse Konditiounen zesummekommen, dat heescht et geet net duer, datt et just eng Maladie incurable ass. Dat geet net duer. Et muss eng Maladie incurable sans issue sinn, a gläichzäitig musse och nach Douleure sinn, déi inappesabel sinn, kierperlecher, psychescher a moralescher.

Dat heescht, eréischt wann déi zwou Konditiounen zesumme sinn, dierf de Patient iwwerhaupt en Dokter froen. An dee muss feststellen, datt dat esou ass. An en zweeten Dokter muss kontrolléieren, ob dat esou ass. A wann hie sech onsécher fillt, da kann

hien nach en Drëtten froen. An deem Fall kéint dat jo e Psychiater oder e Psychotherapeut sinn. Dat heescht also, déi Méiglechkeete sinn do, esou wéi ech se elo erkläert hunn, an et ass och dat, wat an eisem Gesetz drasteet.

» M. le Président.- Merci, Här Huss. Sou, Dir Dammen an Dir Hären, mir sinn elo um Enn vun enger ganz engagierter Diskussioun ukomm an ech mengen d'Diskussioun huet bewisen, dass mer eis op alle Säiten der Envergure an der Gravitéit vun där Ofstëmmung, déi mer elo virhuelen, bewosst sinn. Ech ginn dovun aus, dass, esou wéi et hei gesot ginn ass, all Deputéierte fräi an nëmme sengem Gewësse verflucht ofstëmme wäert. Här Jaerling?

» M. Aly Jaerling (Indépendant).- Här President, Dir hutt iergendwéi e gelungene Bléckwénkel. Dir orientéiert Iech ëmmer no riets.

» M. le Président.- Da sot elo, wat Der ze soen hutt.

» M. Aly Jaerling (Indépendant).- Ech wëll zu den Amendementer Stellung huelen.

» M. le Président.- Très bien. Dat ass Aert Recht.

» M. Aly Jaerling (Indépendant).- Ech wëll just soen, dass ech och an der Kommissioun dat matgemaach hu mat den Amendementer, déi do scho louchen, an dass ech mech an der Kommissioun guer net méi zu deem Euthanasiegesetz geäussert hunn, well meng Meenung kloer ass, dass ech net domat d'accord sinn.

Déi Amendementer, déi hei virleien, verhënnere awer net, dass Euthanasie stattfënn, dat heescht, déi brénge just am Kader vun deem Gesetz hei aner Dispositiounen eran, mä d'Euthanasie bleift awer bestoen. A well dat de Fall ass, a well ech net mat der Euthanasie d'accord sinn, kann ech och net mat deenen Amendementer hei d'accord sinn. Et deet mer leed.

» M. le Président.- Très bien. Dont acte.

Dir Dammen an Dir Hären, elo ass et esou wäit, mir stëmme of. Mir komme fir d'éischt zu den Amendementer, déi den honorabelen Här Wolter hei zu der Proposition de loi abruucht huet. Ginn déi Amendementer nach vun aneren ënnerstëtzt, well ech hunn de Moment nëmmen eng Ënnerschrëft hei?

» M. Michel Wolter (CSV).- Här President, ech weess net, ob ech nach eng Kéier dierf zum Amendement Stellung huelen. Normalerweis dierf een zwar zu engem Amendement, deen een déposéiert huet, nach eng Kéier Stellung huelen.

» M. le Président.- D'Zäit vun den Amendementer ass an där aner Zäit mat abegraff. Mir sinn hei an enger Diskussioun dran, wou mer eis elo net sollte mat Regele vun Zäit ofginn. Wann Dir eppes zu deenen Amendementer ze soen hutt, grad wéi aner och, da solle se dat soen.

» M. Michel Wolter (CSV).- Ech soen Iech Merci, Här President, dans la mesure wou ech säit véier an en halleft Joer Fraktiounspresident sinn an all Demande vun all Oppositiounspartei respektéiert hunn, fir egal wat fir een Temps de parole ze kréien, bei all Projet de loi, dee se wollten. Ech si frou, dass ech nach dräi Minutte kréien, fir mäin Amendement hei nach eng Kéier dierfen dohinner ze leeën,...

» M. le Président.- Kee Problem.

» M. Michel Wolter (CSV).- ...well an deene leschte Minutten dach eppes ganz Interessantes heibanne geschitt ass, wat bei enger ganzer Rei vu Leit heibanne misst zu Bedenke féieren, wierklech.

Dat Éischt ass d'Interventioun vum Här Scheuer, deen op eng wesentlech Fro, nämlech ob et ëm d'subjektiv Legitimatioun vum Suicide geet, keng Äntwert krut. Dat Zweet ass, dass ech d'Madame Err héieren hu vum Filtre palliatif quasi als Gefängnis ze schwätzen.

Ech wëll nach eng Kéier soen, dass deen Amendement hei kee Filtre palliatif ass, dass deen Amendement hei aus enger kombinierter Wirkksamkeet zum engen, am éischten Deel, d'Fäll Pretty an esou weider regelt, doduerch de maniere efficace ni par la médecine curative ni par les traitements palliatifs, an dass en a sengem zweeten Deel, am Moment vun der Prise en charge a vun deem Moment un, wou d'Médecine curative net méi kann hëllefen - an dat ass dee wesentleche Punkt an eiser Argumentatioun, an deem Moment wou d'Médecine curative net méi kann hëllefen -, d'Erlaabnis gëtt, fir an d'Euthanasie eriwierzegoen.

Dat ass kee Filtre palliatif. An och wann een am Traitement palliatif ass, kann een a tout moment, opgrond vun deem heiten Amen-

dement, aus dem Traitement palliatif erausgoen. Et kann ee selbstverständlech net méi aus engem Traitement palliatif erausgoen, wann een esou wäit a senger Situatioun fortgeschritt ass, dass een am Coma artificiel ass. Wann een am Coma artificiel ass, Dir Dammen an Dir Hären, dann ass ee just virum Stierwen. Fir ze mengen, dat als Argumentatioun ze huelen, fir eisen Amendement hei ofzelehnen, dat fannen ech e ganz staarkt Stéck.

An ech fannen nach eppes e ganz staarkt Stéck, an zwar dass den Här Huss a senger Äntwert ob den Här Scheuer hei seet, a sengem Text géif vun der „maladie incurable“ Rieds goen. Ech fannen am Artikel 2, esou wéi en haut ofgestëmmt gëtt, am Paragraph 3 déi Wieder „maladie incurable“ net. Ech fanne just déi Wieder „situation médicale sans issue“. Ech hu während enger hallwer Stonn, Dir Dammen an Dir Hären, probéiert...

(Interruptions diverses et coups de cloche de la Présidence)

...ze explizéieren, dass dat zwou verschidde Saache sinn. An dat sinn zwou verschidde Saachen!

Dans la mesure wou mer net iwwer „maladie incurable“ schwätzen, well et net am Text steet - et gëtt vun enger „situation médicale sans issue“ geschwat, déi jiddwereen, an do ginn ech dem Statsminister Recht, haut, muer oder iwwermuer anescht interpretéiere kann -, wär ech wierklech frou, wann ech eng Majoritéit géif fannen, fir eise Amendement eng Chance ze ginn, fir den Amendement unzehuelen, deen heiten Amendement an deen duerno, an engem groussen Deel vun den CSV-Deputéierten esou d'Chance ze ginn, d'Proposition de loi och kënn matzestëmme.

Ech soen Iech Merci.

Wa keen anere Kolleg aus enger anerer Fraktioun bereet ass, eis Amendementer ze ënnerstëtzen, ech hunn en opgemaach, da géif ech Iech, Här President, proposéieren, dass d'Madame Stein-Mergen, den Här Meyers, den Här Schaaf an den Här Santer, déi eis Verrieder an der Kommissioun waren, mat mir selwer déi Amendementer ënnerschreibe géifen, fir dass se recevabel wäeren an och zur Ofstëmmung kéinte kommen.

» Plusieurs voix.- Très bien!

» M. le Président.- Merci, Här Wolter. Den Här Bausch huet d'Wuert.

» M. François Bausch (DÉI GRÉNG).- Här President, ech fannen et net gutt, wa mer ufänke Saachen elo hei ze interpretéieren, déi einfach net stëmme. Wann am Text vun der Proposition de loi Huss/Err steet „situation médicale sans issue“, dann ass dat relativ kloer. Op alle Fall, wann den Här Wolter hei seet, dat wier net den Term „maladie incurable“, an hien argumentéiert dann, dat kënn een zu all Moment anescht interpretéieren, jee nodeem vum medezinesche Wëssensstand, da kënn een dat och, et deet mer leed, bei der „maladie incurable“.

Am Endeffekt ass et jo esou, datt d'Medezin sech natierlech weiderentwéckelt, a wéini een net méi heelbar ass, par rapport zu enger spezifescher Krankheet, dat kann an zéng Joer anescht si wéi haut. Mä Fait ass, datt den Text awer hei glaskloer ass. „Situation médicale sans issue“, dat heescht ganz kloer, datt medezinesch näischt méi ze maachen ass. Dat ass awer glaskloer! An dat kann näischt anescht si wéi eng „maladie incurable“. Wat soll et da soss sinn?

» M. Jean Huss (DÉI GRÉNG), co-auteur.- Et steet dran, dräi Zeilen duerno: „maladie incurable“.

» M. le Président.- Gutt.

» M. François Bausch (DÉI GRÉNG).- Här President, ech géif wierklech en Appell maachen...

» M. le Président.- Et ass alles gesot.

Amendement 1

Mir kommen elo zum Vote vun den Amendementer. Mir stëmme of iwwert den Amendement 1 betreffend den Artikel 2, deen den Här Wolter erabruucht huet.

Vote

Den Amendement 1 ass ofgelehnt mat 34 Nee-Stëmme, géint 26 Jo-Stëmme.

Ont voté oui: Mme Sylvie Andrich-Duval, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Haupt, Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Gilles Roth, Patrick Santer, Marcel Sauber (par M. Marcel Oberweis), Jean-Paul Schaaf, Marco Schank, Marc Spautz, Mme Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sun-

nen, Lucien Thiel, Lucien Weiler (par Mme Christine Doerner) et Michel Wolter;

M. Jos Scheuer;

MM. Gast Gibéryen, Jacques-Yves Henckes et Robert Mehlen.

Ont voté non: Mmes Nancy Arendt et Marie-Josée Frank;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Castegnaro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err, MM. Ben Fayot, Jean-Pierre Klein, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Eugène Berger, Xavier Bettel, Mme Anne Brasseur, M. Fernand Etgen, Mme Colette Flesch, MM. Charles Goerens, Paul Helminger, Alexandre Krieps, Claude Meisch et Carlo Wagner;

MM. Claude Adam, François Bausch, Félix Braz, Camille Gira, Jean Huss, Henri Kox et Mme Viviane Loschetter;

M. Jean-Pierre Koepp;

M. Aly Jaerling.

Amendement 2

Mir stëmmen dann of iwwert den zweeten Amendement, deen den Här Wolter era-bruecht huet, betreffend de Punkt 2 vum Artikel 2.

Vote

Den Amendement 2 ass ofgelehnt mat 35 Nee-Stëmmen, géint 24 Jo-Stëmmen an 1 Abstentioun.

Ont voté oui: Mme Sylvie Andrich-Duval, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Hauptert, Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Gilles Roth, Patrick Santer, Marcel Sauber (par M. Marcel Oberweis), Jean-Paul Schaaf, Marco Schank, Marc Spautz, Mme Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel, Lucien Weiler et Michel Wolter;

MM. Gast Gibéryen et Robert Mehlen.

Ont voté non: Mmes Nancy Arendt et Marie-Josée Frank;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Castegnaro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err, MM. Ben Fayot, Jean-Pierre Klein, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Jos Scheuer, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Eugène Berger, Xavier Bettel, Mme Anne Brasseur, M. Fernand Etgen, Mme Colette Flesch, MM. Charles Goerens, Paul Helminger, Alexandre Krieps, Claude Meisch et Carlo Wagner;

MM. Claude Adam, François Bausch, Félix Braz, Camille Gira, Jean Huss, Henri Kox et Mme Viviane Loschetter;

M. Jean-Pierre Koepp;

M. Aly Jaerling.

S'est abstenu: M. Jacques-Yves Henckes.

Voilà, domat bleift den Text, deen zum Vote steet, deen, deen am Rapport vun der Kom-missioun virgeschloen ass. Mir stëmmen elo of iwwert d'Proposition de loi.

Vote sur l'ensemble de la proposition de loi

D'Proposition de loi 4909 ass ugeholl mat 31 Jo-Stëmmen, géint 26 Nee-Stëmmen an 3 Abstentiounen.

Ont voté oui: Mme Nancy Arendt;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Castegnaro, Mmes Claudia Dall'Agnol, Lydie Err, M. Ben Fayot, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Eugène Berger, Xavier Bettel, Mme Anne Brasseur, M. Fernand Etgen, Mme Colette Flesch, MM. Charles Goerens, Paul Helminger, Alexandre Krieps, Claude Meisch et Carlo Wagner;

MM. Claude Adam, François Bausch, Félix Braz, Camille Gira, Jean Huss, Henri Kox et Mme Viviane Loschetter;

MM. Jacques-Yves Henckes et Jean-Pierre Koepp.

Ont voté non: Mme Sylvie Andrich-Duval, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Josée Frank, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Hauptert, Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Gilles Roth, Patrick Santer, Marcel Sauber (par Mme Chris-tine Doerner), Jean-Paul Schaaf, Marco Schank, Marc Spautz, Mme Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel, Lucien Weiler et Michel Wolter;

MM. Gast Gibéryen et Robert Mehlen;

M. Aly Jaerling.

Se sont abstenus: MM. Fernand Diederich, Jean-Pierre Klein et Jos Scheuer.

Dir Dammen an Dir Hären, an enger parla-mentarescher Demokratie décidéiert d'Majo-ritéit vun de Parlamentarier, ob dat eng grouss Majoritéit ass oder eng kleng Majori-téit. Eng Majoritéit vu fräi gewielte Vertrieeder vun dësem Parlament huet sech elo ausge-sprach fir déi Proposition de loi, an domad-der fir déi aktiv Stierfhëllef. Dëst ass en de-mokratesche Vote, dee vun dësem Parlament geholl ginn ass, an esou wéi all demokra-tesche Vote ass dësen demokratesche Vote ze respektéieren, an dat vu jiddwerengem!

Da bleift nach d'Fro vun der Dispens vum zweete Vote constitutionnel.

(Interruptions diverses)

Ass e Vote verlaangt iwwert d'Dispens?

(Assentiment)

Da maache mer dat.

Vote sur la dispense du second vote constitutionnel

D'Dispens ass accordéiert mat 33 Jo-Stëm-men, bei 27 Nee-Stëmmen.

Ont voté oui: Mme Nancy Arendt;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Casteg-naro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err, MM. Ben Fayot, Jean-Pierre Klein, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Jos Scheuer, Romain Schnei-der, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Eugène Berger, Xavier Bettel, Mme Anne Brasseur, M. Fernand Etgen, Mme Co-lette Flesch, MM. Charles Goerens, Paul Helminger, Alexandre Krieps, Claude Meisch et Carlo Wagner;

MM. Claude Adam, François Bausch, Félix Braz, Camille Gira, Jean Huss, Henri Kox et Mme Viviane Loschetter;

M. Jean-Pierre Koepp.

Ont voté non: Mme Sylvie Andrich-Duval, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Josée Frank, Marie-Thérèse Ganten-bein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Hauptert, Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Gilles Roth, Pa-trick Santer, Marcel Sauber (par Mme Chris-tine Doerner), Jean-Paul Schaaf, Marco Schank, Marc Spautz, Mme Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel, Lucien Weiler et Michel Wolter;

MM. Gast Gibéryen, Jacques-Yves Henckes et Robert Mehlen;

M. Aly Jaerling.

Mir kommen dann zu der Motioun an zu de Resolutiounen, déi déposéiert gi sinn. Fir d'éischt d'Motioun vun der Madame Err.

Motion 1

Freet nach een dozou d'Wuert? Den Här Wolter.

» M. Michel Wolter (CSV).- Här Presi-dent, ech wollt nach soen, dass ech be-friemt sinn doriwwer, dass iwwert de Vote vun der Palliativmedezin an der Euthanasie ewech Motiounen a Resolutiounen an der Chamber déposéiert ginn, déi de Koali-tiounspartner an enger alternativer Majori-téit déposéiert.

» M. le Président.- Madame Err, Dir hutt d'Wuert.

» Mme Lydie Err (LSAP), co-auteuse.- Ech wëll just preziséieren, dass bei deene leschten Amendementer, déi an der Cham-berskommissioun ugeholl gi sinn, déi heiten Texter scho virlouchen, dass d'CSV-Frak-tioun refuséiert huet, un engem Vote an der Kommissioun deelzehuelen a proposéiert huet, mir solle se an d'Chamber bréngen. Et ass dat, wat mer gemaach hunn.

Um Fong war keng Diskussioun. All Mënsch war d'accord mam Contenu. Souwisou ass entre-temps d'Gesetz, wat mer hei froen, ënnerwee, esou dass ech denken, dass een eventuell kéint soen, dass déi Motioun su-perfétatoire wier, well d'Aarbechten am-gaange sinn. Domadder wier se dann zrëckgezunn.

» M. Mars Di Bartolomeo, Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale.- Här Pre-sident, ech kann dat bestätegen, wat d'Ma-dame Err gesot huet. D'Chamber ass sai-séiert mat der Konventioun vun Oviedo. Mir hunn an der Kommissioun och doriwwer diskutéiert, a wann et de Wëlle vun der Chamber ass, am Kader vun der Konven-tioun vun Oviedo dat do ze maachen, da läit et an den Hänn vun der Chamberskommis-sioun fir dat ze proposéieren, esou dass déi Motioun effektiv superfétatoire ass.

» M. le Président.- Gutt. Déi Motioun ass zrëckgezunn. Da brauche mer net driw-er ofzestëmmen.

Résolution 1

Dann déi éischt Resolutioun, déposéiert vun der Madame Err. Ass de Vote électronique verlaangt? Madame Err, Dir hutt d'Wuert.

» Mme Lydie Err (LSAP), co-auteuse.- Ech mengen, dass et interessant ass, be-sonnesch elo an dëser Situatioun, wou mer zwee Gesetzer hu mat zwee verschiddenen Testamenter, mat zwou verschiddene For-malitéiten, eent wat muss enregistréiert ginn an eent net, dass et der Chamber obläit, de Public doriwwer ze informéieren, well mer hei en face si vun enger Initiative parlemen-taire.

Normalerweis géife mer dat doten a Form vun enger Motioun un d'Regierung reechen, wéi dat beispillsweis beim Nationalitéitege-setz geschitt ass. Ech huelen un, dass d'Be-geeschterung bei der Regierung sech a Grenzen hält, fir Informatioun ze maachen iwwert déi Texter vun dësen zwee Gesetzer. Duerfir denken ech, dass et gutt wier, wann d'Chamber selwer déi Informatioun do géif an d'Hand huelen. Duerfir halen ech déi Re-solutioun oprecht.

» M. le Président.- Madame Stein-Mer-gen, wann ech gelift.

» Mme Martine Stein-Mergen (CSV).- Merci, Här President. Ech wollt just soen, dass et an der Resolutioun 1 net ëm déi zwee Gesetzer geet, mä: «à se donner les moyens pour informer le public des dis-positions de la loi sur l'euthanasie et l'assis-tance au suicide par tout moyen utile». Et geet hei net ëm déi zwee Gesetzer, an duer-fir kënne mer se natierlech och net droen.

» Mme Lydie Err (LSAP), co-auteuse.- Dat anert géif natierlecherweis vun der Re-gierung gemaach, et ass hiert Gesetz. Dat hei ass eist.

(Interruptions diverses)

» M. le Président.- Dat heiten ass eng Resolutioun, a keng Motioun, déi sech un d'Regierung adresséiert. Dat hei ass eng Resolutioun, déi sech un d'Chamber adres-séiert.

» M. Mars Di Bartolomeo, Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale.- Här Pre-sident, ech wollt lech just als Complément un Informatioun ginn, dass, wann dat heite Gesetz gestëmmt ass - esou wéi Dir dat och richtig gesot hutt, dass och d'Regierung sech un dat Gesetz ze halen huet. D'Regie-rung wäert dann d'Öffentlechkeet iwwert déi zwee Gesetzer informéieren.

D'Regierung ass gehalen, de Public esou gutt wéi méiglech ze informéieren. Vu dass et an deene leschte Méint vill Iwwerschnei-dungen an och Malentenduë gi sinn, wat an deem enge Gesetz steet a wat an deem anere Gesetz steet, wat d'Leit bei deem enge Gesetz musse maachen oder kënne maachen a wat se an deem anere Gesetz musse maachen, ass et, mengen ech, eis Aufgab, fir déi Begrëffsverwirrung opzeléi-sen an d'Leit kloer ze informéieren, wat hir Rechter a wat hir Flichten an deenen zwee Texter sinn.

» M. le Président.- Merci, Här Minister. Den Här Jaerling huet d'Wuert.

» Mme Lydie Err (LSAP), co-auteuse.- Ech zéie se zrëck, Här President.

» M. le Président.- Gutt, d'Resolutioun 1 ass zrëckgezunn. All Interventioun ass su-perfétatoire.

Résolution 2

Ass d'Resolutioun 2 och zrëckgezunn?

(Assentiment)

D'accord.

Dir Dammen an Dir Hären, dann ass dëse Punkt vun eiem Ordre du jour elo definitiv evakuéiert a mir kéimen zum nächste Punkt. Dat ass d'Diskussioun vum Projet de loi 5725 iwwert de Cadre pour la fixation d'exi-gences en matière d'écoconception. D'Wuert huet elo de Rapporteur vun dësem Projet, den honorabelen Här Bodry. Här Bo-dry, wann ech gelift.

2. 5725 - Projet de loi éta-blissant un cadre pour la fixa-tion d'exigences en matière d'écoconception applicables aux produits consommateurs d'énergie

Rapport de la Commission de l'Écono-mie, de l'Énergie, des Postes et des Sports

» M. Alex Bodry (LSAP), rapporteur.- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, et ass net einfach, no esou enger Diskussioun

zu engem ganz techneschen Text hei ze kommen. Et geet drëm, eng europäesch Di-rektiv vun 2005 ëmzesetzen, iwwert d'Fixa-tioun vun enger ganzer Rëtsch vu Bestëm-mungen am Beräich vun der Écoconcep-tioun vu Produkter, déi Energie verbrauch-en.

(Mme Colette Flesch prend la Prési-dence)

Esou Direktiven technescher Natur si soss eigentlech iwwer Règlement grand-ducal ëmgesat ginn. Opgrond vun enger Rei vu rechtliche Bedenken an aus der Suerg vun enger grousser Rechtssécherheet ginn an Zukunft esou Direktiven iwwert de Geset-zeswee an nationaalt Recht ëmgesat. Dat heescht, mir wäerten an deenen nächste Joren nach méi oft mat ähnlechen Texter am Wirtschaftsberäich befaasst ginn, wou et drëm geet, fir esou technesch Harmoniséie-rungsbestëmmungen iwwert de Gesetzes-wee hei zu Lëtzebuerg ze iwwerhuelen.

De Projet ass den 2. Mee 2007 vum Wirt-schaftsminister deponéiert ginn. En ass eng éischte Kéier den 11. Oktober 2007 behan-delt ginn, Avis vum Statsrot, Amendementer vun der Kommissioun, Avis complémentaire vum Statsrot, a schlussendlech ass de schrëftleche Rapport den 20. November 2008 ugeholl ginn.

Mir sinn an enger gewësser Urgence dran, well u sech den Délai, fir déi doten Direktiv ëmzesetzen, schonn ëm etleches iwwer-schrott ginn ass. Am Laf vun dësem Joer ass och en Avis motivé vun der Europä-escher Kommissioun un d'Lëtzebuurger Re-gierung gaangen, fir se drun ze erënneren, dass se kuerzfristeg misst deen heiten Text ëmsetzen.

Ëm wat geet et? Et geet drëm, dass op eu-ropäeschem Plang u sech Energie gespuert gëtt an d'Hierstellung vun energiespueren-den Apparater promouvéiert gëtt. Duerfir soll eigentlech vu virera bei der Konzep-tioun vun engem Produkt, vun enger Ma-schinn ökologeschen a besonnesch ener-giepoliteschen Iwwerleeunge Rechnung gedroe ginn. Et soll derfir Suerg gedroe ginn, dass vu virera bei där Konzeptioun vum Produkt d'Ëmweltperformance optimi-séiert gëtt, a besonnesch och Suerg gedroe ginn, dass eng méiglechst geréng Energie-consommatioun virläit. Déi Energieconsom-matioun gëtt gekuckt iwwert de ganze Lie-wenszyklus vum Produkt.

Déi Approche, déi hei geholl ginn ass, ass eng Approche, déi net contraignant ass. Dat heescht also, dass de Produzent vun deem Produkt eigentlech ka selwer préi-wen, ob d'Produkt konform ass zu deenen europäesche Bestëmmungen, wat d'Éco-conceptioun ugeet. Oder e kann awer och d'Décisioun huelen, dass e mat engem aus-sethenden Organismus zesummeschafft, fir dat doten ze maachen.

Wichtig ass et festzehalen, wien zu Lëtze-buerg d'Iwwerwaachung vum Marché mécht, fir ze kucken, ob déi doten eu-ropäesch Bestëmmunge respektéiert sinn, dass de Marquage CE op dem Produkt drop ass an dass déi eenzel Normen, déi hei festgeluecht oder recommandéiert ginn, och beim eenzelne Produkt respektéiert ginn.

Dat war fréier, an esou war et och nach am ursprüngeleche Projet de loi festgehalen, de Service de l'énergie de l'État. Dee Service ass awer duerch e Gesetz vum 1. August 2007 iwwert d'Organisatioun vum Stroum-marché ofgeschaaft ginn. Entre-temps ass et en anert Organ, nämlech den Institut Luxembourgeois de la Normalisation, de l'Accréditation, de la Sécurité et qualité des produits et services, kuerz ILNAS genannt, deen elo déi dote Befugnisser kritt huet.

Mir haten et an der Ausaarbechtung vun deem heiten Text am Laf vun der Prozedur mat positiven Avisé vun der Chambre de Commerce a vun der Chambre des Métiers ze dinn, déi am Fong näischt un deem Ge-setzestext vun der Regierung aussetzen haten.

E bässe méi kritesch war awer do, wéinst ju-risteschen Iwwerleeungen, de Conseil d'État a sengem Avis, deen och zwou Op-position-formellë mat agepaakt hat. Esou dass mer an den Aarbechte vun der Kom-missioun zesumme mat de Regierungsver-trieder probéiert hunn, op déi Kritikte vum